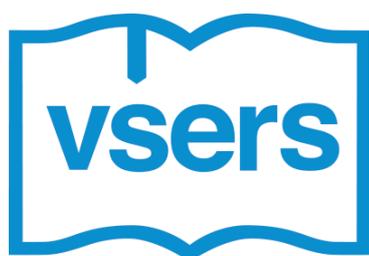

A U S P I C I A

Recenzovaný vědecký časopis pro oblast společenských a humanitních věd

Reviewed Scholarly Journal Dealing with Social Sciences

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ
ČESKÉ BUDĚJOVICE
VYSOKÁ ŠKOLA TECHNICKÁ A EKONOMICKÁ – ÚSTAV PODNIKOVÉ STRATEGIE
ČESKÉ BUDĚJOVICE
Ročník XVIII, číslo 2

2021

AUSPICIA

Recenzovaný vědecký časopis pro otázky společenských a humanitních věd.

Založen v roce 2004.

Vydáván Vysokou školou evropských a regionálních studií, České Budějovice, Česká republika a Vysokou školou technickou a ekonomickou, České Budějovice, Česká republika.

Rada pro výzkum, vývoj a inovace jako odborný a poradní orgán vlády ČR zařadila recenzovaný vědecký časopis *Auspicia* pro rok 2015 mezi recenzované neimpektované časopisy, které uvedla v oborech Národního referenčního rámce excelence (NRRE).

V roce 2016 byl recenzovaný vědecký časopis *Auspicia* zařazen do mezinárodní databáze ERIH PLUS.

AUSPICIA

A peer-reviewed scholarly journal for questions of the social sciences.

Founded in 2004.

Published by College of European and Regional Studies, České Budějovice, Czech Republic and The Institute of Technology and Business, České Budějovice, Czech Republic.

The Research, Development and Innovation Council, as a professional and consultative body of the Government of the Czech Republic, indexed *Auspicia* – a peer-reviewed scholarly journal on a list of peer-reviewed non-impacted journals in 2015, being published in the fields of the National Reference Framework of Excellence.

In 2016 *Auspicia* – a peer-reviewed scholarly journal was indexed in the international database ERIH PLUS.

Adresa redakce: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú., Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice, tel.: 00420 386 116 839, auspicia@vsers.eu, předmět: *Auspicia*, <https://vsers.cz/auspicia/>. Vychází dvakrát ročně v elektronické verzi (od roku 2019). Prosinec 2021. Časopis je financován VŠERS a VŠTE. **ISSN 2464-7217 (Online)**. DOI: [10.36682/a_2021_2](https://doi.org/10.36682/a_2021_2).

Editorial Office Address: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú., Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice, tel.: 00420 386 116 839, auspicia@vsers.eu, subject: *Auspicia*, <https://vsers.cz/auspicia/>. It has been published twice a year electronically (since 2019). December 2021. This journal is financed by The College of European and Regional Studies and The Institute of Technology and Business. **ISSN 2464-7217 (Online)**. DOI: [10.36682/a_2021_2](https://doi.org/10.36682/a_2021_2).

EDIČNÍ RADA VŠERS · EDITORIAL BOARD OF VŠERS

Předseda ediční rady · Chairman of the Editorial Board

doc. Ing. Jiří **DUŠEK**, Ph.D.

Členové · Members

doc. JUDr. PhDr. Jiří **BÍLÝ**, CSc.; RNDr. Růžena **FEREBAUEROVÁ**; PhDr. Jan **GREGOR**, Ph.D.; doc. Ing. Marie **HESKOVÁ**, CSc.; PhDr. Štěpán **KAVAN**, Ph.D.; Mgr. Josef **KŘÍHA**, Ph.D.; doc. PhDr. Miroslav **SAPÍK**, Ph.D.; doc. Ing. Ladislav **SKOŘEPA**, Ph.D.; doc. Ing. Jaroslav **SLEPECKÝ**, PhD, MBA.; doc. JUDr. Roman **SVATOŠ**, Ph.D.

REDAKCE ČASOPISU AUSPICIA · EDITORIAL OFFICE OF JOURNAL AUSPICIA

Předseda redakční rady · Chairman of the Editorial Board

doc. Ing. Jiří **DUŠEK**, Ph.D. (*Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice, ČR*)

Místopředseda redakční rady · Vice-chairman of the Editorial Board

Mgr. Zdeněk **CAHA**, Ph.D., MBA, MSc. (*Vysoká škola technická a ekonomická, České Budějovice, ČR*)

Šéfredaktor · Editor-in-Chief

doc. PhDr Miroslav **SAPÍK**, Ph.D.

Výkonný redaktor · Managing Editor

doc. PhDr Miroslav **SAPÍK**, Ph.D.

Technická redaktorka · Technical Editor

RNDr. Růžena **FEREBAUEROVÁ**

Redaktoři anglických textů · English Language Editors

Centrum jazykových služeb Vysoké školy technické a ekonomické

Členové mezinárodní redakční rady (32) · Members of the International Editorial Board (32)

Ing. Jiří **ALINA**, Ph.D. (*Jihočeská univerzita, České Budějovice, ČR*)

Dr. Nikolaos **AVGERINOS** (*Center for Security Studies, Řecko*)

doc. PaedDr. Silvia **BARNOVÁ**, Ph.D., MBA (*Vysoká škola DTI, Slovensko*)

doc. Dr.Sc. Mario **BOGDANOVIČ**, Ph.D., MSc., BSc. (*Istrian University of Applied Sciences in Pula, Chorvatsko*)

Mgr. Zdeněk **CAHA**, Ph.D., MBA, MSc. (*Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, ČR*)

doc. Ing. Jiří **DUŠEK**, Ph.D. (*Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú. České Budějovice, ČR*)

Ing. Jozefína **DROTÁROVÁ**, Ph.D., MBA (*Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, Slovensko*)

doc. JUDr. Miroslav **FELCAN**, Ph.D., LL.M. (*Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Bratislava, Slovensko*)

Ing. Roman **FIALA**, Ph.D. (*Vysoká škola polytechnická, Jihlava, ČR*)

prof. Igor **GONCHARENKO**, Ph.D. (*University of Civil Protection, Ministry for Emergency Situations of the Republic of Belarus, Minsk, Bělorusko*)

prof. Maria Pilar **COUSIDO GONZÁLEZ**, Ph.D. (*Universidad Complutense Madrid, Španělsko*)

doc. Ing. Aleš **HES**, CSc. (*Česká zemědělská univerzita, Praha, ČR*)

doc. Ing. Marie **HESKOVÁ**, CSc. (*Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice, ČR*)

doc. MUDr. Lenka **HODAČOVÁ**, Ph.D. (*Univerzita Karlova, Hradec Králové, ČR*)

PhDr. Štěpán **KAVAN**, Ph.D. (*Hasičský záchranný sbor Jihočeského kraje, České Budějovice, ČR*)

Ing. Iveta **KMECOVÁ**, Ph.D. (*Vysoká škola technická a ekonomická, České Budějovice, ČR*)

prof. PhDr. Ján **KOPER**, Ph.D. (*Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, Slovensko*)

Dr. Renata **KOSOVÁ** (*Imperial College London, Business School, Londýn, Velká Británie*)

doc. PhDr. PaedDr. Slávka **KRÁSNA**, Ph.D. (*Vysoká škola DTI, Slovensko*)

Dr. Dmitrij Jevgenjevič **MOSKVIN**, Ph.D. (*Jekatěrinburgskaja akademija sovremennogo iskusstva, Jekatěrinburg, Rusko*)

Ing. Petra **PÁRTLOVÁ**, Ph.D. (*Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, ČR*)

doc. Anita **PEŠA**, Ph.D. (*Zadarská univerzita, Zadar, Chorvatsko*)

prof. Andrij Borisovič **POČTOVJUK**, Ph.D. (*Kremenčugskij nacionalnyj universitet imeni Michaila Ostrogradskogo, Kremenčug, Ukrajina*)

doc. Ing. Jarmila **STRAKOVÁ**, Ph.D. (*Vysoká škola technická a ekonomická, České Budějovice, ČR*)

doc. JUDr. Roman **SVATOŠ**, Ph.D. (*Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice, ČR*)

PhDr. Ing. Jan **SVOBODA**, M.A., Ph.D. (*Filosofický ústav AV, Praha, ČR*)

prof. PhDr. Miroslava **SZARKOVÁ**, CSc. (*Ekonomická univerzita, Bratislava, Slovensko*)

prof. Mgr. Peter **ŠTARCHOŇ**, Ph.D. (*Univerzita Komenského, Bratislava, Slovensko*)

Mgr. Petr **ŠULEŘ**, PhD. (*Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, ČR*)

doc. PhDr. Lukáš **VALEŠ**, Ph.D. (*Západočeská univerzita, Plzeň, ČR*)

Dr. Małgorzata **WOSIEK** (*Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów, Polsko*)

prof. Dr. Vasilij Mironovič **ZAPLATINSKIJ** (*Akademija bezopasnosti i osnov zdorovja, Kijev, Ukrajina*)

OBSAH

VEŘEJNÁ SPRÁVA, ŘÍZENÍ

PARTICIPATIVNÝ ROZPOČET A JEHO REALIZÁCIA V RÁMCI SAMOSPRÁVNÝCH KRAJOV NA SLOVENSKU 10

Andrea ČAJKOVÁ – Matúš NOVÁK

DOPAD INTEGROVANÉHO SYSTÉMU MANAGEMENTU NA FINANČNÍ UKAZATELE PODNIKU 31

Veronika VRZALOVÁ – Kateřina KOVÁŘOVÁ

KONTROLNÍ ČINNOST V OBLASTI VEŘEJNÉ SPRÁVY SE ZAMĚŘENÍM NA NEJVYŠŠÍ KONTROLNÍ ÚŘAD 48

Sabina HELEŠIOVÁ

HODNOCENÍ ZKUŠENOSTÍ Z PRÁCE Z DOMU 62

Kateřina KONARSKÁ – Miluše BALKOVÁ – Iva KLEMENTOVÁ

BEZPEČNOST

POJEDNANIE O PARADIGME TEÓRIE BEZPEČNOSTI 78

Radoslav IVANČÍK

SPOLEČENSKÉ VĚDY

SKANDÁL METAFORY UMBERTA ECA 94

Pavel BLUŽOVSKÝ

VZDELÁVANIE RÓMSKYCH ŽIAKOV A ŽIAČOK Z MARGINALIZOVANÉHO PROSTREDIA V ŠPECIÁLNYCH ŠKOLÁCH A JEHO VPLYV NA UPLATNENIE SA NA SLOVENSKOM TRHU PRÁCE 103

Zuzana HAVIROVÁ – Erik ŠATARA

MATEŘSKÁ A RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ – MOTIVACE ŽEN K NÁVRATU DO VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU PO UKONČENÍ MATEŘSKÉ DOVOLENÉ. VZDĚLÁVACÍ TRENDY 112

Iva SEIFERTOVÁ

RECENZE

**JIŘÍ DUŠEK A KOL.: POLITIKY A STRATEGIE PRO REGIONÁLNÍ A
UDRŽITELNÝ ROZVOJ V MÍSTNÍM KONTEXTU
.....125**

Jiří ALINA

**ALEXANDER ONUFRÁK: VZNIK A VÝVOJ BRITSKEJ SOCIÁLNEJ
POLITIKY 127**

Marián SEKERÁK

**MIROSLAV SAPÍK A KOL.: INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A SOUČASNÉ
PROBLÉMY TRHU PRÁCE 130**

Miroslav ŠKODA

**KATARÍNA LIPTÁKOVÁ, ZUZANA RIGOVÁ, FILIP FLAŠKA:
EKONOMICKÉ A PRIESTOROVÉ ASPEKTY MIESTNEHO
ZDAŇOVANIA 132**

Jiří DUŠEK

CONTENTS

PUBLIC ADMINISTRATION, MANAGEMENT

PARTICIPATORY BUDGETING AND ITS IMPLEMENTATION WITHIN THE SELF-GOVERNING REGIONS IN SLOVAKIA 10

Andrea ČAJKOVÁ – Matúš NOVÁK

THE IMPACT OF INTEGRATED MANAGEMENT SYSTEM ON THE FINANCIAL PERFORMANCE OF ENTERPRISES 31

Veronika VRZALOVÁ – Kateřina KOVÁŘOVÁ

CONTROL ACTIVITIES IN THE FIELD OF PUBLIC ADMINISTRATION WITH A FOCUS ON THE SUPREME AUDIT OFFICE 48

Sabina HELEŠIOVÁ

EVALUATING THE EXPERIENCE OF WORKING FROM HOME 62

Kateřina KONARSKÁ – Miluše BALKOVÁ – Iva KLEMENTOVÁ

SAFETY

A TREATISE ON THE PARADIGM OF SECURITY THEORY 78

Radoslav IVANČÍK

SOCIAL SCIENCES

UMBERTO ECO'S SCANDAL OF METAPHOR 94

Pavel BLUŽOVSKÝ

EDUCATION OF ROMA PUPILS FROM MARGINALIZED ENVIRONMENT IN SPECIAL SCHOOLS AND ITS IMPACT ON SUCCESS IN THE SLOVAK LABOR MARKET 103

Zuzana HAVIROVÁ – Erik ŠATARA

MATERNITY AND PARENTAL LEAVE – MOTIVATION OF WOMAN AFTER TO RETURN TO THE EDUCATIONAL SYSTEM ON PARENTAL LEAVE. TRENDS OF EDUCATION 112

Iva SEIFERTOVÁ

REVIEWS

JIŘÍ DUŠEK ET AL.: POLICIES AND STRATEGIES FOR REGIONAL AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE LOCAL CONTEXT ...125

Jiří ALINA

ALEXANDER ONUFRÁK: THE ORIGIN AND DEVELOPMENT OF BRITISH SOCIAL POLICY 127

Marián SEKERÁK

MIROSLAV SAPIK ET AL.: INCLUSIVE EDUCATION AND CURRENT LABOR MARKET PROBLEMS 130

Miroslav ŠKODA

KATARÍNA LIPTÁKOVÁ, ZUZANA RIGOVÁ, FILIP FLAŠKA: ECONOMIC AND SPATIAL ASPECTS OF LOCAL TAXATION 132

Jiří DUŠEK

PARTICIPATORY BUDGETING AND ITS IMPLEMENTATION WITHIN THE SELF-GOVERNING REGIONS IN SLOVAKIA

Participatívny rozpočet a jeho realizácia v rámci samosprávnych krajov na Slovensku

Andrea ČAJKOVÁ – Matúš NOVÁK

Trnava, Slovak Republic

ABSTRAKT: V súčasnosti aktívne rezonuje vplyv jednotlivých záujmových komunit na financovanie regionálnych rozvojových projektov ako priestoru pre občianske aktivity vo verejnom záujme, ktoré sú poskytované ako verejne dostupné služby, ktoré kraj z rôznych dôvodov nevykonáva, alebo ktoré uskutočňuje neuspokojivým spôsobom. (tzv. participatívny rozpočet). Článok sa zaoberá problematikou participatívneho rozpočtu, ako jednou z najnovších rozpočtových inovácií v riadení verejného sektora, pričom si kladie za cieľ identifikovať výzvy a bariéry implementácie participatívneho rozpočtovania na regionálnej úrovni na Slovensku. Analyzuje tiež implementáciu tohto nástroja na úradoch samosprávnych krajov v podmienkach Slovenskej republiky pred a počas pandémie COVID-19, ktorá výrazne zasiahla verejné rozpočty a ich prerozdelenie. Metodologický prístup tohto výskumu zahŕňa systematický prehľad literatúry o participatívnom rozpočtovaní s analýzou, komparáciou, objasňovaním kauzálnych súvislostí, systematizáciou, abstrakciou a konkretizáciou a výsledkami činnosti výskumníkov na probléme realizovaného výskumu. Výsledková časť článku prezentuje výsledok prieskumu uskutočneného na všetkých ôsmich úradoch samosprávnych krajov, pričom výsledky ukazujú aj mieru negatívneho dopadu skúmanej problematiky prebiehajúcou pandemiou. Príspevok poskytuje prehľad výziev a bariér PB na Slovensku na regionálnej úrovni.

Kľúčová slova: participatívne rozpočtovanie – samosprávne kraje – regionálna samospráva rozpočtové inovácie – verejný sektor.

ABSTRACT: At present, the influence of individual communities of interest on the financing of regional development projects as a space for civic activities in the public interest provided as publicly available services that the region is not executing in an unsatisfactory manner or is not executing at all for various reasons is actively resonating). The article deals with the issue of participatory budgeting as one of the latest budgetary innovations in the field of public sector management and aims to identify the challenges and barriers to the implementation of participatory budgeting in Slovakia at the regional level. It also analyses the implementation of this tool in the regional authorities in the conditions of the Slovak Republic before and during the Covid-19 pandemic, which has significantly affected public budgets and their redistribution. The methodological approach applied in this research includes a systematic review of the literature on participatory budgeting concerning analyses, comparisons, clarification of causal relations, systematization, abstraction, and concretization, and results of researchers' activities related to the subject of the conducted research. The chapter "Results" presents the findings of a survey carried out in all eight regional authorities of self-governing regions, and show the extent to which the issue

in question has been affected by the ongoing pandemic. The paper provides an overview of the challenges and barriers to PB in Slovakia at the regional level.

Key words: participatory budgeting – self-governing regions – regional self-government – budget innovations – public sector.

INTRODUCTION

Currently, considerable emphasis is put on innovation, modernization in governance, and efficiency in public finance management. Democratization of governance is high on the list of public governance priorities (Baicocchi and Ganuza 2014). Changes in the public sector are coming more often and the development of society is advancing. Governments at various levels are often unable to respond adequately and flexibly to such changes, and their implementation may seem costly or excessively time-consuming. The solution to this situation could be the implementation of a modern tool of the 21st century, which participatory budgeting undoubtedly is. However, the question remains whether it is in the interest of governments at various levels to respond to the demands of this time and to accommodate the needs of the largest population possible (Peixoto, 2009). According to Manes-Ross et al. (2021), participatory budgeting (PB) is a relatively novel approach to the allocation of funds, which allows ordinary citizens to become directly involved in how local government money is spent. Nevertheless, participatory budgets may already be considered as one of the most popular tools of participation and at the same time, one of the most effective democratic tools, which allows citizens to be directly involved in decisions on redistributing public resources earmarked by towns, municipalities, or higher territorial units for the purposes of the participatory budget. It thus brings a new type of public discussion between citizens and public administration bodies not only about the implementation of specific proposed projects initiated by citizens but especially about the future vision and shape of the city or territory as seen by its inhabitants. Participatory budgets are now common in the world today and are applied at the local, regional, and national levels. At the same time, however, the question of whether citizen participation is so important, it has not been achieved, is often addressed by the professional public (e.g., Strokosch, Osborne, 2020). In the study submitted, we set out to fill some of the research gaps by identifying the challenges and obstacles to participatory budget implementation at the regional level in Slovakia. We examine the limitations perceived by employees of self-government region offices.

The authors of the paper formulate two research questions:

RQ1: What are the key challenges and obstacles to the implementation of PB at the regional level in Slovakia?

RQ2: What are the limitations perceived by employees of offices in the self-government region?

Using data synthesized from documents and surveys carried out in the eight offices of self-governing regions, we show barriers of PB and identify the limitations perceived by the staff of self-government region offices competent in the field of PB.

This research aims to make contribution to the issue mainly through examining participatory budgeting as one of the latest budget innovations in public sector management, particularly from the perspective of budget staff in offices of self-governing regions in the Slovak Republic.

METHODOLOGY AND OBJECTIVE

The authors of the study aimed to examine the issue of participatory budgeting as one of the latest budget innovations in public sector management through analysing the implementation of this tool in the offices of self-governing regions in the Slovak Republic. The methodological approach of this research includes a systematic review of the literature on participatory budgeting including the analysis of the findings, comparison, classification, design, clarification of causal relations, systematization, abstraction and concretization, analysis of documentation, and results of researchers' activities concerning the research. In the effort to obtain an objective view of the real perception of the participatory budget at the level of local government offices in the Slovak Republic and to implement such a form of participatory democracy at this local government level, quantitative research was carried out using a questionnaire method. The respondents, consisting of staff from all municipalities with a potential impact on the planning and implementation of participatory budgeting, could express their views through an online pilot survey consisting of 20 closed questions, in some cases with the possibility of further verbal expression through an open answer option. The questions were formulated so that it was possible to answer the research questions, which aimed to point out the influence of the human factor on the implementation of participatory budgeting and the possibilities to enhance the use of this tool. The survey was addressed to an average of 4 respondents from the budget and financing departments in eight Slovak self-governing

regions. The return rate of the questionnaires was 75% in absolute number 21. For better clarity, selected questions are evaluated graphically. The research was conducted between October 2020 and June 2021, during the Covid-19 pandemic.

THEORETICAL BACKGROUND

Participatory methods bring elements of direct democracy to regional development, enabling residents of a certain area or members of local community to participate in the preparation of regional development strategies, priorities, implementation and control of development processes. In general, the forms of participation of members of the territorial community in addressing issues of local importance can be presented as expression of residents' own interests, needs, requests; rallies, marches, pickets, individual and collective appeals; consultations of members of the territorial community with bodies and officials of local self-government on solving local problems; participation of residents in the activities of local governments; and of course, direct participation of citizens in solving local problems (local referendum, bodies of self-organization of the population) (Blazhivska, Petrovskiy, 2020). This approach can take many forms in terms of practical use; currently, about 60 methods are used in the world, for example: eParticipation, hackathon (intensive workshop), participatory GIS, participatory community budget, Pop Up democracy, Open Space technology, territorial committees and territorial Commission, World Café, etc.) (Dušek, 2020, p. 287) Simonofski et al. (2021) also emphasizes that each city has its own unique characteristics which need to be taken into account when designing a tailored citizen participation strategy and adapted to their specific context.

According to Klima (2006), "direct democracy can be any organizational form in which people (population) as the basic actor of universal statehood, in which they have transferred decision making to their representatives, are also active themselves in decision making." In the Constitution of the Slovak Republic, in this context, Article 2 - §1 of the Constitution, as amended: „State power comes from citizens who exercise it through their elected representatives or directly“ is undoubtedly important. At the level of local governments, it finds its reflection in the legal regulation, specifically in Art. §11a and 11b of Act no. 369/1990 Coll. on Municipality Establishment, as amended. Therefore, we could state that in Slovakia, there is a legal regulation at the level of the law that enables the participation of citizens in public affairs. However, these institutes are used only

minimally in practice, often with invalid or questioned conclusions, resulting in a constantly declining public confidence in public institutions (Haulík, 2020).

Over time, participatory democracy has become an 'alternative name for direct democracy' (Sekerák, 2017), with the pressure on public participation in public affairs or participatory public policy-making accentuated by the need to deepen democracy through the introduction of innovative elements into traditionally perceived representative democracy (Klimovský, Gašparík, 2020).

Participatory budgeting is a mechanism or process by means of which people decide or participate in decision-making on the distribution of all or part of available public resources, and although it is important to emphasize that it is not an institution, with any explicit legal basis or definition in our legal system, it is defined as a process of direct, voluntary, and universal democracy that provides people with the opportunity to discuss everything about the public budget and politics while making relevant decisions (Čunderlík, 2015). The citizens thus not only elect members of the town council but are directly involved in the process of deciding on priorities concerning their town or town district. As an element of direct democracy, it represents an alternative to representative democracy (city council, city commissions). Participatory budgeting is a relatively new tool in the public sector, with the basic source being public finances and their redistribution. The very definition of the term participatory budgeting is not uniform in the conditions of the Slovak Republic. There are a number of inconsistent, specific, but mainly general definitions of the term. It should be noted that the inconsistency in the definition of the participatory budget comes primarily from the environment in which it is implemented. The lack of a legislative definition of this term within the Slovak Republic is another limitation of an unambiguous definition (Strecková, 1998).

The non-profit organization 'The Participatory Budgeting Project' (2015), which focuses on supporting the implementation of this tool mainly in Canada and the United States, defines participatory budgeting as a democratic process based on the redistribution of the public budget by the government in cooperation with the population. They further state that it is people as taxpayers who should be directly involved in decisions on the public budget and thus affect their own lives. Participatory budgeting has also been defined by the United Nations as the most effective tool for self-governments to pursue the goals of democracy, civil society, transparency, efficiency, and modernization, as set out in Agenda 21 and other documents approved and adopted by administrations within the European Union (The Participatory Budgeting Project, 2015).

Since the beginning of the second millennium, many experts have been dealing with a relatively new phenomenon of the participatory budgeting (e.g., Baiocchi, Ganuza, 2015; Bardovič, Gašparík, 2021; Cabannes, 2004; Klimovský, Nemeč, Bouckaert, 2021; Motherrik, 2020; Peixoto,

2008; Sintomer, Herzberg, Röcke, 2008; Wampler, 2012; etc.). They further state that the studies of individual authors were carried out in various countries of the world, in which the tool of appropriate budgeting had been applied. Since its inception in the late 1980s in Porto Alegre, participatory budgeting has been applied in Africa, Asia, and North America. Within Europe, local authorities have decided to adopt participatory budgeting to such an extent that one third of all initiatives worldwide are implemented in this part (Bardovič, Gašparík, 2021).

PARTICIPATIVE BUDGET AT THE OFFICES OF SELF - GOVERNING REGIONS IN SLOVAKIA AND ITS INFLUENCE BY THE COVID-19 PANDEMIC

The first attempt to introduce a participatory budget in Slovakia was in 2010, initiated by the Utopia association. This was followed by a national project called 'Participation', in which several pilot projects took place at four levels (national, regional, microregional, local), while at our monitored regional level, two projects were carried out, namely “Regional concept of environmental education, training and awareness in Trenčín county” and “Providing social assistance to people with mental disabilities and their families” (Peixoto, 2008).

Although this tool has not been used long in the conditions of Slovakia, there are several professional studies dealing with this issue (Baiocchi, 2001; Brix, 2018; Garaj, Bardovič, 2020; Gašpariková, 2015; Hrabínová, 2020; Klimovský, 2017). Many publications address the specific impact of the pandemic on participatory budgeting (Bardovič, Gašparík, 2021; Černěnko, Neubauerová, Zubaľová, 2021; Klimovský, Nemeč, Bouckaert, 2021).

The use of the participatory budget in Slovakia has been significantly affected by the Covid-19 pandemic, which caused several shortfalls in the budget of self-governing regions. The main shortfall was income tax revenue, which represents a substantial part of self-governing regions' budgets. The pandemic has also contributed to the negative impact on the budgets of self-governing regions in terms of reduced mobility and physical contacts of individuals, and for this reason, the implementation of participatory budgeting in some municipalities has been limited or even suspended (Bardovič, Gašparík, 2021).

As already mentioned, participatory budget has been implemented in Slovakia recently, and the regional level is no exception. Although not all Slovak self-governing regions have decided to implement the innovative tool within their offices, four (50 %) of the total number of eight self-governing regions, have done so. It is worth noting that the first self-governing region that decided to allow its inhabitants to co-decide on the distribution of public funds was Trenčín self-governing

region, in 2017, followed by the Bratislava self-governing region in 2018, and the self-governing regions of Trnava and Žilina in 2019. The decision not to apply the participatory budget was introduced by the Nitra, Banská Bystrica, Prešov and Košice self-governing regions.

Table 1: Self-Governing Regions in Slovakia Implementing a Participatory Budget during the Covid-19 Pandemic

Self-governing region	before 2020	2020
Bratislavský	✓	✓
Trnavský	✓	✓
Nitriansky	×	×
Trenčiansky	✓	✓
Žilinský	✓	×
Banskobystrický	×	×
Prešovský	×	×
Košický	×	×

Source: Ministry of Interior of the Slovak Republic, 2021 - Own Processing.

RESULTS

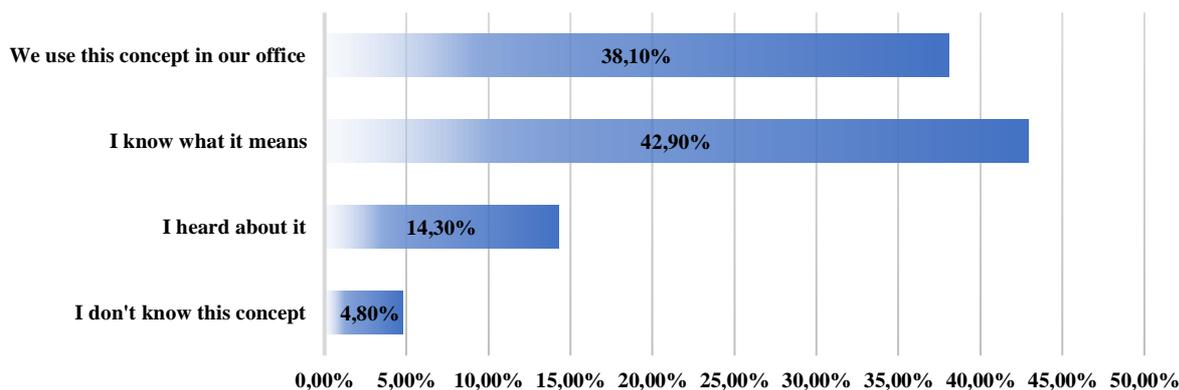
To obtain an objective view of the perception of the participatory budget and its implementation in the offices of Slovak self-governing regions, quantitative research was carried out by means of the questionnaire method. The respondents had the opportunity to express their views by answering 20 closed questions, in some cases with the possibility of further specification of their responses. The implementation of research in the period from October 2020 to June 2021 was also expected to clarify the impact of the Covid-19 pandemic. As mentioned above, it is clear that the pandemic has also negatively affected the issue under study negatively impacted on the issue under study.

Table 2: What does the term participatory budgeting tell you?

Answer	Count	Proportion v %
I don't know this concept	1	4.8
I heard about it	3	14.3
I know what it means	9	42.9
We use this concept in our office	8	38.1
Other...	0	0.0

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

Graph 1: What does the term participatory budget tell you?

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

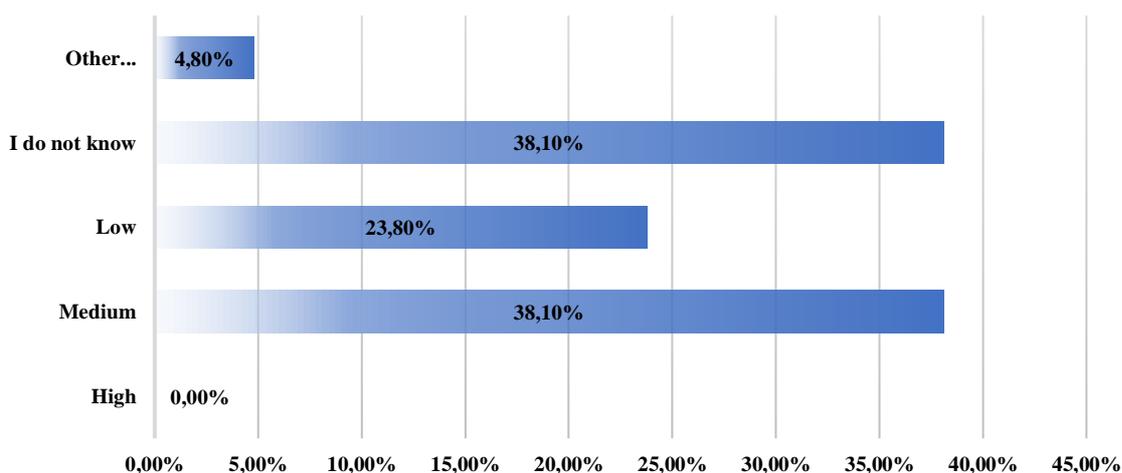
Table 3: In your opinion, what is the level of implementation of the participatory budget within the higher territorial units in Slovakia?

Answer	Count	Proportion in %
High	0	0.0
Medium	8	38.1
Low	5	23.8
I do not know	8	38.1
* Other...	1	4.8

* Self-governing regions not monitored in this area, it is not possible to assess.

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

Graph 2: In your opinion, what is the level of implementation of the participatory budget within the self-governing regions in Slovakia?

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

As we assume that the potential to improve the level of participatory budgeting implementation in self-governing regions depends primarily on the persons responsible for the use of funds in specific self-governing regions, we primarily sought to determine the level of using this innovative form of budgeting in individual regions.

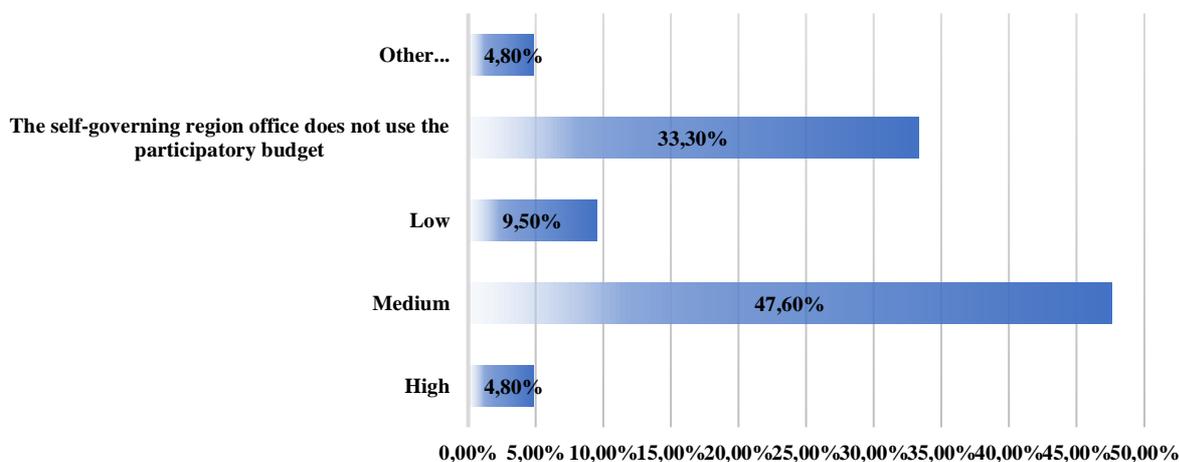
Table 4: In your opinion, what is the level of implementation of the participatory budget within your self-governing region office?

Answer	Count	Proportion v %
High	1	4.80
Medium	10	47.60
Low	2	9.50
The self-governing region office does not use the participatory budget	7	33.30
* Other...	1	4.80

* We had two years in the past.

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

Graph 3: What do you think is the level of implementation of the participatory budget within your office?

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

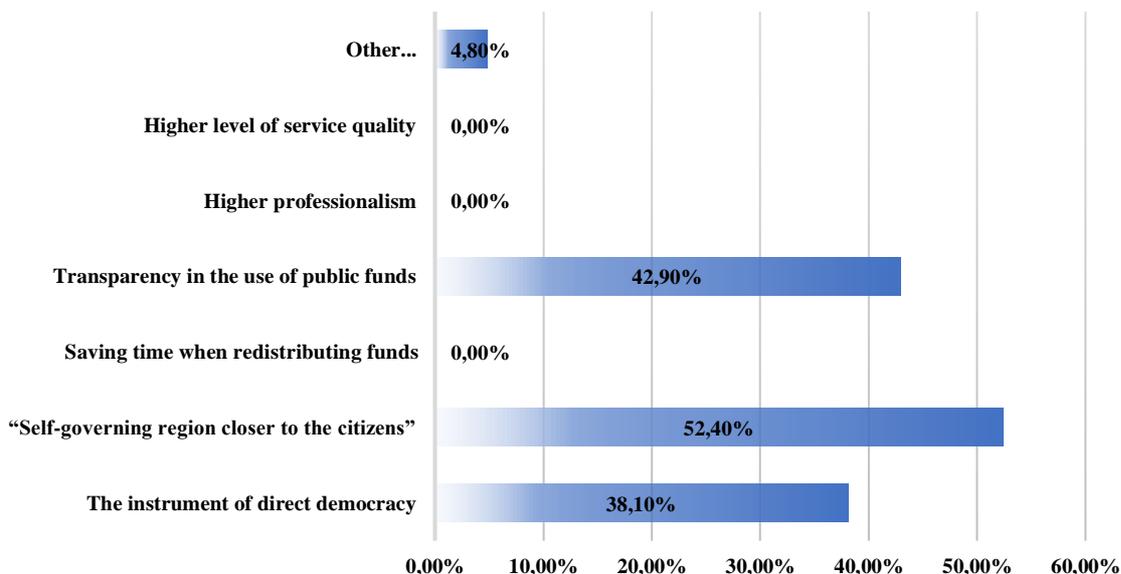
Table 5: In your opinion, what are the reasons for introducing a participatory budget?

Answer	Count	Proportion v %
The instrument of direct democracy	8	38.10
“Self-governing region closer to the citizens”	11	52.40
Saving time when redistributing funds	0	0.00
Transparency in the use of public funds	9	42.90
Higher professionalism	0	0.00
Higher level of service quality	0	0.00
*Other...	1	4.80

* It is modern and trendy.

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

Graph 4: In your opinion, what are the reasons for introducing a participatory budget?

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

Table 6: In your opinion, what are the obstacles to the introduction of a participatory budget in the offices of higher territorial units?

Answer	Count	Proportion v %
No interest of citizens	8	38.10
Reluctance to change on the part of the office	3	14.30
Low motivation of the self-governing region	4	19.00
* Other...	7	33.33

* 1. The self-governing region Nitra has long been a leader in providing FO and PO subsidies in the form of VZN within SK8.

2. High processing complexity (software, entitlement to employees, time consuming, high workload).

3. Setting the local government's competences.

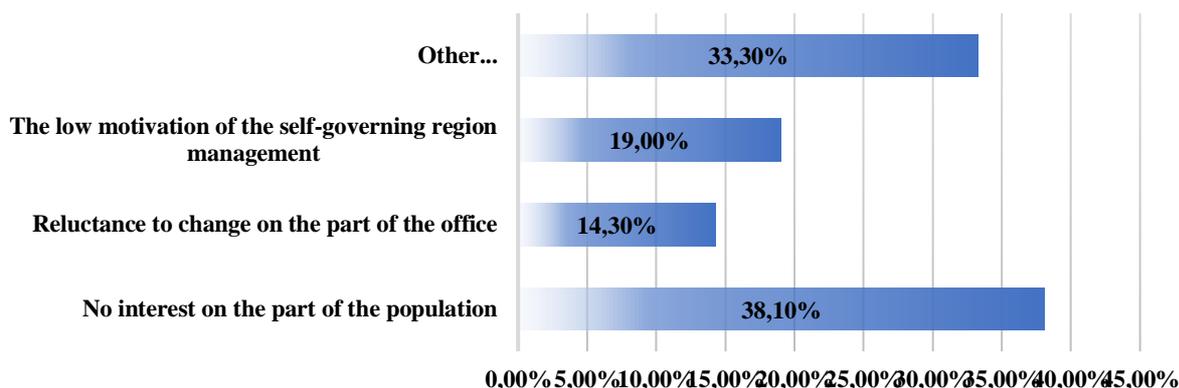
4. New concept, lack of experience from other local governments.

6. Long-term project preparation process with uncertainty approval after deliberation.

7. Reluctance of members of the council to change.

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

Graph 5: In your opinion, what are the obstacles to the introduction of a participatory budget in the offices of self-governing regions?

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

Table 7: Do you have experience with participatory budgeting?

Answer	Count	Proportion in %
Yes	10	47.60
No	11	52.40

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

It should be noted that more than half of the respondents (11-52.40 %) said they had no experience with participatory budgeting. Subsequently, the respondents were asked to comment on

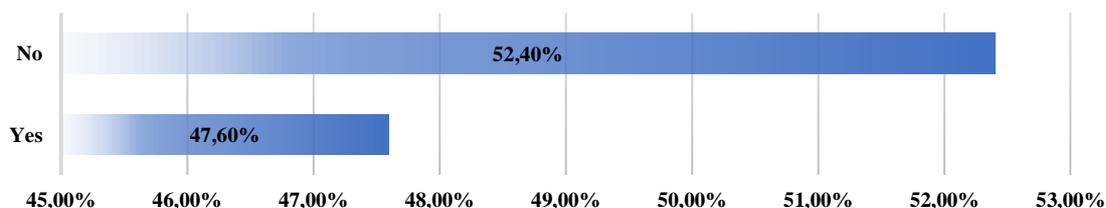
the reasons why they thought they had no experience with this tool. The individual answers were as follows.

- It is not beneficial;
- The Nitra self-governing region does not use this budgetary policy instrument;
- The participatory budget is, in principle, a tool for distributing subsidies to cities and municipalities;
- Demanding;
- The Covid-19 pandemic has stopped the launch of this form of subsidies.

In contrast, if the respondents stated that they had experience with participatory budgeting, they were asked to provide further information on the experience. The most common answers included:

- Assistance in drafting a general binding regulation related to participatory community budgeting.
- Participation in public considerations in relation to participatory budgeting (project presentation and evaluation).
- Revitalization of an unused building of a former school.
- Study of concepts and legal norms concerning the participatory budget in the environment of the Slovak Republic, but also abroad.

Graph 6: Do you have experience with participatory budgeting?

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

The respondents were asked “In what areas is the participatory budget used in the first place within your office?”. The most relevant answers include:

- Culture, education and social services.
- LEADER - support for local action groups.
- For publicly beneficial purposes in accordance with applicable legislation.
- To preserve folk traditions.

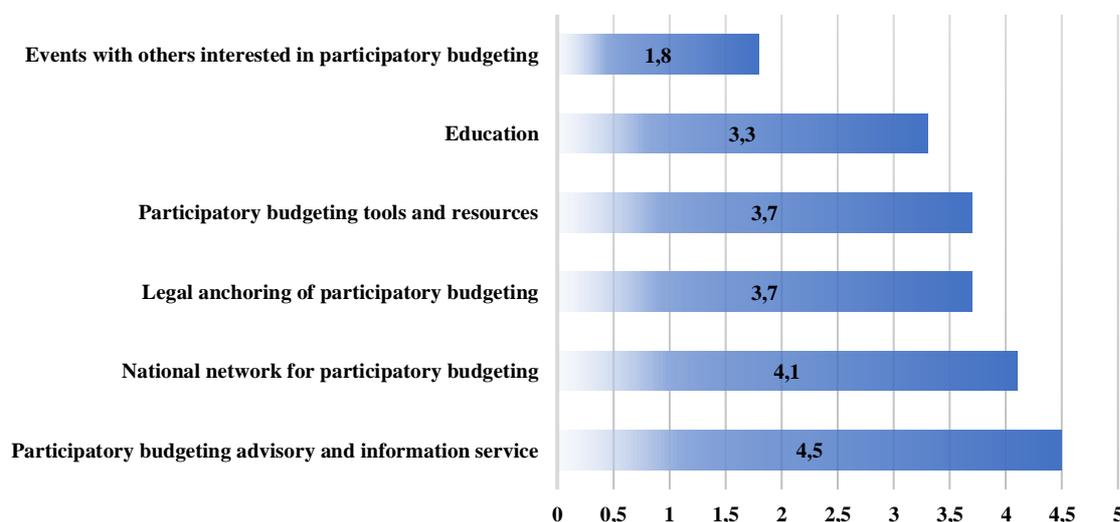
- In international projects in the field of culture and sport.
- To improve the social conditions of communities.
- To protect the environment.
- For regional development and revitalization of disused buildings.
- Community infrastructure.

Table 8: What do you think could help in the development of participatory budgeting in Slovakia?

Answer	Significance
Participatory budgeting advisory and information service	4.5
National network for participatory budgeting	4.1
Legal anchoring of participatory budgeting	3.7
Participatory budgeting tools and resources	3.7
Education	3.3
Events with others interested in participatory budgeting	1.8

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

Graph 7: What do you think could help in the development of participatory budgeting in Slovakia?

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

In this question, the respondents could rank in order of importance what in their opinion could help in the development of a participatory budget within the offices of self-governing regions. They consider the advisory and information service for participatory budgeting to be the most beneficial,

while joint actions with other people interested in participatory budgeting are considered to be the least beneficial.

Table 9: Have you helped organize or simplify participatory budgeting?

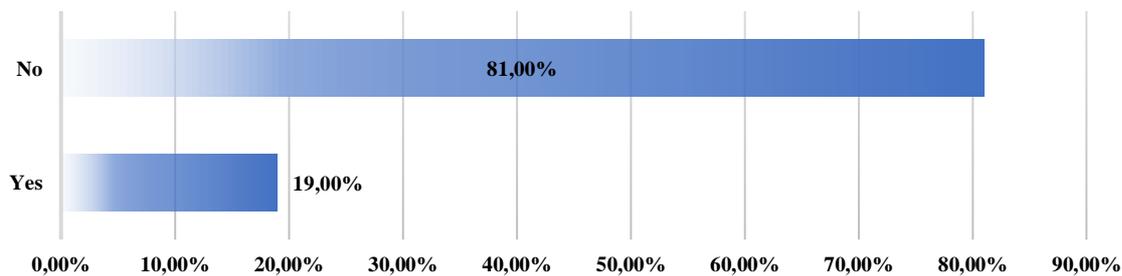
Answer	Count	Proportion in %
Yes	4	19.00
Nie	17	81.00

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

The respondents who stated that they had helped organize or simplify participatory budgeting could further comment on how they had been involved in the activity. Two respondents used this opportunity; their answers were as follows:

- In a personal meeting with the interested parties, we explain the principle of the whole process on our website.
- Annual adjustment of generally binding regulations according to the suggestions that have arisen during its implementation since 2017.

Graph 8: Have you helped organize or simplify participatory budgeting?

Source: Pilot survey at the local government, 2021 - own processing.

Table 10: Are you currently planning or organizing participatory budgeting?

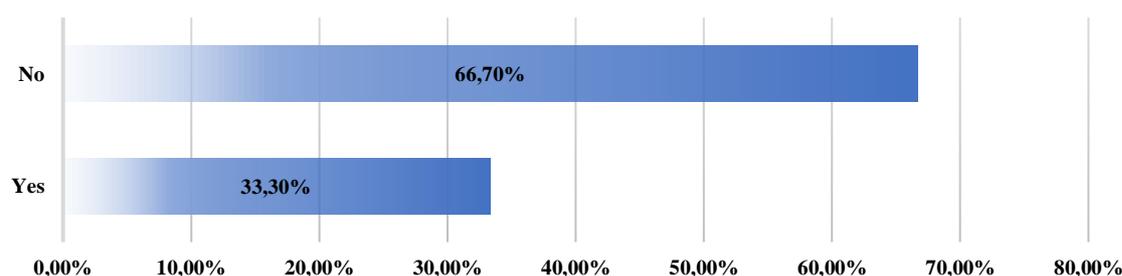
Answer	Count	Proportion v %
Yes	7	33.30
No	14	66.70

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

In connection with the question of whether they are currently planning or organizing participatory budgeting, the respondents could also comment on the specific activities involved. The most relevant answers included:

- Within the budget, we have set aside EUR 200,000, which will be redistributed among the submitted projects.
- Support for local action groups.
- Participatory subsidies.
- Preparation of the participatory budget for 2020 and 2021.
- Subsidies for public services and regional development.

Graph 9: Are you currently planning or organizing participatory budgeting?

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

Table 11: In your opinion, did the measures of the Slovak Republic government in the first wave of the COVID-19 pandemic affect the budget?

Answer	Count	Proportion v %
Yes	16	76.20
I do not know	2	9.50
No	1	4.80
* Other...	2	9.50

* 1. The planned participatory budget for 2020 has been cancelled.

2. Completely affected - the participatory-community budget process was suspended for 2020.

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing.

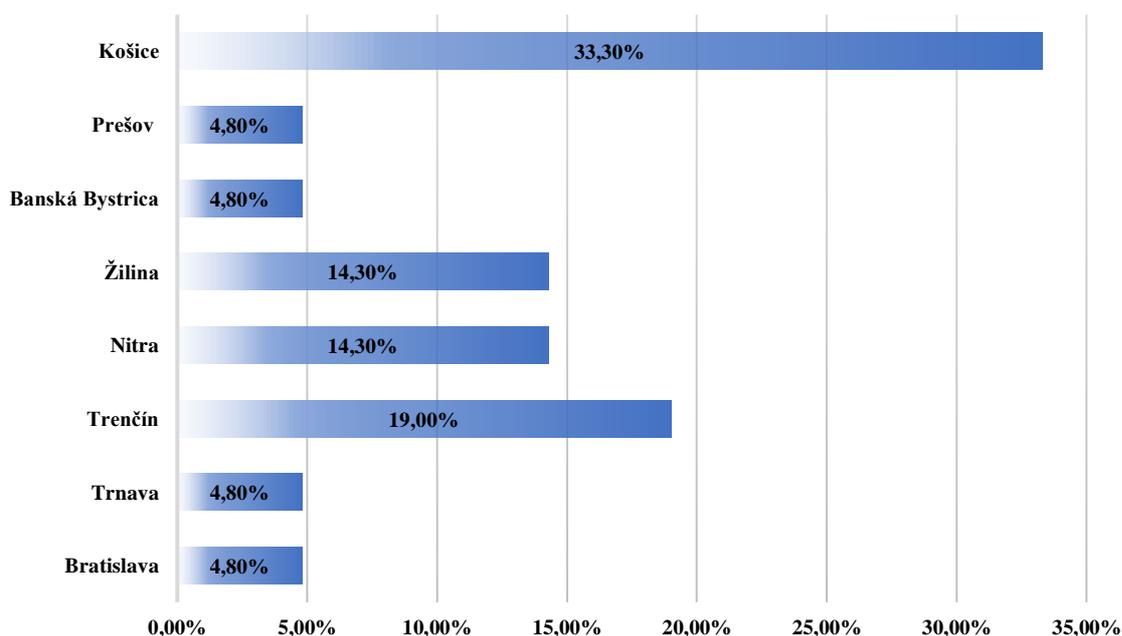
From the point of view of examining participatory budgeting and the impact of the Covid-19 pandemic on it, this issue is a significant indicator. As many as 16 (76.50%) of the 21 respondents stated that the measures taken by the Slovak Republic government during the first wave of the pandemic affected the execution of the budget of the self-governing regions.

Subsequently, in the next question, the respondents had the opportunity to comment on how these measures had affected budget execution within their office. The most common reasons included:

- decrease in revenues in suburban transport and increase in expenditure on passenger transport in the public interest,

- the decline in own incomes in culture, especially theatre, which needs to be replaced,
- in 2020, the provision of funds under the participatory budget was suspended,
- drawing repayable financial assistance for the exercise of self-governing competencies,
- lower revenues in a wide range, nonrealization of more expenditures for anti-epidemiological reasons,
- lack of resources,
- so far, two budget cuts,
- increase in expenditure related to the solution of measures,
- during the state of at the time of the emergency declared in connection with the Covid-19 disease, the costs of providing material and hygiene needs increased,
- Reduction of the planned income from personal income taxes,
- The one - year participatory budgeting model was replaced by changed to a two - year cycle, as it was not possible to implement any projects in 2020.

Graph 10: In which city is your Self-Governing Region Office located?

Source: Pilot survey at self-governing regions, 2021 - own processing,

The respondents could also provide their own suggestions related to the use of participatory budget. Five respondents used this opportunity, and their suggestions included:

- The Ministry of Finance of the Slovak Republic should be the guarantor for the introduction of a participatory budget in the conditions of self-governing regions.
- It is not a completely suitable tool for regional governments, as their competencies are not as close to the citizen as local and regional authorities.
- It is not fully used, as there is a low level of awareness of this issue and poor application in practice.
- There is a need for greater publicity and clarity in project decisions.
- Establish a legislative framework dedicated to participatory budgeting and simplify its implementation within self-governing regional offices.

DISCUSSION

Based on the analysis of secondary data, it can be stated that participatory budgeting is one of the newest phenomena in the field of budgeting and redistribution of public finances in the conditions of the Slovak Republic, which combines elements of direct and representative democracy. We can consider this phenomenon as a good example of a democratic instrument in the field of governance, which is gaining more and more awareness, both among the professional or the general public. We must thus agree with V. Žofčinová's (2018, p. 159) that *“territorial self-government represents a democratic basis for the organization and governance of public affairs under the conditions of modern democracies based on the principles of decentralization and subsidiarity”*, and it can thus be assumed that innovative forms of budgeting are expected at this level.

By analysing the primary data, it was found that out of the total number of eight self-governing regions, four (50 %) have implemented the participatory budget. Due to the Covid-19 pandemic, in several regions (Bratislava, Trenčín and Žilina self-governing regions), the participatory budget had to be either suspended, interrupted, or postponed to the next budget period. Currently, three self-governing regions (Trnava, Bratislava, and Trenčín) implement the participatory budget. The results of the questionnaire survey conducted in the offices of self-governing regions showed that awareness of this innovative tool among employees from the budget and finance departments is at a sufficient level. They agreed that the biggest obstacles to the implementation of the participatory budget are mainly a lack of interest on the side of the population, low motivation of the office management, and, to a large extent, reluctance to change on the side of the offices. They also agreed on the fact that the measures of the Slovak government related to the Covid-19 pandemic have

affected participatory budgeting implementation. The main reasons include, for example, lack of financial resources caused by a decrease in own revenues in several areas (especially in the field of culture), increase in local government expenditures related to the need to ensure medical goods and disinfection and sanitary items, decrease in planned personal income tax revenue and finally the increase in expenditures related to pandemic measures.

CONCLUSION

The results of the survey show that in the first ten years after the introduction of this democratic innovation in Slovakia, 4 self-governing regions have implemented participatory budgeting. Local governments began to deal with the issue of participatory budgeting in 2016, although there was a slowdown in 2020 caused by the COVID-19 epidemic in 2020.

The authors aimed to point out the real challenges and obstacles which determine PB in Slovakia. It is interesting that in addition to the obstacles assumed and thus offered as opportunities (interest of citizens, reluctance to change, low motivation of the self-governing regions), the respondents mentioned other obstacles, such as high processing complexity (software, entity to employees - time-consuming, high workload); setting the competencies of the local government; new concept, lack of experience from other local governments; time-consuming project preparation process with uncertain approval after negotiations; reluctance to change on the side of members of the council. In recent years, participatory public policy-making has been promoted in several local and regional authorities as an important approach to public administration. However, it follows from the answers that there is a lack of experience in making adequate use of participatory budgeting.

Various methodologies, guidelines, or guides to participatory budgeting which have been published in recent years and can offer examples of good practices that can be used in local governments without experience in this field, could also play a significant role. However, even these documents are not a homogeneous set of rules or recommendations. Process standardization leading to the clarification of some terminological inaccuracies could also be helpful. It would be ideal to adopt legislation that would also provide local governments with a greater degree of legal certainty.

The data obtained show that the establishment of the “Advisory and Information Service” and the “National Network for Participatory Budgeting” or the legal anchoring of this concept could be a significant help in the development of participatory budgeting in Slovakia.

Acknowledgement: *This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the Grant No. APVV-19-0108: “Innovations in Local Government Budgeting in Slovakia”.*

REFERENCES AND INFORMATION SOURCES

1. BAIOCCHI, G., GANUZA, E. (2015). Becoming a Best Practice: Neoliberalism and the Curious Case of Participatory Budgeting. V Lee, CW, Mcquarrie, M., Walker, ET (eds.) *Democratizing Inequalities: Dilemmas of the New Public Participation*. pp. 192-198. New York: New York University Press. <https://doi.org/10.18574/nyu/9781479847273.003.0010>.
2. BAIOCCHI, G., GANUZA, E. (2014). *Participatory Budgeting as if Emancipation Mattered*. *Politics & Society* 42 (1): 29–50. doi:10.1177/0032329213512978.
3. BAIOCCHI, G. (2001). “Participation, Activism, and Politics: The Porto Alegre Experiment”. In *Politics and Society*. Vol. 29, No. 1, pp. 43-72.
4. BARDOVIČ, J., GAŠPARÍK, J. (2021). Enablers of Participatory Budgeting in Slovakia During the COVID-19 Pandemic. *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D: Faculty of Economics and Administration*, roč. 29, č. 1, č. čl. 1248. ISSN 1804-8048. DOI: <https://doi.org/10.46585/sp29011248>.
5. BLAZHIVSKA, M., PETROVSKYI, P. (2020). Central European Public Administration Review; Ljubljana Vol. 18, Iss. 2, (Nov 2020): 165-182. DOI:10.17573/cepar.2020.2.08
6. BRIX, R. (2018). *Participatívny rozpočet v podmienkach SR*. In Palúš, I., Mital', O., Žofčinová, V. (Eds.) *Verejná správa v súčasnom demokratickom a právnom štáte*. Časť. 2. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 278-286.
7. CABANNES, Y. (2004). *Participatory budgeting: a significant contribution to participatory democracy*. *Environment and Urbanization* 16 (1), pp. 27-46. <https://doi.org/10.1177/095624780401600104>.
8. ČERNĚNKO, T., NEUBAUEROVÁ, E., ZUBALOVÁ, A. (2021). Impact of the COVID-19 Pandemic on the Budget of Slovak Local Governments: Much Cry and Little Wool? *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D: Faculty of Economics and Administration*, roč. 29, č. 1, č. čl. 1249. ISSN 1804-8048. DOI: <http://doi.org/10.46585/sp29011249>.
9. ČUNDERLÍK, E. (2015). Participatívne financovanie na úrovni územnej samosprávy. In ČičkYesvá, D., Hapčová, I., Mičátek, V. (Eds.) *Bratislavské právnické fórum 2015. Zborník z medzOtherrodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Bratislava: PrF UK, 1029-1036. https://www.lawconference.sk/archiv/bpf_2015/www.lawconference.sk/bpf/_index1448.html?page=10.
10. DUŠEK, J. (2020). *Vliv sociálního kapitálu na regionální ekonomiku na příkladu spolupráce obcí v Jihočeském kraji*. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2020. 405 s. ISBN 978-80-7556-052-0.
11. GARAJ, M., BARDOVIČ, J. (2020). Participatory Budgeting: The Case of the Slovak Republic. In: *Annales Universitatis Mariae-Curie Skłodowska, sectio K – Politologia*. Vol. 27, No. 2, pp. 59–73. DOI: <https://doi.org/10.17951/k.2020.27.2.59-73>.

12. GAŠPARIKOVÁ, J. (2015). *Participatívny rozpočet – rôzne prístupy na Slovensku*. Recenzia aplikácie Applied Socio-Economic Research. roč. 10.
13. HAULÍK, Š. (2020). "Zamrznuté nástroje" priamej demokracie na úrovni obcí a miest podľa právneho stavu „de lege lata“. In: *Medzinárodné a vnútroštátne právne aspekty priamej účasti obyvateľov na miestnej samospráve*. Lívia Trellová – Ľudovít Máčaj (zost.) 1. vyd. – Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, 98 s.
14. HRABINOVÁ, A. (2020). *Transparentnosť výkonu samosprávy a otvorené dáta*. In Klimovský, D. (Ed.) *Participatívne procesy v praxi* čítanka participatívnej tvorby verejných politík. Bratislava: MV SR/ÚSV ROS, 219-263.
15. KLÍMA, K. (2006). *Teorie veřejné moci (vládnutí)*. Praha: ASPI, a.s., 2006. 424 s. ISBN: 80-7357-179-X.
16. KLIMOVSKÝ, D. (2021). *Participatívne rozpočtovanie: absencia legislatívnej úpravy a doterajšie skúsenosti samospráv*. Ako zefektívniť priamu účasť obyvateľov na miestnej samospráve v podmienkach inteligentných miest a obcí. Zborník z medzinárodnej konferencie. Lívia Trellová – Ľudovít Máčaj (zost.) 1. vyd. – Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021, pp. 36-46. ISBN: 978-80-7160-620-8.
17. KLIMOVSKÝ, D., GAŠPARÍK, J. (2020). "Základný rámec participatívnej tvorby verejných politík a súvisiace pojmy." In: Klimovský, D. (ed). *Participatívne procesy v praxi: čítanka participatívnej tvorby verejných politík*. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR/Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti, s. 13 - 26. ISBN 978-80-89051-63-2.
18. KLIMOVSKÝ, D., NEMEC, J., BOUCKAERT, G. (2021). The COVID-19 Pandemic in the Czech Republic and Slovakia. *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D: Faculty of Economics and Administration*, roč. 29, č. 1, č. čl. 1320. ISSN 1804-8048. DOI: <https://doi.org/10.46585/sp29011320>.
19. KRENJOVÁ, J., RAUDLA, R. (2013). *Participatívny rozpočet na miestnej úrovni: výzvy a príležitosti pre Nové demokracie*. Halduskultuur – administratívna kultúra, 14. (1), 18-46.
20. MANES-ROSSI, F., BRUSCA, I., LEVY ORELLI, R., LORSON, P.C., HAUSTEIN, E. (2021).: *Features and drivers of citizen participation: Insights from participatory budgeting in three European cities*, *Public Management Review*, DOI: 10.1080/14719037.2021.1963821.
21. MOTHERRIK, P. (2020). *Participatívne rozpočtovanie a tradičná participácia v českých samosprávach*. *Slovenský vestník politickej vedy*, 20. (1), 29-47. <https://doi.org/10.34135/sjps.200102>.
22. MINISTERSTVO VNÚTRA SR. (2021). *Fázy participatívneho rozpočtovania*. [online]. 2021. [cit. 2021-11-04]. Available at: https://www.minv.sk/?ros_np_participacia.
23. MINISTERSTVO VNÚTRA SR. (2021). *Pilotné projekty: Regionálna úroveň*. [online]. 2021. [cit. 2021-11-05]. Available at: https://www.minv.sk/?ros_np_participacia_pilotne_projekty.
24. MINISTERSTVO VNÚTRA SR. (2021). *Pilotné projekty*. [online]. 2021. [cit. 2021-11-05]. Available at: https://www.minv.sk/?ros_np_participacia_pilotne_projekty.
25. PEIXOTO, T. (2008). e-Participatory Budgeting: e-Democracy from Theory to Success? (September 25, 2008). Európsky univerzitný inštitút. Badia Fiesolana. [online]. 2008. [cit. 2021-11-06]. Available at: <https://ssrn.com/abstract=1273554> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1273554>.

26. PEIXOTO, T. (2009). Beyond theory: E-participatory budgeting and its promises for eParticipation. *European Journal of ePractice*. [online]. 2009. [cit. 2021-11-06]. Available at: https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/30746969/7.5.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1519512730&Signature=Be1xvp6w4ca%2BhOWSuU9Wlkjd1lw%3D&responsecontentdisposition=inline%3B%20filename%3DBeyond_Theory_e-Participatory_Budgeting.pdf.
27. SEKERÁK, M. (2017). *Koncepty občianskej participácie a participatívnej demokracie nazerané teoretickou optikou*. „Sociológia“, roč. 49. (2).
28. SIMONOFSKI, A., VALLÉ, T., SERRAL, E., & WAUTELET, Y. (2021). Investigating context factors in citizen participation strategies: A comparative analysis of Swedish and Belgian smart cities. *International Journal of Information Management*, 56, 102011.
29. SINTOMER, Y., HERZBERG, C., RÖCKE, A. (2008). Participatory Budgeting in Europe: Potentials and Challenges. *International Journal of Urban and Regional Research*. 32(1), pp 164-178. Available at: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2008.00777.x>.
30. STRECKOVÁ, Y. (1998). *Teorie veřejného sektoru: učební text*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. 1998, 181 s. ISBN 80-210-1737-6, s. 154.
31. STROKOSCH, K., OSBORNE, S. P. (2020). *Debate: If Citizen Participation Is so Important, Why Has It Not Been Achieved?* *Public Money & Management* 40 (1): 8–10. doi:10.1080/09540962.2019.1654322.
32. THE PARTICIPATORY BUDGETING PROJECT. (2015). *What is PB?* [online]. 2015. [cit. 2021-11-06]. Dostupné na internete: <http://www.participatorybudgeting.org/about-participatory-budgeting/what-is-pb/>.
33. WAMPLER B. (2012). Participatory Budgeting: Core principles and Key Impacts, In *Journal of Public Deliberation* 8(2). doi: <https://doi.org/10.16997/jdd.138>.
34. ZDRUŽENIE UTÓPIA. (2021). *Čo je participatívny rozpočet?* [online]. 2021. [cit. 2021-11-07]. Dostupné na internete: <http://pr.banm.sk/liferay/co-je-pr>.
35. ŽOFČINOVÁ, V. (2018). *Osobitné kategórie zamestnancov*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2018. 214 s. ISBN 978-80-8152-645-9.

ADDRESS & ©

doc. PhDr. Andrea ČAJKOVÁ, PhD.
 Katedra verejnej správy
 Fakulta sociálnych vied
 Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
 Bučianska 4/A, 917 01 Trnava,
 Slovak Republic
andrea.cajkova@ucm.sk

Mgr. Matúš NOVÁK
 Katedra verejnej správy
 Fakulta sociálnych vied
 Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
 Bučianska 4/A, 917 01 Trnava,
 Slovak Republic
novak4@ucm.sk

THE IMPACT OF INTEGRATED MANAGEMENT SYSTEM ON THE FINANCIAL PERFORMANCE OF ENTERPRISES

Dopad integrovaného systému managementu na finanční ukazatele podniku

Veronika VRZALOVÁ – Kateřina KOVÁŘOVÁ

Ústí nad Labem, Czech Republic

ABSTRAKT: Implementace integrovaného systému managementu přináší organizaci snížení nákladů, materiálových potřeb a práce, zlepšení pověsti, lepší způsobilost obchodních partnerů či široké veřejnosti a navázání nových kontaktů se zákazníky. Současně se tímto způsobem organizace hlásí k trvalému a udržitelnému rozvoji. Tyto výhody se promítají ve zvýšení výkonnosti organizace, která se současně stává efektivnější. Hlavní cíl práce byl zhodnocení ekonomické situace zvolené organizace před a po zavedení integrovaného systému managementu na základě vybraných ukazatelů. Dále v rámci této analýzy byla provedena regrese, s cílem odhalení závislosti právě mezi spotřebou materiálu a tržbami z prodeje zvláště pro období před integrovaného systému managementu a po zavedení integrovaného systému managementu. Nakonec byla na základě časové řady vytvořena prognóza pro vývoj tržeb z prodeje vlastních výrobků a služeb a spotřebou materiálu a energie. Provedená analýza nepotvrzuje trend zlepšování, spolu s délkou fungování integrovaného systému managementu v podniku. To samé platí i o materiálové spotřebě, která v podniku roste rychleji, než rostou tržby za prodej vlastních výrobků a služeb. I přes tyto okolnosti nemění nic na faktu, že společnost hodnotí implementaci integrovaného systému managementu jako správnou volbu. Svou pozornost by měla více věnovat na své finanční ukazatele, které v posledních letech sledovaného období vykazují nízké hodnoty a klesající tempo růstu oproti letům předchozím.

Klíčová slova: integrovaný systém managementu, ROA, likvidita, zadluženost, tržby.

ABSTRACT: The implementation of an integrated management system brings the business organization reduced costs, lower material and labor requirements, better reputation, better competence of business partners or the general public and new customer contacts. At the same time, the business organization accepts the commitment of sustainable development. These benefits are reflected in into an increased performance of the organization, which at the same time becomes more efficient. The main objective of the paper was to evaluate the economic situation of the selected organization before and after the implementation of the integrated management system on the basis of selected indicators. Furthermore, within this analysis, a regression analysis was performed in order to identify the dependence between material consumption and sales revenue separately for the period before and after the implementation of the integrated management system. Finally, a time series forecast was made for the development of sales of own products and services and material and energy consumption. The performed analysis does not confirm the trend of improvement with the length of time the integrated management system has been in operation in the enterprise. The same applies to material consumption, which is growing faster than the growth in sales of own products and services. Despite these circumstances, the company considers the

implementation of the integrated management system to be the right choice. It should pay more attention to its financial indicators, which show low values and a declining growth rate in the last years of the period under review compared to previous years.

Key words: integrated management system, ROA, liquidity, debt, sales.

INTRODUCTION

In the continuously changing environment businesses operate in today, it is necessary to build a system within the company that can anticipate changes and respond appropriately to them. Therefore, companies try to standardize their internal processes based on international standards [10]. To keep up with the competition, companies often introduce ISO standards into their management [21]. First, companies started to focus on quality management, control, customer requirements, and continuous improvement, which led them to adopt ISO 9001. Later, companies start to perceive the importance of protecting the environment, which made them focus on the ISO 14001 environmental management system. Besides product quality and environmental protection, worker protection became important and hence the implementation of OHSAS 18 001 standard to ensure occupational health and safety of employees [1]. In April 2018, the OHSAS 18 001 was replaced by ISO 45001 and the three years migration was followed.

However, nowadays, the importance and interest in the so-called integrated management system is growing, which most often integrates management quality, environmental management and standards of employee health and safety protection; at the same time, it brings a lot of benefits and savings for the company [21]. The scope of an integrated management system can be extended to other management systems such as information security management system, corporate social responsibility or food safety management system. As the above systems contain several common features and characteristics, their joint integration into an integrated management system is nowadays common and at the same, time the implementation of an integrated management system in an enterprise is considered almost a necessity in the current economic situation. Cost minimization, flexible information system and transparent systems along with excellent performance are the basis for the success of any company. Management quality, environmental management and standards of employee health and safety use similar management methods and principles. [10].

One of the most important arguments that advocates the integration of standards is that management quality, environmental management and health and safety of employees share

approximately 80 % of common elements [12]. Even if integration occurs and many areas related to standards converge, each standard has its own specifics that need to be defined and verified separately.

These standards require organizations to define their policies, objectives, programs, establish a legal register, common documentation, provide staff training, specify operational activities, monitoring, measurement, non-compliance corrective and preventive actions, internal audits and management reviews [22]. There is some duplication of effort in implementing these standards. In order to meet the requirements of each standard, a large volume of documentation, written procedures, controls, and other documents are required [24].

The integrated management system serves to reduce these negative effects associated with the implementation of individual standards. An integrated management system, whatever form it takes, should lead to a more efficient system in a company and provide a company with a direction and structure [25]. The level of the resulting integrated management system also depends on the assumption of whether companies integrate three or only two ISO standards, as more standards integrated may just reduce the effectiveness of the system [2].

An integrated management system brings various benefits to a company, which is reflected in increased performance, which at the same time becomes more efficient [12]. The main reasons for implementing an integrated management system include operational benefits, regulatory benefits, marketing, financial and social benefits [16].

Despite the above advantages, companies face some challenges in the implementation process. The most common one is the lack of human resources or support from the state and government. Other difficulties associated with integration may be separate functions, lack of resources or individual concerns and distrust of stakeholders in the process of implementing an integrated management system [19].

The effect of the management system, especially in the form of ISO 9001 standards, on financial performance has been investigated in many studies, e.g. [3, 5, 8]. Some study authors conclude that there is a positive relationship between the management system and financial performance of the company, while other studies did not find strong evidence of the existence of this relationship, e.g. [4, 14, 9] and some research has even identified a negative effect on a company's financial performance, e.g. [13].

Recent studies highlight the mediating role of various variables between management systems and a company's financial performance. According to [5] comprehensive management system practices have an indirect, positive, but significant effect on an organization's financial performance

through competitive strategies. [8] identified key factors of comprehensive management system that contribute to better financial performance (among others): top management, process management, employee quality management, customer and employee focus, knowledge and training, meaning successful organizations they focus primarily on the human aspect of society. [3] also conducted empirical research in this issue, and their results confirm the existence of the direct effect of comprehensive management system on the non-financial performance of a company. This in turn mediates the indirect effect of comprehensive management system on the financial performance of the organization.

Reference [26] adds that an actual improvement in a company's performance can be observed only 3-6 years after the management system certification. The period for which the companies are certified was also taken into account by research conducted by [15]. It is clear from the results that companies with advanced quality management achieve better long-term financial results than companies whose management system is newly implemented.

The current development trends of modern approaches to management based on continuous systematic improvement lead to the excellence of organizations, as constant search for the most perfect methods, and tools of management of all types of organizations.

Excellence models serve as a basis for the implementation and development of a single quality management system. They are suitable for organizations that already have a robust management system and want to obtain strategic and operational feedback on the current level of performance, process capability of the established management system, preparedness for future challenges.

METHODOLOGY AND AIM OF THE RESEARCH

The aim of the paper is to find out whether a more advanced management system in the form of an integrated management system in a particular company may have an impact on financial indicators in the long term.

For the purposes of the research, a company based in the Czech Republic in the Ústí nad Labem region was selected. The company is part of a multinational concern and is the largest producer of flat glass in Central and Eastern Europe. In the Czech Republic, it employs around 1,700 people. Its sales amount to over CZK 13 billion.

The company's financial performance and earnings were evaluated based on publicly available company's annual reports for the years 1996-2016. These annual reports are very comprehensive

and the company offers the public, employees and current or future partners a great deal of information about its economic situation.

In 2016, the first year for which the annual report is available, the company performed relatively well, helped by the moderate economic growth of 1.8 % as well as the growth of GDP (1.9 %) in the EU. In that year, the company continued its policy of tight cash flow management, cost reduction, rational use of capital expenditure and management of customer risk, due to the potentially uncertain economic outlook. Revenue from product sales increased slightly by 0.6 % in 2016. In terms of personnel, there is also a year-on-year increase in both 2015 and 2016. The average number of employees increased to 1,032 in 2015 and again to 1,050 in 2016. There was also an increase in the average wages of employees, which increased by 5 %, namely by CZK 2,207. The company also provided training and education for its employees in the areas of occupational health and safety, accounting, IT technology, HR, business skills, communication and production logistics. The operating earnings showed a slight increase of CZK 11 million between 2015 and 2016. The earnings, on the other hand, saw a significant decrease from CZK 517 million to CZK 24 million. Therefore, the earnings after tax fell from CZK 709 million in 2015 to CZK 229 million, which is a relatively noticeable loss, but the company was still doing very well and generated a profit. Compared to the preceding year, both the operating and financial earnings increased significantly in 2015, and so did the total earnings after tax. For the calculation of return on assets, current liquidity, total indebtedness and inventory turnover ratio, all data and figures are obtained from the balance sheet and profit and loss account included in the company's statutory annual reports for the period 1996-2016. The resulting value was calculated according to [20]:

- $ROA = EAT/asset$.
- The ROA indicator compares the earningsprofit with the total assets invested in the business, regardless of whether it was financed by equity or debtexternal capital.
- $Current\ liquidity = current\ assets/current\ liabilities$
- The current liquidity measures how many times the current liabilities cover the current assets. The recommended value of current liquidity is in the range of 1.5-2.5 [20].
- $Inventory\ turnover\ periodaround\ time = inventory/(sales/360)$.
- The inventory turnover periodaround time expresses the averagemean time of selling the inventory.
- $Total\ indebtedness = debt\ capitalexternal\ resources/total\ assets$.

- The total indebtedness measures the extent of coverage of the company assets/firm property by debt capital/external sources. The optimal value is between 30 and 60 %.

The obtained results are analysed and displayed in a form of graphs. All presented graphs are created using MS Excel. Regression analysis and time series analysis was also carried out in this program for the data relating to material and energy consumption and sales of products and services, which were also obtained from the company's annual reports mentioned above. Finally, a time series forecast was produced for the development of sales of own products and services and consumption of materials and energy. Based on the above data, the research question was formulated as follows:

RQ: Will a more advanced management system in the form of an integrated management system bring beneficial long-term financial effects to the company?

The first certified system in the company was the quality management system introduced in 1996. Gradually, this system was expanded in order to include environmental management and occupational health and safety management. The last additional system was the social responsibility system. All these systems were integrated together in 2002 to form an integrated management system, which is recertified every three years. Supervisory audits are then carried out annually in the company [18].

The company implemented its integrated management system based on a process approach, in which processes are divided into four main groups: management processes, customer-focused processes, processes focused on other stakeholders and support processes [17].

The processes that the company adopts from external sources include mainly control and consulting activities in the field of environment, occupational health and safety, fire protection, education etc. The main processes are subdivided into sub-processes to which the relevant regulations also apply. The basic integrated management system documents include Quality, Environmental, Occupational Health and Safety, Corporate Social Responsibility and Major Accident Prevention Policies, Quality Objectives, Environmental Objectives, Corporate Social Responsibility Objectives and Occupational Health and Safety Objectives, Integrated management system Manual, Regulations, Work Procedures, Quality Specifications, External Documents and Other Documents. Integrated management system responsibilities are decentralized and distributed between the different organizational levels of the company.

Planning and defining their processes are an important aspect of increasing the effectiveness of integrated management system. The company then uses management objectives and programs for improvement. The fact that the objectives and programs are being met is reviewed at regular and set intervals [17].

All the obtained data about the company was processed in Word.

RESULTS AND DISCUSSION

There is no clearly defined set of tools for measuring financial performance in terms of an integrated management system [7]. According to [11], the issue of financial performance on an established ISO 9001 management system has been addressed in a number of studies in Malaysia, where the most common ratios of performance assessment included Return on Assets (ROA), Return on Investment (ROI), Return on Equity (ROE), Economic Value Added (EVA) and Cash Flow (CF), with ROA, ROE and EVA being the most influential indicators in these systems. [6] add that financial performance in the context of ISO 9001 in particular is most often assessed based on the indicators - profit, earnings per share, sales growth, elimination of operating expenses and activity.

The study by [11] aimed to investigate the effect of the implemented management system according to ISO 9001 standards on the financial performance of 89 companies in Malaysia based on the indicators of ROA, ROE and CF. For these companies, an improvement in ROA and ROE indicators was noted in relation to the certification implemented, but at the same time, there was no evidence of a direct effect of the standard on the CF of the company.

According to [26], enterprises with a certified management system achieve higher profits than non-certified enterprises and thus show better financial results, while an important aspect for assessing performance improvement in relation to certification is the period of time for which enterprises are certified. Companies that are certified for a longer period of time show better financial and non-financial performance compared to those that are certified for a shorter period of time, in particular benefits such as easier penetration into foreign markets, increased market share, and thus increased sales volume. Furthermore, [26] adds that the actual improvement in the performance of the enterprise can be observed only after 3-6 years after obtaining the certificate.

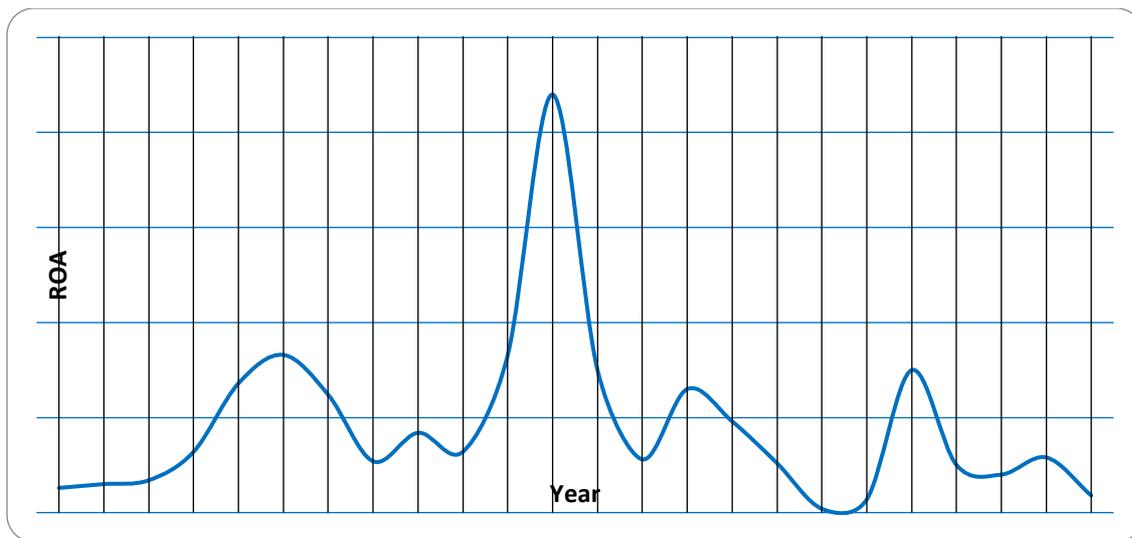
The period of time for which companies are certified was also taken into account in the research conducted by [15]. In this study, large enterprises in Croatia applying management systems for a long time, were compared with entities that having management systems in use only for a short time. Financial performance was measured using the ratios EBIT, ROA, solvency and liquidity. The results show that companies with mature quality management systems achieve better financial results in the long term than companies whose management system is only in its initial stage [15].

The same applies to material consumption, which should also show significant savings, as argued by [10]. These aspects were also examined for the selected trading company based on published annual reports, where an improvement has been observed since 2002 (the year of the introduction of the integrated management system).

The graph in Figure 1 shows how ROA developed in the selected company over the period under review. It can be seen from Figure 1 that ROA fluctuated quite a lot in the monitored years, particularly in 2007, rather than increasing continuously since 2002.

It should be noted that the average value of ROA in the years 1996-2001 (i.e. before the introduction of the integrated management system) is lower than the value of ROA after its introduction (i.e. after 2002). The average ROA between 1996 and 2001 was 3.62, whereas since 2002, the average was 5.15, which is particularly due to the extremely high value in 2007. The high value in 2007 is probably due to the peak of economic growth, which is related to the sharp drop in 2008, the beginning of the economic crisis [23].

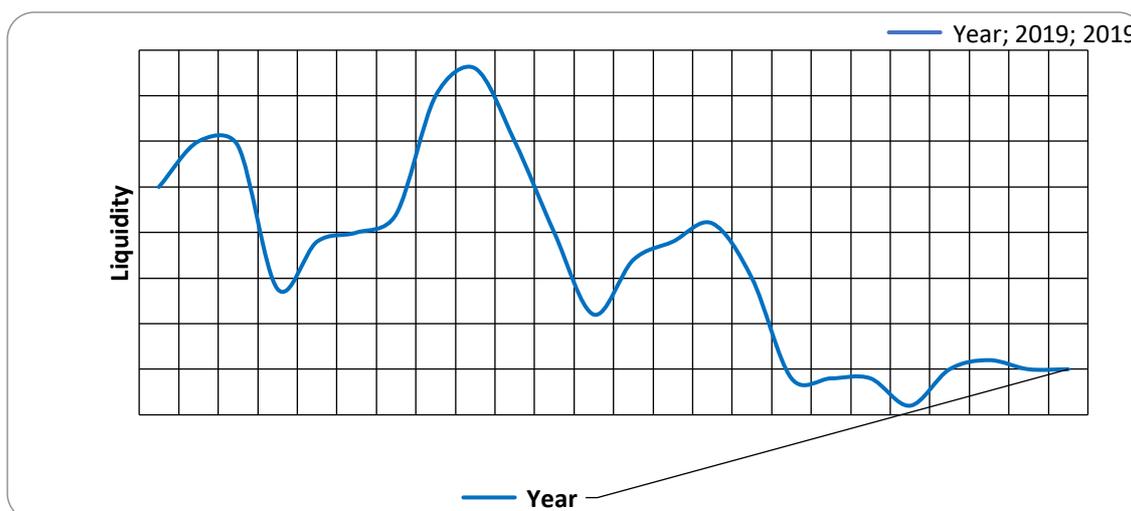
Figure 1: Return on Assets (ROA)

Source: Authors based on company annual reports.

The liquidity ratio provides a company with a picture of whether it is able to pay its short-term liabilities on time. For this purpose, the current liquidity ratio was chosen.

Figure 2: Current liquidity of the company

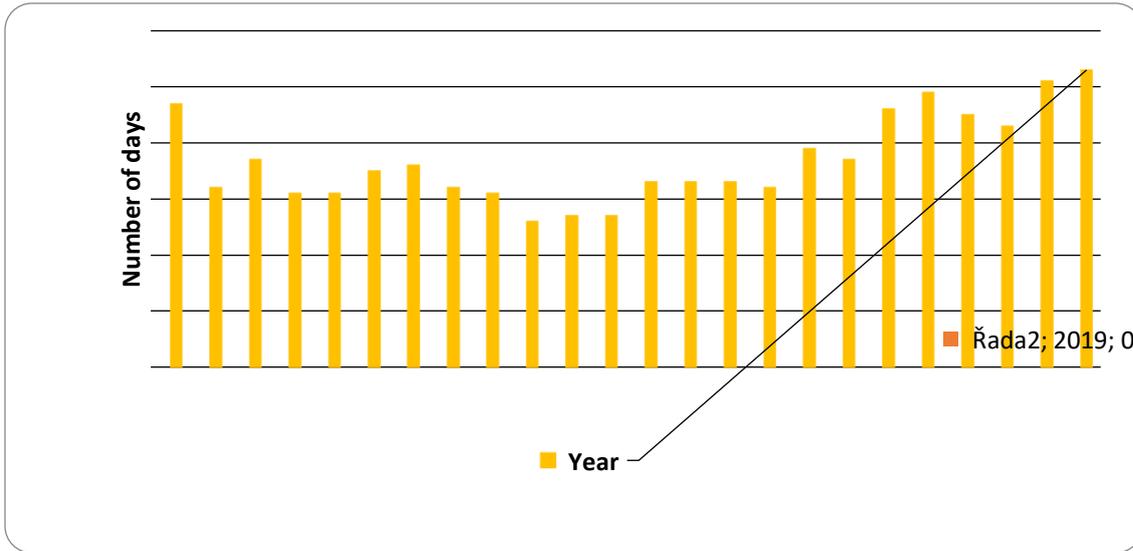

Source: Authors based on company annual reports.

Figure 2 presents the evolution of current liquidity in the analysed company using a line graph. Figure 2 shows that the company's current liquidity did not reach the recommended values for the entire period since the introduction of the integrated management system in the company, but only in the years 2002, 2006 and 2008-2010. In the years before the implementation of the integrated management system, i.e. in 2000 and 2001, liquidity also reached the recommended values. In recent years, current liquidity has shown very low values of about 0.3-0.5, which indicates that the company's assets (current assets) are insufficient to cover short-term liabilities.

The liquidity ratio is also affected by inventories, specifically inventory turnover period. The higher the inventory turnover period, the higher the financial cost of maintaining the inventory. This is logically related to liquidity, which is thus reduced and the company does not have sufficient funds to cover its short-term liabilities. Inventory turnover period for each year of the period under review is shown in Figure 3. In the last three years, higher inventory turnover period correspond to low liquidity of the company. Conversely, the years 2003-2005 are characterised by lower inventory turnover period and higher liquidity. In this case, the higher inventory turnover period may be due to the oversaturation of building glass markets, especially in the Eastern market [23].

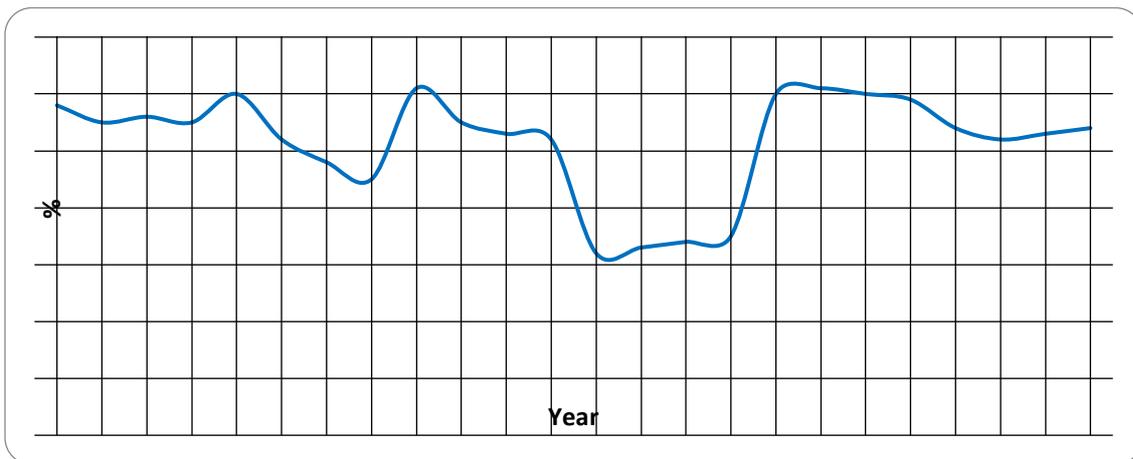
Figure 3: Inventory turnaround time

Source: Authors based on company annual reports.

The overall debt ratio was in an acceptable range throughout the period, i.e. between the recommended 30 % and 60 %. Only in 2013 and 2014, there was a slight fluctuation above this threshold. There are constant fluctuations within the monitored indebtedness and it cannot be said that the overall indebtedness of the company decreased after the introduction of the integrated management system. The lowest indebtedness of the enterprise was reached in 2008-2011 (slightly above 30 %), but then there was again a sharp increase [23]. The whole trend is presented in Figure 4, through a line graph.

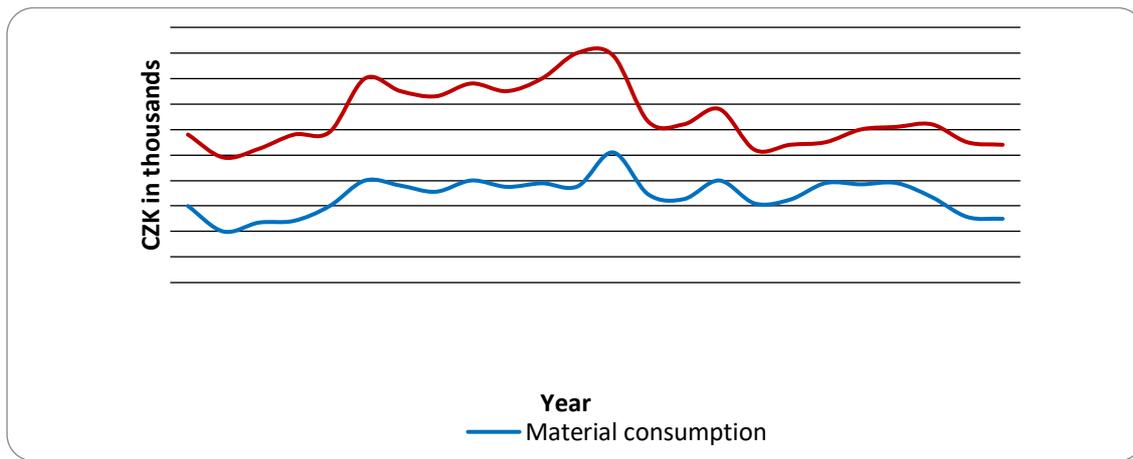
Figure 4: Total debt (%)

Source: Authors based on company annual reports.

The focus is now on the company's material consumption, which does not show an increasing or decreasing trend. However, this may be influenced by the increasing production activity of the enterprise. In order to exclude or confirm this statement, sales of own products and services were included in the analysis of material consumption. The following graph (Figure 5), illustrates the trend in material consumption and sales of goods and services over the period under consideration for the selected enterprise.

Figure 5: Material consumption and sales of own products and services (in thousands)

Source: Authors based on company annual reports.

Figure 5 shows that material consumption follows roughly the same trend as sales of goods and services and that sales exceed material costs in all years of the period considered. However, it cannot be stated that there is a linear increase in sales and the opposite trend in material consumption. The company achieved the highest sales in 2007 (CZK 9,03 billion) and the highest material consumption was achieved a year later, in 2008, with a value of CZK 5,09 billion. To compare material consumption before and after the introduction of the integrated management system in the company, sales were converted to CZK 1 of material consumed. In this comparison, the ratio of material consumption to sales revenue before the introduction of the integrated management system in the enterprise is better. Here, there are 2.066 CZK of sales revenue from the sale of own products and services per CZK of consumed material [23]. The individual data are presented in Table 1 below.

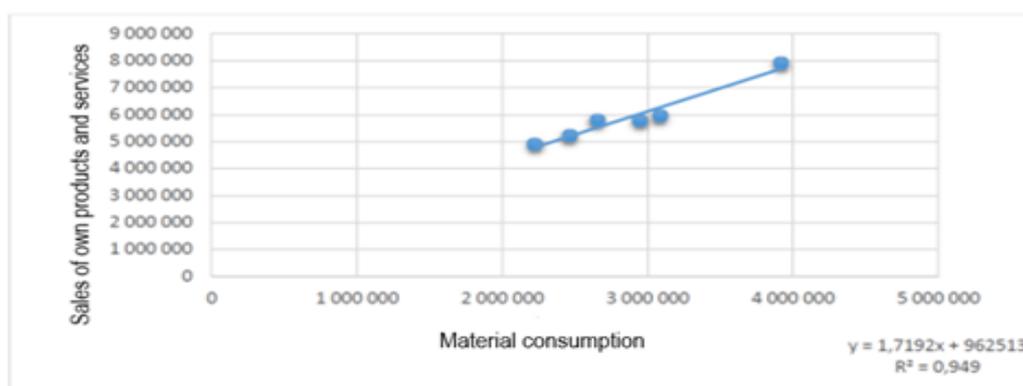
Table 1: Material consumption and sales of products and services before and after the implementation of the integrated management system

Sales of products and services per CZK of material consumed	
Before the implementation of the integrated management system	After the implementation of the integrated management system
2,066 CZK	1,822 CZK

Source: Authors based on company annual reports.

Furthermore, regression analysis was performed to determine the relationship between material consumption and sales revenue separately for the period before and after the implementation of the integrated management system. For the situation before the implementation of the integrated management system, a linear regression line was chosen with the function prescription $y = 1.7192x + 962513$. The model found captures 94.9 % of the variability of the variable Y. The correlation coefficient is 97.4 %, which shows a high dependence between material and energy consumption and sales of own products and services. The p-value is 0.099 %, i.e. the value is less than 5 % and hence the resulting model is significant (Figure 6).

Figure 6: Regression of material consumption and sales revenue on product sales before the implementation of the integrated management system

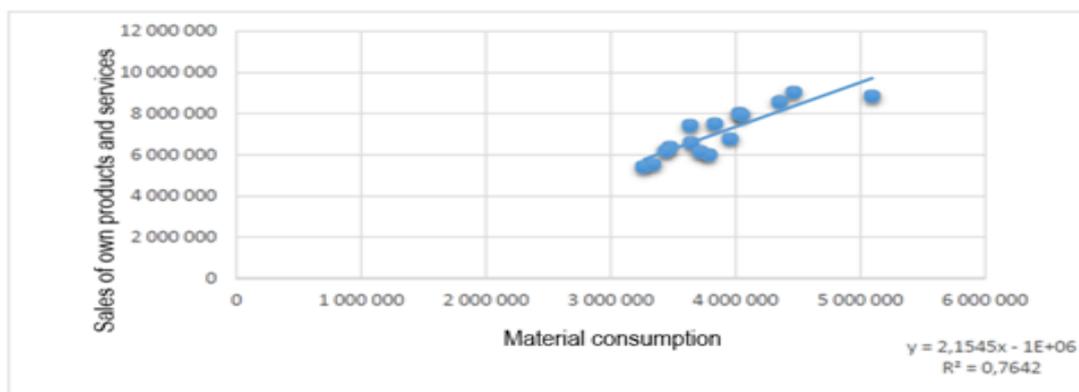

Source: Authors based on company annual reports.

After the introduction of the integrated management system in the company, the situation changed as follows: Again, a linear regression line was chosen. The prescription of the linear function is $y = 2.1545x - 1E+06$. The model found captures 87.4 % of the variability of the variable

Y. The correlation coefficient is 76.4 %, which reflects the dependence between material and energy consumption and sales revenue from sales of own products and services after the implementation of the integrated management system, but unfortunately, on average, there is an increase in material consumption, so this lower dependence does not reflect the trend of decreasing material consumption. The p-value in this case is also below the 5 % threshold, namely 0.002 % ; therefore, the model is highly significant (Figure 7).

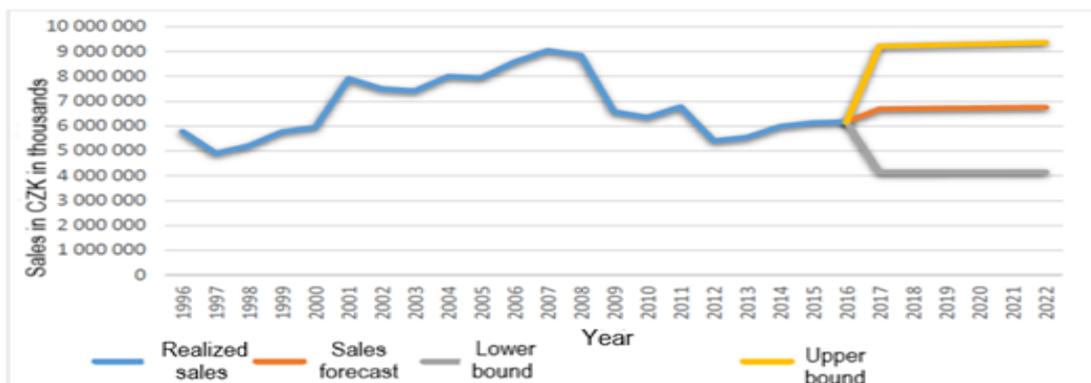
Figure 7: Regression of material consumption and product sales revenue after implementation of the integrated management system

Source: Authors.

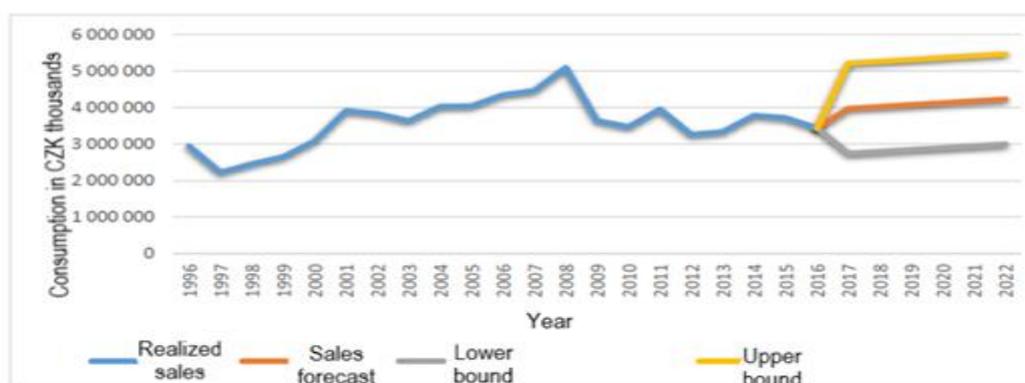
Finally, based on the time series, a forecast was made for the development of both monitored variables for the years 2017-2022. In terms of sales, a very moderate growth is most likely to occur here, while the growth of material consumption is more pronounced. Thus, the trend towards a smaller contribution of sales per unit of material and energy consumed is expected to deepen further. The forecast including lower and upper confidence limits is graphically represented in Figures 8 and 9.

Figure 8: Time series – sales of own products and services

Source: Authors based on company annual reports.

Figure 9: Time series - material and energy consumption

Source: Authors based on company annual reports.

CONCLUSION

The analysis of the economic performance of the company after the introduction of the integrated quality management system did not show as positive results as expected or described in the literature. The analysis of the return on assets, liquidity and total indebtedness of the enterprise does not confirm the above trend of improvement, together with the length of operation of the integrated management system in the enterprise. The same applies to material consumption, which is growing faster than the growth in sales of own products and services. The other ratios examined, i.e. total sales, a number of employees, the average wage of employees, total assets, equity and earnings after tax, grew over the five-year period under review, but at a lower rate than in the five-year period before the implementation of the integrated management system. These inconsistent

results may be due to external factors that cannot be influenced by the enterprise but only mitigated using the integrated management system. In 2007, the economy was at its peak, which explains the high figures in that year, but then a downturn began, with the economic crisis hitting the automotive and construction industries in particular, which had a major impact on the company's business. In that year, demand began to fall at the same time, and the prices of building glass products fell significantly. The increasing consumption of materials can be attributed to the almost annual expansion of production and the establishment of new branches throughout Europe. Furthermore, the period after 2002 was characterised by a recession in the construction industry, rising oil prices and the appreciation of the Czech crown. The company exports around 72 % of its products and was thus negatively affected by the appreciation of the Czech crown. Especially in the eastern market, there was an oversupply of glass on the market during the period under review, and the company thus decided to strengthen sales through marketing and promotion and to pursue a path of improving quality and service.

Even these circumstances do not change the fact that the company evaluates the implementation of the integrated management system as the right step, which has brought more benefits and financial savings than losses, and thus strengthened its competitive position on the market, as well as its reputation among the general public and its own employees. In the future, the company should adhere to its established policy, i.e. sustainable development and streamlining of production, which brings success to the company, and the single integrated management system implemented for the whole company will certainly contribute to this. It should pay more attention to its financial indicators, which in the last years of the period under review show low values and a declining growth rate compared to preceding years.

REFERENCES AND INFORMATION SOURCES

1. BADREDDINE, A., - ROMDHANE, T. B., - AMOR, N. B. (2009). A new process-based approach for implementing an integrated management system: quality, security, environment. In *Proc. The 2009 International Conference on Industrial Engineering, IMECS 2009*.
2. BERNARDO, M., - SIMON, A., - TARÍ, J. J., - AZORÍN, J. F. M. (2015). Benefits of Management Systems Integration a Literature Review. *Journal of Cleaner Production*, 94, pp. 260-267.
3. DUH, R.- R., - HSU, A. W.-H. - HUANG, P.-W., 2012. Determinants and performance effect of TQM practices: An integrated model approach. *Total Quality Management & Business Excellence*, 23 (6), 689-701.

4. HERAS, I., - DICK, G. - CASADESUS, M., 2002. ISO 9000 registration's impact on sales and profitability: a longitudinal analysis of performance before and after accreditation. *The International Journal of Quality & Reliability Management*, 19, pp. 774–791.
5. HERZALLAH, A. M., - GUTIÉRREZ GUTIÉRREZ, L. - ROSAS, J. F. M., 2014. Total quality management practices, competitive strategies and financial performance: the case of Palestinian industrial SMEs. *Total Quality Management & Business Excellence*, 25 (5/6), 635-649.
6. IBRAHIM, S., - LLOYD, C. (2011). The association between non-financial performance measures in executive compensation contracts and earnings management. *Journal of Accounting and Public Policy*, 2011, vol. 30, issue 3, 256-274. doi: 10.1108/S1474-7871(2010)0000018006.
7. ISLAM, M. M., - KARIM M. A., - HABES, E. M. (2015). Relationship between quality certification and financial & non-financial performance of organizations. *The Journal of Developing Areas* 49 (6):119-132. doi: 10.1353/jda.2015.0079.
8. JACA, C. - PSOMAS, E., (2015). Total quality management practices and performance outcomes in Spanish service companies. *Total Quality Management & Business Excellence*, 26 (9), 958-970.
9. KAFETZOPOULOS, D. P., - PSOMAS, E. L., - KAFETZOPOULOS, P. D., (2013). Measuring the effectiveness of the HACCP food safety management system. *Food Control*. 33, 505–513.
10. LESTYÁNSZKA ŠKŮRKOVÁ, K., - KUČEROVÁ, M., - FIDLEROVÁ, H. (2015). Experience of Implementing The Integrated Management System In Manufacturing Companies In Slovakia. *Research Papers Faculty of Materials Science and Technology Slovak University of Technology*, 23 (36), 179-186.
11. MAHMOOD, CH., - MOHAMED, Y. R., - ARIS A. (2014). ISO 9001 Certification and Financial Performance. Recent Trends in Social and Behaviour Sciences. DOI: 10.1201/B16658-92.
12. MAIER, D., - SVEN-JOACHIM, I., - FORTMÜLLER, A., - MAIER, A. (2017). Development and Operationalization of a Model of Innovation Management System as Part of an Integrated Quality-Environment-Safety System. *The Amfiteatru economic journal*, 19 (44), 302-302.
13. MARTÍNEZ-COSTA, M., - MARTÍNEZ-LORENTE, A. R. (2007). A triple analysis of ISO 9000 effects on company performance. *International Journal of Productivity & Performance Management*, 56(5), 484. Retrieved May 29, 2018 from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edb&AN=25961909&lang=cs&site=eds-live>.
14. MORRIS, P. W., (2006). ISO 9000 and financial performance in the electronics industry. *Journal of American Academy of Business*, 8(2), pp. 227–235.
15. NOVOKMET, A. K. - ROGOŠIĆ, A. (2017). Long-Term Financial Effects of Quality Management System Maturity Based on ISO 9001 Principles [Online]. *Amfiteatru Economic*, Vol 19, Iss Special Issue 11, Pp 1003 - 1016 (2017), 19 (Special 11). Retrieved August 28, 2018 from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edsdoj&an=edsdoj.90d31346aeb54fb7b32927178607141e&scope=site>.
16. RAJKOVIC, D., - ALEKSIC, M. (2009). Corporative motives on implementation of integrated management system (IMS). *International Journal for quality research*, 3 (3), 1-5.
17. SEVERINOVÁ, E. (2015). Příručka integrovaného systému managementu kvality, životního prostředí, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, společenské odpovědnosti v obchodní společnosti.

18. SEVERINOVÁ, E. [PREZENTACE]. (2017). Integrovaný systém managementu.
19. SIMON, A., - BERNARDO, M., - KARAPETROVIC, S., - CASADESUS, M. (2013). Implementing integrated management systems in chemical firms. *Total Quality Management & Business Excellence*, 24 (3-4), 294-309.
20. SYNEK, M. (2011). Manažerská ekonomika (5. aktualizované a doplněné vydání). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3494-1.
21. TRIERWEILLER, A. C., - BORNIA, A. C., - SOBIERAJSKI GISI, M. F., SPENASSATO, D., - SEVERO-PEIXE, B. C., - RIBEIRO ROTTA, M. J. (2016). An exploratory survey on the topic integrated management systems. *Brazilian Journal of Operations & Production Management*, 13 (2), 184-193.
22. VEBER, J. (2006). Management kvality, environmentu a bezpečnosti práce: legislativa, systémy, metody, praxe. Praha: Management Press. ISBN: 978-80-7261-210-9.
23. VRZALOVÁ, V. (2018). Implementace integrovaného systému managementu v praxi. *Diplomová práce*, UJEP. FSE, 91.
24. ZENG, S. X., - SHI, J. J., - LOU, G. X. (2007). A synergetic model for implementing an integrated management system: an empirical study in China. *Journal of cleaner production*, 15 (18), 1760-1767.
25. ZENG, S. X., - XIE, X. M., - TAM, C. M., - SHEN, L. Y. (2011). An empirical examination of benefits from implementing integrated management systems (IMS). *Total Quality Management*, 22 (2), 173-186.
26. ZHELIAZKOV, G. (2011). Impact of ISO 9000 on Business Performance. Retrieved June 8, 2018 from <https://www.semanticscholar.org/paper/Impact-of-ISO-9000-on-Business-Performance-Zhelyazkov/8859d1e467ace16a69d01d690a2b17d566e62fab>.

ADDRESS & ©

doc. Ing. Kateřina KOVÁŘOVÁ, Ph.D.
 Katedra ekonomie a managementu
 Fakulta sociálně ekonomická
 Univerzita Jana Evangelisty Purkyně
 Moskevská 54, 400 96 Ústí nad Labem
 Czech Republic
kovarovak@g.ujep.cz

Ing. Veronika VRZALOVÁ
 Katedra ekonomie a managementu
 Fakulta sociálně ekonomická
 Univerzita Jana Evangelisty Purkyně
 Moskevská 54, 400 96 Ústí nad Labem
 Czech Republic
St16203@students.ujep.cz

CONTROL ACTIVITIES IN THE FIELD OF PUBLIC ADMINISTRATION WITH A FOCUS ON THE SUPREME AUDIT OFFICE

Kontrolná činnosť v oblasti verejnej správy so zameraním na Najvyšší kontrolný úrad

Sabina HELEŠIOVÁ

Trnava, Slovak Republic

ABSTRACT: The paper deals with the control carried out in the field of public administration. Public administration is part of the executive power and therefore it is very important for its activities to be carried out on the basis and within the limits of the law. Control is simply a guarantee in life that everyone will perform their work and mission in society in such a way that it does not interfere in any way with the rights and legally protected interests of others. The aim of the paper is to point out the importance and significance of control in public administration with a more detailed focus on the Supreme Audit Office of the Slovak Republic and its activities.

Key words: control - public administration – the Supreme Audit Office.

ABSTRAKT: Príspevok sa zaoberá kontrolou vykonávanou v oblasti verejnej správy. Verejná správa je súčasťou výkonnej moci, a preto je veľmi dôležité, aby jej činnosť bola vykonávaná na základe a v medziach zákona. Kontrola je jednoducho v živote zárukou toho, že každý bude svoju prácu a poslanie v spoločnosti vykonávať tak, aby nijako nezasahoval do práv a právom chránených záujmov ostatných. Cieľom príspevku je poukázať na význam a význam kontroly vo verejnej správe s podrobnejším zameraním na Najvyšší kontrolný úrad SR a jeho činnosť.

Kľúčová slova: kontrola – verejná správa – Najvyšší kontrolný úrad.

INTRODUCTION

Control is an essential part of any organized and managerial activity and is a subject of interest to several scientific disciplines. Its research and analysis are the subject of investigation in administrative science and the science of administrative law. Effective and especially efficient control is a basic prerequisite for the proper execution of public administration and is one of the guarantees of its correct and legal performance. The emergence of control is not associated with the whims of powerful or wealthy people, nor has an extra-terrestrial origin. Control is simply a guarantee in life that every person will carry out their work and mission in society in such a way that it does not interfere in any way with the rights and legally protected interests of others.

If we look at control in the sense of observing, comparing and subsequently evaluating the results of observing a phenomenon, object or action, it is a natural part of every individual's behaviour and had emerged long before people called such activity control. In the area of state administration, control took place at a time when important information between high state authorities was written on parchment sheets, which were then rolled up and stamped with wax seals as both identification and security seals. In order to avoid possible risks of exchange for a false document, a copy of the origin was made at the same time. The documents were then stored and archived in safe places. This safeguard procedure was particularly important when there was some doubt in verifying the authenticity and genuineness of a submitted document by comparing it with the archived copy. Control is therefore a historical phenomenon that has persisted to the present day.

In Slovakia, controlling has experienced a long-term development and related transformations. In the system of legal guarantees in public administration, the control of public administration has a specific position, especially because in most cases, its findings create the preconditions for the application of other legal guarantees.

METHODOLOGY

The research for this article was conducted in two stages. We started by reviewing professional literature, articles, monographs, case law as well as current legislation, which were subsequently analysed and processed.

The second stage consisted of working with data and information on the control activities of the Supreme Audit Office within individual years. For this purpose, it was important to work with the official data published on the official website of the Supreme Audit Office as well as with information about their activities resulting from the annual Control Activity Plan.

1. PROCEDURE FOR PERFORMING CONTROLS IN PUBLIC ADMINISTRATION

The control consists of two process parts. The first phase, the detection and evaluation phase, always takes place, while the second phase is optional, which means that it may or may not occur. The second phase involves the application of corrective or sanction mechanisms. If a situation arises where the audit findings show deficiencies and deviations in the activities of the audited entity, the second phase becomes mandatory.

The basic legal regulation governing control in public administration is Act no. 10/1996 Coll. on Control in State Administration. This law applies only to the control of the performance of state administration, not the entire public administration.

Local and regional authorities may use this legislation, but it is preferable for them to create their own rules for the performance of control activities. Ministries, other central state administration bodies, local state administration bodies and other bodies stipulated by law are designated as control bodies in the Act on Control in State Administration. In this case, the Office of the Government of the Slovak Republic has a special position, since as a central state administration body, it has the status of a central body for control of tasks related to state administration, control of petitions and complaints, and control of government program statements and government resolutions.

The first phase of the control process begins with the written authorization of the control body staff, issued by the head of the control body. The authorization should include, in particular, the identification of the control body and the controlled entity, the names and surnames of the persons authorized to carry out the inspection, the subject of the inspection, the inspection period, the date of commencement of the inspection and finally the signature of the head of the control body.

The Act on Control in State Administration grants rights and obligations to certain auditors and audited entities. The basic duty of the auditors is to proceed in such a way that the rights and legally protected interests of the audited entity are not affected in any way. As the purpose of inspection is to achieve objectivity, the law regulates the auditor's obligation to report a fact that could lead to the auditor's bias, and the audited entity also has the right to object to this bias. If that occurs, the auditor is obliged to notify the head of the control body in writing of the facts giving rise to doubts of impartiality without an undue delay. The audited entity also has the right to object to the auditor through a legal remedy called objection. The substantive elements of objection are not formulated in more detail in the law; it is only stated that the controller is biased in which it is possible to have doubts about its impartiality due to its relationship to the subject or subject of the inspection. It shall be noted that if a doubt about impartiality is sufficient, i.e. there does not have to be actual bias. Lodging an objection does not have a suspensive effect on the execution of the inspection, but the auditor to whom the objection concerns may perform only those activities which do not allow a deferral. In such a case, the objection may be lodged only by the head of the audited entity and shall be decided by the head of the control body. The statutory deadline is 5 working days and the head of the control body informs the person who raised the objection of bias about his/her

decision. In the event that an actual bias found, the head of the control body shall delegate the activities related to the inspection to another staff member. However, if the head of the control body decides that the controller is not biased, the controller continues with the already started control. This decision cannot be appealed, but the possibility of lodging a complaint or complaint to the public prosecutor's office is possible. In connection with the execution of the inspection, the staff is obliged to notify the audited entity in advance of the subject, purpose and duration of the inspection and at the same time to present also to prove their performance with a power of attorney together with a document proving their identity.

In connection with the execution of the inspection, the staff is authorized in particular:

- a) to enter buildings, facilities and establishments, land as well as other premises, if they are directly related to the subject of the inspection,
- b) require the audited entity or its employees to provide them with the documents, statements, information or other documents necessary for the execution of the inspection within a certain period of time,
- c) make copies of the collected materials for the purposes of documentation on the report on the result of the inspection,
- d) if necessary, take the originals of documents, written documents and other materials outside the premises of the audited entity,
- e) require the necessary co-operation to carry out the inspection of the audited entity as well as its employees or other state bodies.

The inspection staff also has certain responsibilities in connection with the execution of the inspection, in particular:

- a) to report to the law enforcement authorities the facts which indicate that a criminal offense has been committed,
- b) to maintain the confidentiality of information which come to their notice in the course of an inspection, unless they are relieved in writing of this obligation by the person in whose interest this obligation is.

The audited entity, on the other hand, has the right to comment on the audit findings in writing during the inspection. The duties of the audited entity include in particular:

- a) provide co-operation corresponding to the powers of the control staff, create suitable conditions for the execution of the audit and provide the audit staff with a confirmation of receiving the returned documents and their completeness,

- b) inform the inspection staff of the security regulations applicable to the premises of the audited entity, on the day of the commencement of the audit at the latest,
- c) upon request, provide the inspection staff with the results of audits carried out by other authorities.

If the event that the audited entity does not comply with the obligations imposed by the Act on Control in State Administration, and knowingly or unknowingly obstructs the audit, impedes the result or correction of identified deficiencies, the control body is entitled to impose a disciplinary fine of up to 650 euros. When determining the amount of the fine, the control body shall particularly take into account the degree of difficulty in carrying out the audit or the loss of the result of the inspection. A disciplinary fine may also be imposed repeatedly, but up to a maximum of EUR 6,500. The period for imposing a fine is 2 months from the date of the finding about the breach of legal obligation, but no later than one year from the breach of legal obligation.

Subsequently, once the inspection staff finds out the facts of the case, they compare it with the state that is desirable for the relevant case. There are two types of conclusions to be drawn, namely the identification or non-identification of deficiencies. If the control body does not find any errors, they draw up a record of the audit, which is signed by the inspection staff and subsequently handed over to the head of the audited entity.

However, if deficiencies are found in the activities of the audited entity, an audit report shall be drawn up. The audit report shall contain the name of the control body, the audited entity, place, time, subject of inspection and inspection period, inspection findings, list of annexes, date of report together with the date of notification of the protocol, as well as the name of the head of the audited entity, who has been acquainted with the protocol, the annex to the protocol if the deficiency found by the audit is an irregularity underling to a special regulation, as well as a report on the detected irregularity.

The control body is obliged to inform the head of the audited entity of the report on the result of the audit, even before it is discussed, and to request comments on all audit findings in writing within a reasonable time. An appeal against the protocol is not possible, but written objections may be lodged against it, which may call into question the audit findings. The inspection staff shall examine the objection and its validity, and in case of substantiated objections, they shall take them into account in the addendum to the protocol, inform the head of the audited entity and, conversely, substantiate the unfounded objections in writing to the audited entity no later than the date of discussion of the protocol. Subsequently, the inspection staff must discuss the report with the head of the audited entity, who is obliged to appear for its discussion. Rather, the minutes of the discussion of the protocol are set, in which the head of the audited entity is determined a period

within which they are obliged to submit the measures taken in order to eliminate the identified deficiencies to the control body. The inspection is concluded by the discussion of the protocol and the protocol is considered to be discussed even if the head of the audited entity does not appear for the discussion or refuses to sign the minutes of the discussion of the protocol without giving a reason. These facts are then reported by the inspection staff in the minutes of the discussion of the protocol.

2. CONTROL ACTIVITY OF THE SUPREME SUPERVISORY AUTHORITY

The Supreme Audit Office of the Slovak Republic is an independent state body that controls the management of funds and property of the state, local government and, finally, the funds provided by the European Union. It carries out its control activities on the basis of a resolution of the National Council of the Slovak Republic (hereinafter NRSR) and according to its own annual control activity plan.

The Supreme Audit Office is obliged to submit the results of its audit activities to the NRSR on an annual basis. The purpose of this report is, in addition to pointing out how the Office is fulfilling its responsibilities, to provide some insight into how to use its resources efficiently and effectively.

The Supreme Audit Office is not the only competent body to control the use of public resources. The basis of internal control is currently financial control or internal audit. However, the findings available to the SAO SR indicate that audit as a management tool is not used sufficiently, as it does not focus on specific risks, but rather on the formal aspects of financial management. What the SAO SR considers to be the most serious problem at present is the non-utilization of the potential of internal audit. Internal audit serves to a large extent primarily the middle management for eliminating formal deficiencies. However, this situation is not caused by the lack of auditors or their insufficient quality, but rather by the low interest in using audit on the part of the competent authorities. Internal audit is one of important management tools and should primarily serve the management of the organization to focus on key areas of their activities and to determine whether there are any serious problems associated with the use of funds. An interesting finding is that almost every audit by the SAO SR identifies problems and shortcomings that might have not arisen in the case of a functioning internal control system. Insufficient internal control consequently results in the SAO SR's obligation to address basic issues related to compliance with budgetary rules and laws, despite the fact that the SAO SR's primary mission as the highest national authority for

external control is to determine whether individual public policy objectives are being fulfilled economically, efficiently and effectively.

2.1 Plan of control activities of the Supreme Audit Office of the Slovak Republic

As the mandate of the Audit Office is broad and very important from this point of view, the planning of control activities is very important and plays a key role.

2.1.1 Analysis of the plan of control activities of the Supreme Audit Office of the Slovak Republic for 2019

The plan of control activities for 2019 was focused primarily on the areas of efficient and transparent public administration, sustainable public finances, or transport infrastructure and information and communication technologies. The plan included a total of 25 audits. Two audits were planned as part of the fulfilment of the legal obligation arising from § 5 (1) of the Act on the SAO SR, concerning the obligation to prepare an opinion on the draft of the state closing account of the Slovak Republic for 2018 and also an opinion on the draft state budget of the Slovak Republic for 2020. The other 23 audits focused primarily on the assessment and control of the management of selected entities. The plan envisaged a total of 440 audited entities, namely state administration entities, local governments, joint-stock companies, state enterprises as well as natural and legal persons in terms of granted subsidies and funds from the EU. As part of the audits, two performance audits were planned, five compliance audits and the other audits were combinations of compliance audits with the planned 12 elements. The other four audits were planned to be performed as compliance audits with financial control elements and finally two audits. should be focused on preparing an opinion on the draft state closing account of the Slovak Republic for 2018 and an opinion on the draft state budget of the Slovak Republic for 2020. In these cases, audit actions are a combination of all types of controls, i.e. compliance, performance and financial audit.

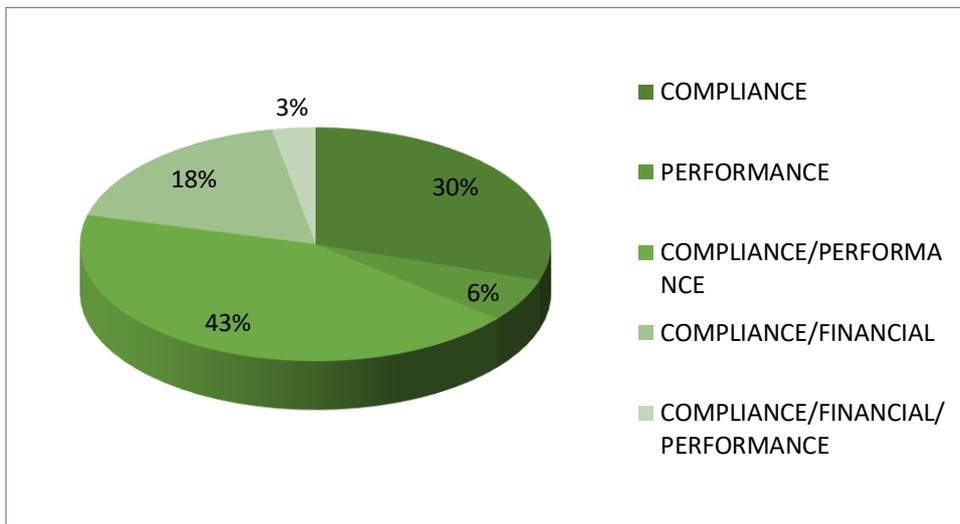
In 2019, the SAO SR's inspectors executed a total of 39 audits. The discrepancy in the number of executed audits in 2019 with the planned number of audits for a given year lies primarily in the complexity of some significant and international audits. Specifically, in 2019, 6 audits were completed, which were opened in 2018 and are the subject of this report.

Most audits, namely 18, focused on efficient and transparent public administration. In another group, 4 audits were carried out focusing on sustainable consumption and production, energy efficiency and environmental sustainability, 5 audits concerned sustainable public finances

and fiscal policy, 2 audits on defence and security, 2 on transport infrastructure and information technology. 4 on communication technologies and the last audit focused on education, research, development and innovation.

The purpose of the compliance check is to verify the compliance with the criteria stipulated by law, regulations and contracts. This includes checking the correctness and compliance with the general principles governing the sound management of public funds. Audits with elements of financial control focus on the veracity, completeness and verifiability of financial and financial statements. The purpose of the performance review is to verify that the public funds entrusted have been used in accordance with the principles of economy, efficiency and effectiveness. The SAO SR looks at the economy mainly from the point of view of possible waste, i.e. whether the given activity or goods is necessary. The Office also monitors for possible overpricing, i.e. it assesses whether the activity or the purchased goods are of the required quality. In terms of the principle of efficiency, the Office focuses on possible losses, and in the event that the funds spent do not lead to the anticipated and expected results, whether the optimal ratio of inputs and outputs is set. The principle of effectiveness is a certain view of the fulfilment of the set goals, or the search for causes of their non-fulfilment.

Graph 1: Control actions by type of control

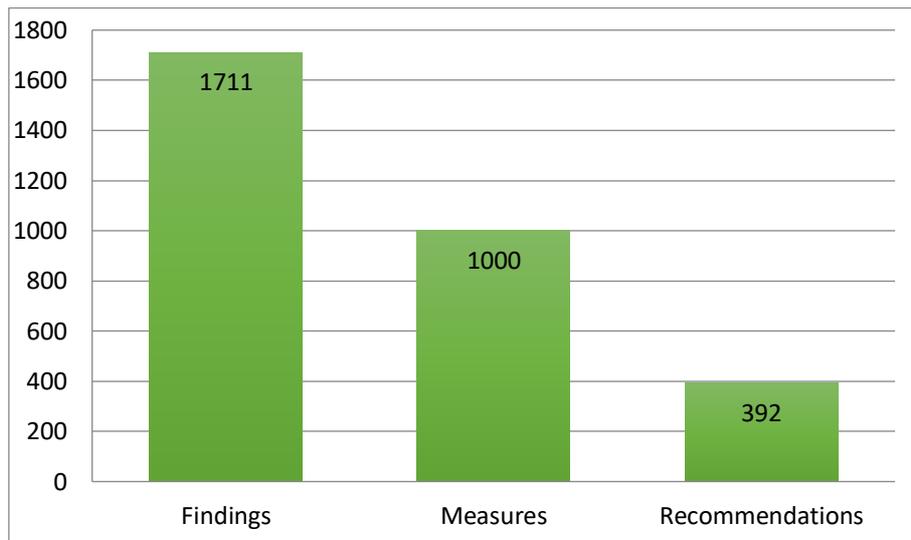

Zdroj: www.nku.gov.sk.

In 2019, auditors inspected a total of 426 entities, which identified 1,711 deficiencies from various areas of their activity. The entities adopted a total of 1,000 measures and the auditors formulated a total of 392 recommendations, the adoption of which could prevent the identified

deficiencies in the future. The most serious findings were suspicions of criminal activity, which were subsequently referred to law enforcement authorities. In 2019, the SAO SR filed a total of 7 criminal reports and the SAO SR representatives submitted 16 non-criminal reports to the Prosecutor's Office. The SAO SR forwarded a total of 7 submissions to the Public Procurement Office.

Graph 2: Overview of the number of findings, measures and recommendations for 2019

Zdroj: www.nku.gov.sk.

2.1.2 Analysis of the plan of control activities of the Supreme Audit Office of the Slovak Republic for 2020

In accordance with the 2020 audit planning schedule, audit services submitted a total of 45 topic proposals. The task of the Planning Board was then to assess the proposals and decide which of them should be continued in the planning process or proposed to the audit pool. The Planning Board subsequently recommended 23 out of 45 topic proposals in the next planning process. Based on free capacities, another 7 topics of control actions and topics within the control of complaints were added.

The total number of audits proposed in the 2020 audit plan for 2020 was 32. The inspection plan envisaged audits in 215 entities, including state administration bodies, local governments, joint-stock companies, other public administration entities as well as natural and legal persons in terms of granted subsidies and funds from the EU. As part of the audit actions, 4 performance checks and 6 compliance checks were planned. Other control actions are combinations of performance

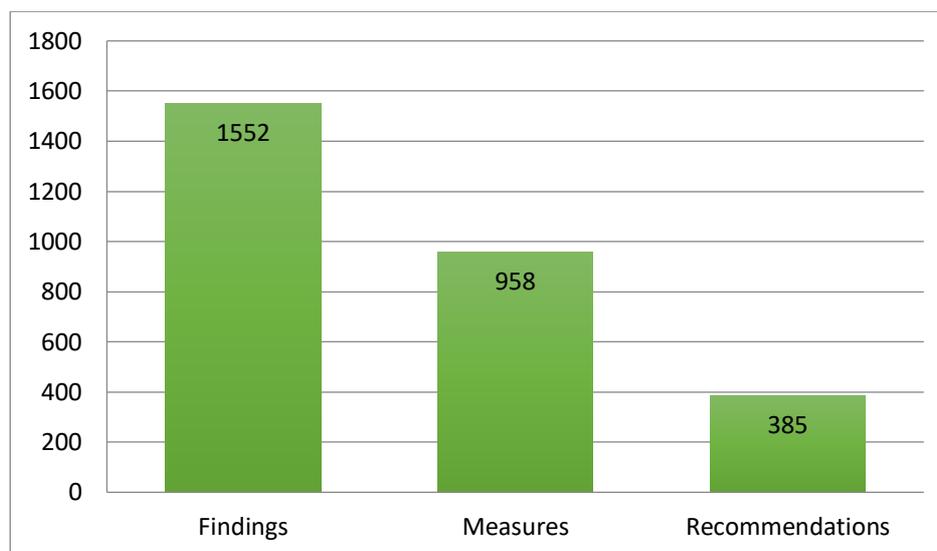
control with compliance control elements, of which 10, 5 control actions were planned to be performed as compliance control elements and finally 2 control actions as financial control with compliance control elements. Two audits were planned to be carried out focusing on the preparation of an opinion on the draft state final account of the Slovak Republic for 2019 and an opinion on the draft state budget of the Slovak Republic for 2021.

Finally, the SAO SR's audit plan for 2020 contained a total of 35 audits, while the plan already anticipated that 8 audits initiated in the second half of the year would not be completed until 2021 due to their complexity, which is not extraordinary and occurs every year. At the end of each audit, a report or record is drawn up containing the findings and proposed recommendations to address the deficiencies in the audited institution or to help it do better.

Finally, most audits carried out in 2020 were aimed at efficient and transparent public administration (16). The second group consisted of controls focusing on sustainable consumption and production, energy efficiency and environmental sustainability (5), sustainable public finances and fiscal policy (4). Further actions focused on education, research, development and innovation (3), transport infrastructure and information and communication technologies (2) and social policy (2). Four international audits were also carried out and covered medium-term budgetary frameworks, protection of the population against infectious diseases, plastic waste, a system for collecting and managing social security contributions and old-age pension savings. The SAO SR covered audits focused on the issue of countries' preparedness for infectious diseases, comparing the effectiveness of social insurance systems and the issue of applying medium-term budgetary frameworks in scale policy.

In 2020, the auditors inspected a total of 216 entities, which is a significantly lower number compared to 2019. 1552 audit findings were subsequently identified in the audited entities, ranging from violations of the law to systemic deficiencies. The entities adopted 958 measures and the SAO SR formulated 385 recommendations, the adoption of which could prevent the identified deficiencies in the future. The most serious suspicions of criminal actions were passed on to law enforcement authorities. In 2020, the SAO SR filed 4 criminal reports. The 11th SAO SR forwarded 2 submissions to the National Criminal Agency, 2 submissions to the Public Procurement Office and 1 submission to the Antimonopoly Office of the Slovak Republic.

Graph 3: Overview of the number of findings, measures and recommendations for 2020

Zdroj: www.nku.gov.sk.

CONCLUSIONS

Undoubtedly, one of the basic tasks of a state is to create a functioning environment where internal coherence and legal certainty are ensured for citizens in the area of public administration. In order to achieve these goals, the state establishes bodies and institutions with powers through which they carry out their activities and help to achieve these goals. These bodies also include law enforcement authorities performing control activities in the internal structures of the state.

The main conditions for control activities that must be met in order to achieve the desired control effect are independence from all other powers in the state and expertise. It is the attribute of expertise that is absent in the Slovak legal system, which can subsequently lead to errors in control activities due to the unprofessionalism of auditors. It is thus necessary to enshrine the requirement of expertise in the legal order and, in addition, to constantly increase the demands on control staff in order to improve control.

Since the SAO SR's powers to control financial resources in the area of territorial self-government were expanded, the opinions of experts on this issue have differed significantly. On the one hand, proponents welcome this model of control, as it is an effective means of detecting corruption and eliminating errors in the management of funds. On the other hand,

some municipalities and higher territorial units or even other representatives do not agree with this extension of powers, and even perceive this model as interfering with the autonomy of local governments, and even as a violation of the Charter of European Municipalities.

However, it is important to note that the Supreme Audit Office does not interfere in any way with the autonomy of local governments, it only carries out the control of financial efficiency and compliance with legal regulations.

Given that inspections carried out in the area of local government have repeatedly pointed to mismanagement of funds, shortcomings in the provision of subsidies, but also to repeated breach of generally binding legislation, I am inclined to believe that the extension of powers and the overall control activity of the Supreme Audit Office is a positive action for the state and is duly substantiated. After all, as we have also stated in the graphs, only in the period of 2019-2020, 3263 findings, 1958 measures and 777 recommendations were identified within the audit activities of the Supreme Audit Office.

REFERENCES AND INFORMATION SOURCES

1. CEPEK, B. a kol. (2018): *Správne právo hmotné, Všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 978-80-8168-784-6.
2. ČOLLÁK, J. (2016). *Organizácia súdov a prokuratúry SR*, Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2016. ISBN 978-80-7380-647-7.
3. DRGONEC, J. (2012). *Ústava Slovenskej republiky – komentár*, 3. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012. ISBN 80-89122-73-8.
4. FILIP, J. – SVATONĚ. J. - ZIMEK. J. (2004). *Základy státovédy*. 3. opravené a skrátené vydanie. Brno: Masarykova univerzita v Brne, 2004, ISBN 80-210-3023-2.
5. GAŠPAR, M. (1993). *Moderná verejná správa*. Bratislava: PROCOM, s.r.o., 1993.
6. HOFFMAN, M. (2010). *Prokuratúra SR – orgán ochrany práva*. Bratislava: Eurokódex, 2010. ISBN 978-80-89447-30-5.
7. HUBENÁK, L. (2014). *Lexikón právnych dejín Slovenska*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-81681-03-5.
8. KLÍM, A. – SIČÁKOVÁ. E. – KARCHŇÁK. M. (2001). *Kontrola a jej úlohy v boji s korupciou*. Bratislava: Róbert Vico – vydavateľstvo, 2001, ISBN 80-89041-21-3.
9. KOŠIČIAROVÁ, S. (2015). *Správne právo hmotné, Všeobecná časť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-578-4.
10. KRÁLIK, J. – KÚTIK, J. (2013). *Kontrolný systém a jeho subsystemy vo verejnej správe*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-482-4.
11. LIČKO, T. (2003). *Kontrola v spoločnosti*. Bratislava: IRIS, 2003. ISBN 80-89018-00-9.
12. MACHAJOVÁ, J., a kol. (2007). *Všeobecné správne právo*. Bratislava: Poradca podnikateľa, spol. s.r.o., 2007, ISBN 978-80-88931-71-3.
13. PEKÁR, B. (2011). *Kontrola vo verejnej správe v kontexte európskeho správneho práva*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2011. ISBN 978-80-160-300-9.

14. POTASCH, P. – HAŠANOVÁ, J. (2012). *Zákon a správnom konaní (správny poriadok) komentár*. Praha: C.H. Beck, 2012, ISBN 9788074004223.
15. SEMAN, T. (2006). *Správne právo hmotné, Všeobecná časť II*. Košice: Edičné stredisko Univerzity Pavla Jozefa Šafárika, 2006. ISBN 80-7097-652-7.
16. SVÁK, J. – CIBULKA, L. (2009). *Ústavné právo Slovenskej republiky. 3. rozšírené vydanie*. Žilina: Bratislavská vysoká škola práva Eurokódex, 2009, ISBN 978-80-89363-33-9.
17. SVÁK, J., BALOG, B., POLKA, L. (2017). *Orgány ochrany práva*, Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2017. ISBN 978-80-8168-698-6.
18. ŠKULTÉTY, P. (2006). *Správne právo hmotné, Všeobecná časť*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie právnickej fakulty UK, 2006, ISBN 80-7160-205-1.
19. ŠEVČÍK, M. (2009). *Správne právo procesné*. Bratislava: EUROUNION, 2009, ISBN 97-88089374052.
20. TEKELI, J – HOFFMANN, M. (2013). *Kontrola v obecnej samospráve*, Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2013. ISBN 978-80-89447-97-8.

Magazine articles and other articles:

GERLOCH, A. – TRYZNA, J. (2014). O postavení Nejvyššího kontrolního úřadu v soustavě státních orgánů a ke změně jeho kompetencí. In *Správní právo*. (online). 2014, vol. XLVII, no. 5. Dostupné na internete: <http://www.mvcr.cz/clanek/o-postaveni-nejvyssiho-kontrolniho-uradu-v-soustave-statnich-organu-a-ke-zmene-jeho-kompetenci.aspx>.

KOVÁČOVÁ, E. (2012). Kontrolný systém verejnej správy SR – nádeje na demokratický vývoj alebo vážny rizikový faktor? In *Politické vedy*. (online). 2012, vol. 15, no. 3.

http://www.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2012/KOVACOVA.pdf.

KOWALSKÁ, E. (2011). 250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska. [online]. Bratislava: NKÚ SR, 2011. Dostupné na internete: <https://www.nku.gov.sk/documents/10157/12501/250+rokov+statnej+kontroly>.

STRATÉGIA ROZVOJA NKÚ SR NA ROKY 2014-2020 A JEJ ROZPRACOVANIE. (2013). [online]. NKÚ SR, 2013. Dostupné na internete: <http://www.nku.gov.sk/documents/10157/164687/Strat%C3%A9gia+rozvoja+Najvy%C5%A1%C5%A2%20lieho+kontroln%C3%A9ho+%C3%BAradu+Slovenskej+republiky>.

STRATEGIC PLAN 2011-2017. (2014). [online]. EUROSAI, 2014. Dostupné na internete: http://www.eurosai.org/handle404?exporturi=/export/sites/eurosai/.content/documents/strategic-plan/Eurosai_Strategic_Plan062014_en.pdf.

Pohl'ad NKÚ SR na proces verejného obstarávania [online]. Dostupné na internete: <http://www.uvo.gov.sk/metodika/sovo/seminar/NKUSR.htm>.

Legislation:

Zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 221/1996 Z. z. o územnom a správnom usporiadaní Slovenskej republiky

Zákon č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre

Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok)

Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení

Zákon č. 1/1993 Z. z. o Zbierke zákonov

Zákon č. 10/1996 Zb. o kontrole v štátnej správe

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava SR

Zákon č. 416/2004 Z. z. o Úradnom vestníku Európskej únie

ADDRESS & ©

JUDr. Sabina HELEŠIOVÁ
Katedra verejnej správy
Fakulta sociálnych vied
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Bučianska 4/A, 917 01 Trnava,
Slovak Republic
helesiova1@ucm.sk

EVALUATING THE EXPERIENCE OF WORKING FROM HOME

Hodnocení zkušeností z práce z domu

Kateřina KONARSKÁ – Miluše BALKOVÁ – Iva KLEMENTOVÁ

České Budějovice, Czech Republic

ABSTRAKT: Studie se zabývá problematikou využívání zaměstnávání formou home-office a jeho vlivem na život zaměstnanců. Cílem této práce bylo vyhodnotit různorodé zkušenosti s prací z domova, analyzovat spokojenost a efektivitu zaměstnanců před a během pandemie Covid-19. Výsledky poukazují na to, že nejvíce problematickým vlivem pro práci z domova je nedostatečný pracovní prostor a vybavení nebo chybějící osobní kontakt, což nejvíce ovlivňuje efektivitu práce.

Klíčová slova: práce z domova, homeoffice, homeworking, pandemie, Covid-19, flexibilní práce, práce z dálky.

ABSTRACT: The study deals with the issue of employment in the form of home-office (working from home) and its impact on the lives of employees. The objective of this study was to assess diverse experience with working from home, to analyse employee satisfaction and effectiveness before and during the Covid-19 pandemic. The results show that the biggest problem related to working from home is inappropriate working space and equipment or lack of personal contact, which most affects the effectiveness of work.

Key words: working from home, home-office, homeworking, pandemic, Covid-19, flexible working hours, distance working.

INTRODUCTION

Working from home can be defined as flexible performing of dependent work, where employees work completely (homeworking) or partially (hybrid working) from their home [13]. In the study “Who and how many can work from home?” by [14], the authors mention 4 categories: “Telework”, “Remote work”, “Mobile work”, and “Working from home”. This study is focused on the last category, working from home.

Looking back to the past, we can see that this form of work is not a product of modern times; it was used in times long past, considering e.g. the times before the Industrial Revolution, when

farmers, craftsmen, and other professions used their homes both for living and working. With the beginning of the Industrial Revolution, when mass production started to be used and urbanisation increased, with especially young people leaving villages to live and work in towns, this concept was maintained only to a small extent. The tradition when the father passed his knowledge and workshop to his son gradually disappeared. Commuting to work has become an everyday routine. This was enhanced especially by the invention of steam engines, the railway, and finally automobiles. One of the earliest mentions concerning working from home date back to the year 1976, when a former NASA engineer, Jack Nilles, invented an alternative to transport [19]. His idea was to create local workplaces where an employee would not have to travel too long or even did not have to use motor vehicles for transport. This idea was conceived in order to reduce commuting to work due to the crisis in the USA, also known as the oil crisis. One of the conditions of this solution was to build a better data infrastructure and thus better communication between individual local workplaces. Back then, computers were not yet available to such an extent and the internet appeared more than a decade later, so this applies mainly to telephone lines. Even this idea was very innovative at that time, and it was also a possible solution to reduce the consumption of oil as a non-renewable energy resource which has been and probably will be a scarce commodity.

Another major milestone was the terrorist attack on 11 November 2001. The attack on the World Trade Centre in New York was a shock for the whole society. Employees began to worry about their health and safety and were less willing to commute to work in towns and cities with a high concentration of people. Working from home was an alternative for people from the suburbs since such places were less likely to become a target of a terrorist attack [17].

Now let's return to a more modern concept of working from home. First, the terms related to working from home will be defined, namely homeworking and hybrid working [13]. Homeworking refers to working from a place other than the seat of company. It includes e.g. telemarketing [17], or addressing potential customers via telephone, arranging deals, insurance, or carrying out a paid survey of a company (questioning by means of questionnaires, phone calls, or video conferences). This is not physically demanding work but it is not suitable for everyone. Employees in telemarketing must be resilient, resistant to people's behaviour, be modest, willing to learn with every new question, be able to provide clear explanations which might be often misunderstood, and therefore, be patient and calm. In this area, good communication skills of great importance.

Another type of work that can be included in home working is assembling of products [17], where the necessary parts are delivered to a specific address and the assembled

products are then collected. It is for example inserting leaflets in envelopes, assembling figures and magnets for various games, inserting samples into magazines, etc. Again, it is not physically demanding work but the problem might be the time necessary for individual assembly and manual dexterity of workers.

Other work or tasks included in this category are e.g. transcription of texts, assistance with translations, or invoicing of orders for shipping companies. However, for most of these tasks, previous experience or relevant qualification is necessary.

As seen from the aforementioned work and tasks falling within the category of homeworking, they can be mostly carried out by women or disabled people. The reason is that very often, housewives, women on maternity leave, single parents, or disabled people receive an allowance from the state which is far from compensating the salary they would earn if they could do their job.

The second group are work and tasks that could be included in the category of the so-called hybrid working [17]. Hybrid working is work partially carried out from home and partially from an office or workplace at the seat of the company. Before the outbreak of the pandemic, this was considered a very required benefit, which many companies use to attract potential workers, as it enables great flexibility. It is an infectious disease caused by the coronavirus SARS-CoV-2, which occurred on December 31, 2019, in Wuhan, China. The name COVID-19 stabilized very quickly due to the disease. The origin is not exactly known. Within a few months, the virus had spread to more than a hundred countries around the world. The symptoms are very different for each individual. Asymptomatic patients, patients with fever, loss of smell or taste, influenza, or pneumonia are recorded. The virus can spread through the air in close contact with an infected and healthy individual. Through coughing and talking, an infected person transmits the virus to another person who inhales the virus through the nose or mouth [27]. Employees could better balance their personal and professional life. Hybrid working enabled time flexibility but also the comfort of home. The latter was appreciated by many employees, especially in the case of any disease, be it common cold, disease of a child, who could thus be taken better care of, or in the case of urgent family matters. Hybrid working was also used when an employee had ordered some goods online and had to wait for the delivery at home. For these reasons, before the pandemic, only few people would say that this benefit was rather a “punishment”, since it was used only in the case it was needed, planned, and asked for by the employee. However, with Covid-19, this benefit soon turned into a disadvantage. Almost overnight, employees had to leave their workplace and create a new one in their homes. For many of them, it was difficult, yet necessary. From simply finding

temporarily some space at home for working, borrowing a laptop from the employer, long-term work turned into problems. These problems include finding space for work, demotivation, anxiety, distraction, and stress [22]. The negative feelings are also connected with government regulations, such as closure of schools to stop the spread of Covid-19, when learning and teaching was carried out in the form of distance learning. In the past, isolation of children had contributed to a rapid decrease of transmission of the 1918 influenza virus [6]; health organizations thus did not hesitate to use this practice again.

The objective of this study is to assess diverse experience with working from home and analyse the satisfaction and effectiveness of employees before and during the Covid-19 pandemic.

LITERARY RESEARCH

The transformation of working from home as a benefit into a forced activity caused by the efforts to protect human health is addressed in the study by Kyzlinková, Veverková, and Vychová [17], who evaluate the advantages and disadvantages of working from home from the perspective of employees and employers (see Table 1). By means of a questionnaire survey and publicly available information, the authors point to minor use of working from home before the pandemic (only 4-8 % of employed people). A sharp increase was recorded with the outbreak of the Covid-19 pandemic and forced shift of work from workplace to home. It was an increase of up to 100 %.

Table No. 1: Advantages and disadvantages for employees and employers

	Employee	Employer
Advantages	Time saving	More satisfied employees
	Reduction of travel costs	Reduction of operating costs
	Flexible schedule	Increase in labour productivity
	Better balance of professional and personal life	Possibility to get cheaper workforce
	Possibility to take care of children	Possibility to choose own equipment
	Possibility to do not too time-consuming housework	

Disadvantages	Costs related to creation of appropriate workspace	Impossibility to fully control the performance of employees
	Loss of social contacts	Possible increased costs of IT tools
	Necessary self-discipline	More difficult to motivate employees
	Own work equipment	
	Some people believe that working from home means doing nothing	

Source: Article „Práce z domova – popis stavu pře pandemii a možné konsekvence do nových poměrů organizace práce“ [20], own processing.

In this context, a questionnaire survey conducted by T-mobile [24] showed that up to a third of its employees work from home, where 68 % of the employees are satisfied and only 13 % of the employees perceive this experience negatively. The questionnaire aimed at employee satisfaction and preparedness of companies for new measures. The research showed that 52 % of the respondents are satisfied with working from home, out of which 75 % feel they are more efficient, doing more work at home than in the office for the same amount of time. Procrastination is a problem for 27 % only, and it applies mainly to younger people at the age of 26-34. The biggest advantages include more free time (no commuting to work), no dress code, and better concentration. On the other hand, disadvantages are long meetings, more disturbing factors (it applies mainly to people at the age of 35-44, who have families and school children). The biggest negative mentioned was a lack of personal contact.

These facts are confirmed in the article by Lina Vyas and Nantapong Butakhieo [25]. The study conducted in April 2020 showed that more than 80 % of employees preferred at least partial work from home; the differences were in the preferred number of days in a week, which indicates preference for hybrid working. The most commonly mentioned reasons are more time for relaxation (72.2 % of the respondents strongly agree), reduction of work-related stress (63.8 % of the respondents agree), and better work-life balance (60.7 % of the respondents strongly agree).

On the other hand, a total of 60 % of the companies participating in the survey state that they were not prepared for this situation and had to adopt new measures. Out of these, 40 % of the companies managed to adapt quickly to the new situation. However, one in five employees admits

that the shift from the office to home was accompanied by many problems, to which their employer was not able to react quickly. [24]

Work and family are usually perceived as two different worlds with strictly defined boundaries. However, crisis situations, such as the world pandemic makes these two worlds interconnected [23]. Problems related to working from home are described also in the e-survey conducted by Eurofound [12], according to which the respondents most difficult to adapt to the situation were women who cared for children (up to 12 years old) in a shared household, where their personal life was affected by the professional life and vice versa. The respondents also mention a higher number of conflicts and more overtime hours. This survey aimed to find out what impacts were there on the respondents during 12 months. The respondents state that although they were not working, they were worried about their work; they still feel under pressure and tired, not able to do anything after work (e.g. housework). Another survey [20] focused on female academic workers. The results of the survey show that the participants had to organize their work obligations (teaching, publications, research activities, etc.) according to the time intended for caring for children and housework. Obviously, the participants could also work at night, when the children were asleep, which lead to exhaustion, reduced work pace, and sleep deprivation. Due to the limited time and intensive work pace, the participants started to feel stressed and inadequate as mothers and academic workers.

In her study “The subjective well-being of homeworkers across life domains” [5], Darja Reuschke specified that employee well-being is affected by working from home or in an office, but also the profession as such, and the stability of family background. The results concerning long-term work from home provided ambiguous answers. The respondents without families or working together with other people feel no change in their personal or professional life; on the other hand, the respondents who have families and young children have noticed big differences in both professional and personal life, from which various stress situations (conflicts in families) arise.

The same findings are confirmed by the study “Influence of grit on lifestyle factors during the COVID-19 pandemic in a sample of adults in the United States” [11] focused on the lifestyle of individuals and individual characteristic features during the first restrictions related to the Covid-19 pandemic. The study confirmed the existence of the relationship between the work effort with psychological well-being and physical health. Elderly people with regular or even increased physical activity, higher education (university education), and healthy lifestyle did not have major problems to adapt to working from home, while younger persons or persons with impaired physical health (chronic diseases) and undeveloped health habits had more problems to adapt to the situation,

especially persons with secondary education sometimes even lost their work (the beginning of the pandemic increased unemployment rate). The feelings of loneliness and isolation even triggered a chronic illness measurable using CRP (C-reactive protein) tests [16].

This topic is further addressed in the research conducted by [2] in 7 countries, which focused on emotional well-being and mental health. The respondents were asked to compare the situation before and during the pandemic. As much as 9 % of the respondents stated that their psychological well-being is worse than before the pandemic.

The closure of schools, shops, restaurants, and the relocation of workers to their homes has had an adverse effect on their health. There is evidence that the average 5-hour sitting when in the workplace has increased to 8 hours; many employees have even stopped following their regular eating schedule, which may lead either to overeating (literally uncontrolled eating) or insufficient eating [3]. Reduced workload and intake results in worse mental health and sleep quality, even contributing to increased anxiety, depression, loneliness, etc. [1]. The research by Barbosa, Cowell, Dowd [6] identifies higher consumption of alcohol in the USA at the outbreak of the pandemic. Compared to the February data, the respondents admitted that in April, they consumed nearly 29 % more alcoholic drinks a day. On the other hand, binge drinking decreased, as many people usually drink only when there is some occasion, such as celebrations, and due to the closure of all bars and pubs, it was not possible to consume alcohol in the company of other people [3].

Excessive eating and not enough physical exercise was recorded by means of a smartphone application called “Taberhythm” [21], when between January and May 2020, a decline in physical movement and lack of time to follow a regular eating schedule was recorded, which caused excessive eating in some cases. An online survey by Maugeri et al. [18] showed a decrease in physical activity of approx. 20 % of women, and 40 % of men during the Covid-19 pandemic.

Productivity and the associated personal well-being are specified in more detail in the aforementioned article on working from home. The authors compare the number of hours worked before and during the pandemic, which indicates that significantly fewer hours were worked during the pandemic. The resulting graphs and their analysis are presented in the findings in [17].

To achieve the objective of this paper, the following questions were formulated: What is the experience of working from home before and after the Covid-19 pandemic? How did employees perceive working from home? What effect does working from home have on the efficiency of employees?

DATA AND METHODS

The objective of this paper is to evaluate diverse experience of working from home and to analyse employee satisfaction and efficiency before and during the Covid-19 pandemic. To achieve the objectives set, respondents will be selected using snowball sampling.

Qualitative research through interviews was used to achieve the set aim. Respondents were selected from the authors' surroundings, the snowball method was used. The interviews were conducted by means of the platform MS Teams, each respondent had to give their prior consent to the interview. Based on the findings from the literature search, a framework of questions was compiled. The interviews were recorded and then transcribed. The interviews were analyzed and the common experiences were identified, which were then divided into categories by logical deduction. Experiences from individual categories were analyzed and compared, and a new theory was formulated.

The categories were determined: experience, advantage, equipment, work efficiency, and personal life.

The questions in the interviews are formulated to explore the perceptions and experience with working from home before and during the pandemic:

- 1) Describe your job position and job content.
- 2) Describe your experience with working from home.
- 3) Did your employer provide you with appropriate equipment?
- 4) Did working from home affect your efficiency?
- 5) Do you perceive any difference between your personal and professional life in relation to working from home?
- 6) Would you use working from home in the future?

RESULTS

A total of 6 respondents participated in the research. The sample is rather small but due to the method used (in-depth interview), their responses provide sufficient information to meet the objective of the research.

Five out of six respondents are software developers, the sixth respondent is a teacher at the elementary school. Except for the teacher, all respondents have long-term experience with working from home. As a big advantage, they mention the possibility to combine professional and personal life. Respondent A. stated: *“I think the biggest advantage for me is the possibility to get up later, and when I do get up, I am “at work” in two minutes. I also use working from home for arranging some personal matters, such as waiting for delivery of some goods ordered, etc.”*. All 5 software developers agree that they could use working from home only for a limited number of days. Respondent J. said: *“Before the pandemic, working from home was allowed for 5 days in a month only. We could thus decide when to use it.”* Furthermore, all respondents agreed that another great advantage from the employee perspective is the reduction of commuting to work. The teacher K. could not use working from home before the pandemic; however, she sees the advantage of forced working from home in not having to commute and wear face masks.

None of the respondents mentions any disadvantages from the period before the pandemic, since back then, working from home was voluntary, used mostly at their discretion. At the beginning of the pandemic in March 2020, the first disadvantages of working from home started to appear, which later became a long-term problem for the respondents. Respondent G. states: *“In less than a month after starting to work from home, I realized I do not have an adequate workspace. I live in a flat, with two young children (3 years and 1 year) and it’s difficult for me to concentrate on work. This causes frequent conflicts between me and my wife. I feel more stressed than before.”* Other disadvantages mentioned by the respondents included lack of personal contact, physical activity, and technical problems.

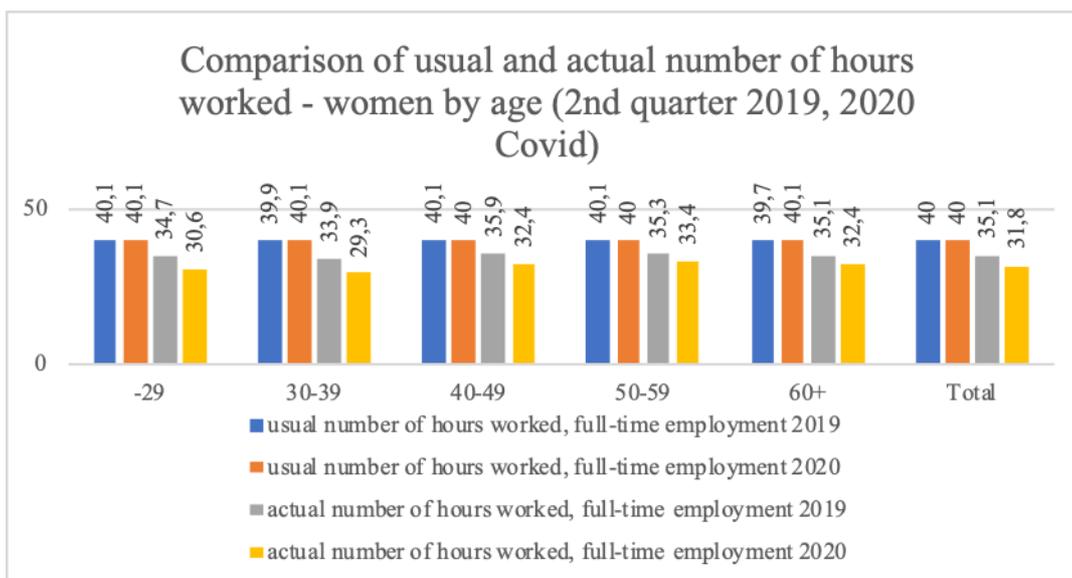
The equipment provided by the employer was sufficient only in the case of the teacher, who needs only good internet connection and a new computer for her work. Other respondents answered they had to buy some equipment or use their own. *“The employer allowed us to take only a notebook and a monitor, maybe a docking station. I would say basic equipment, in my opinion. I had to buy other things or use mine,”* said respondent F.

Most respondents say that they feel that long-term working from home reduces their work efficiency. Two respondents reported problems with concentration or procrastination, three other

respondents did not feel good about e-mail communication and complained about the inability to maintain long-term attention, one respondent did not notice any change. The situation was best described by respondent G., who stated that *“My work is based on communication; personally, I prefer face-to-face contact, if only for the direct and non-verbal communication. I think efficiency is much lower than when meeting face-to-face, as people tend to work on other things during a Teams or skype meeting, and do not pay full attention to the interview or meeting.”*

The feelings of inefficiency can be compared with the findings presented in the article *“Práce z domova”* by [17], which focuses on the usual and actual number of hours worked by men and women in the first quarters of the years 2019 and 2020. Significant changes in the number of hours worked were recorded mainly in the category of women at the age of 0-29 and 30-39 (see Figure 1).

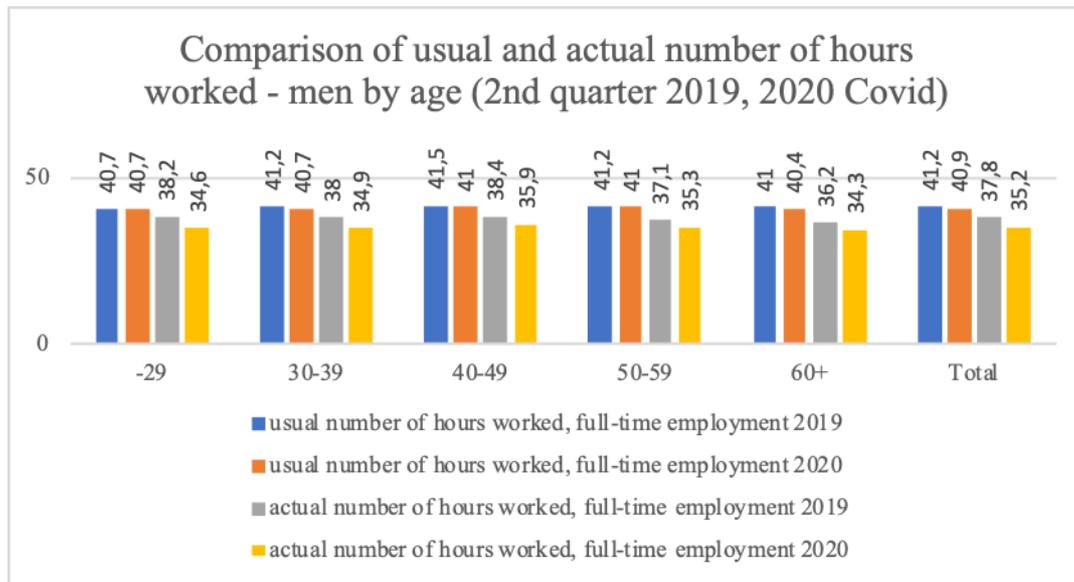
Figure No. 1: Distribution of hours worked before and during the pandemic - Women.

Source: article „Práce z domova – popis stavu pře pandemií a možné konsekvence do nových poměrů organizace práce“ [17], own processing.

The number of hours worked by men (see Figure 2) also shows a slight decrease but smaller than in the case of women. A negative impact on the efficiency could be caused by the combination of working from home and the related closure of schools. The decrease ranged between 10-15 % in the case of men, and up to 25 % for women.

Figure No. 2: Distribution of hours worked before and during the pandemic – Men

Source: article „Práce z domova – popis stavu pře pandemii a možné konsekvence do nových poměrů organizace práce“ [17], own processing.

The responses are completely different in the case of the question of to what extent working from home has affected the respondents' personal life. The respondents without families (4) do not have any problem with keeping the balance between personal and professional life. In contrast, the respondents who have families (2) describe problems with keeping work-life balance, being forced to tackle personal problems while working. Respondent J. commented on this question as follows: *“From the perspective of personal relationships, nothing has changed – maybe got better. However, I've heard my colleagues' negative responses. The main reason is, in my opinion, the long time spent in a small space with a family, when children had to stay at home due to the government measures related to distance education. I think that if I was in this situation, I would feel stressed myself.”*

Most respondents admit they could imagine working from home but only in a combined form when they would work from home for 1-2 days a week. None of the respondents wanted to work from home for a long period of time. Only respondent K. (teacher) did not agree with working from home in any form. As she said, *“I hope that I will never have to work from home. It was great to experience and try something new but my work cannot be done well online. At the beginning, many children did not even have the appropriate equipment for distance learning or more children from one family had to share one computer. In such a case, I had to rely on the explanation provided by parents. This could never happen “offline”, at school.”*

DISCUSSION OF RESULTS

Based on the obtained results, it was possible to answer all formulated questions in order to meet the aim of this paper. Most respondents have a long experience of working from home both before and during the pandemic, and are therefore able to assess both situations. One respondent had no previous experience working from home. Nevertheless, during the pandemic, she had to adapt quickly to the situation and teach primary school children online. This single respondent said that she did not want to work from home in the future.

For this respondent K., working from home took too much time, because as a teacher she struggled with the fact that families were not prepared for distance learning. As she herself pointed out, due to the low concentration of pupils in online learning using distance communication tools, the pressure on parents who help children with homework has intensified. Many parents also worked from home. The respondent also admitted that her parents did not hesitate to contact her at the weekend. This indicates that distance learning burdened teachers both in their professional time and in their free time.

From the point of view of the parent, the problems with distance education were also confirmed by the respondent G., who has a family and had to take care of it at least partially during the day, thus taking time to work for the employer. [4] confirms the more demanding work in the home environment, stating that even before the pandemic period, it was difficult for workers to manage work and family responsibilities when it was not possible to separate the office and the home environment. [15] adds that the boundaries between work and private life are blurred in the home office, which can affect the length of working hours. In contrast, according to [28], who conducted a survey of Amazon Mechanical Turk employees in the United States, improved their perceived work-life balance during the pandemic.

Workplace flexibility, home office environment conditions and organizational support are positively associated with productivity and job satisfaction from home. Employees who worked from home during COVID-19 felt less time pressure and, conversely, experienced lower levels of conflict between work and family [10]. It can be concluded that the efficiency of work from home is mainly influenced by the setting of the functioning of the family. Respondents without families only mention the problem of insufficient equipment, have no problems working from home and do not feel any significant changes in their productivity. In contrast, respondents with families had to put in more effort and time to work and care for the children. As a result, they usually work longer because they are trying to catch up on breaks during the day, they feel tired at the end of the day

and do not have enough strength for other activities. Respondents find these situations stressful and admit a higher number of conflicts in the family.

According to the respondents, other possible causes of poorer performance when working from home also include equipment provided by the employer. Respondents working in the field of software development state that they had only the basic equipment, which consists of a laptop, monitor and docking station. In such cases, respondents must use their own equipment. This mainly concerns the purchase of monitors, headphones with a microphone, various types of cables to ensure optimal internet connection and workspace equipment (desk, comfortable chair suitable for long-term sitting). [9] also dealt with the sudden relocation of employees to home offices, focusing on related ergonomic issues that employees suddenly had to deal with during the lockdown. He found that they were often forced to face the immediate need to furnish their office space with what they had at home: dining tables and chairs, other makeshift tables, that they often had no external input devices or monitors, and that they often had to share their makeshift office with other members of family.

The results of the research show that the reasons for lower productivity and employee satisfaction when working from home also include a reduced ability to communicate with colleagues and a lack of personal contact. This is confirmed by [26], who state in their study that respondents often faced emotional problems during forced labor from home. The results of an online survey from Italy also indicated that the sudden relocation of employees to their homes contributed to the difficulty of maintaining working contacts. In this study employees reported that there was a negative development in employment relationships despite the fact that they used communication tools fully [7].

CONCLUSION

The objective of the paper was to assess diverse experience with working from home. As the results show, working from home is affected by several factors, most commonly by living with a family and young children, who had to stay at home during the Covid-19 pandemic and the related government measures. The evaluation of the data showed to what extent employees are satisfied with long-term working from home, newly introduced for some of them. Surprisingly, the thing the employees miss the most is the lack of personal contact, due to which they do not have any feedback from their colleagues or pupils in the case of teachers. In such cases, they often feel inefficient,

which is, in their case, caused by remote communication. This results in small misunderstandings arising from the lack of non-verbal communication. Another negative factor is overall and long-term isolation in their homes, which largely affects the psychic of individual employees.

Another factor that plays a role is the need for quiet workspace. Therefore, in terms of possible future work from home, the respondents would prefer a combined form, when they would commute to work even despite the time lost while travelling. They would like to see working from home as a voluntary option, with the possibility to choose the days they want to spend at home. Despite this, the respondents expect a higher number of days on which they could work from home since so far, their number has been regulated by the employer.

In conclusion, it can be stated that working from home in any form would still represent a required employee benefit. In spite of significant changes and its long-term character during the pandemic, employers see the advantage of working from home in energy savings, reduced costs related to expensive rents, or other use of office space. Working from home will evolve and change with each new situation and the development of information technologies.

The limit of the research was the small number of respondents who have experience working from home. Given the gradual expansion of the need to work from home, it would be appropriate to repeat the research in the future and define new facts that could help to anchor this way of employment in practice and could be the basis for further research in the field of human resources management and management.

REFERENCES AND INFORMATION SOURCES

1. ALLEN, S. F. – STEVENSON, J. – LAZURAS, L. – AKRAM, U. (2021). The role of the COVID-19 pandemic in altered psychological well-being, mental health and sleep: an online cross-sectional study. *Psychol Health Med.* pp. 1-9.
2. AMMAR, A. – MUELLER, P. – TRABELSI, K. – CHTOUROU, H. – BOUKHRIS, O. – MASMOUDI, L. – ET AL. (2020). Psychological consequences of COVID-19 home confinement: The ECLB-COVID19 multicenter study. *PLOS ONE.* 15,11.
3. AMMAR, A. – BRACH, M. – TRABELSI, K. – CHTOUROU, H. – BOKHRIS, O. – MASMOUDI, L. – BOUAZIZ, B. – BENTLAGE, E. – HOW, D. – AHMED, M. – MUELLER, P. – MUELLER, N. – ALOUI, A. – HAMMOUDA, O. – PAINEIRAS-DOMINGOS, L. L. – BRAAKMAN-JANSEN, A. – WREDE, C. – BASTONI, S. – PERNAMBUCO, C. S. – MATARUNA, L. ET AL. (2020). Effects of COVID-19 Home Confinement on Eating Behaviour and Physical Activity: Results of the ECLB-COVID19 International Online Survey. *Nutrients.* 12, 6, pp. 1583.

4. AWADA, M. – LUCAS, G. – BECERIK-GERBER, B. – ROLL, S. (2021). Working from home during the COVID-19 pandemic: Impact on office worker productivity and work experience. *Work*, (Preprint), 1-19.
5. AZUMA, K. – NOJIRI, T. – KAWASHIMA, M. – HANAI, A. – AYAKI, M. – TSUBOTA, K. (2021). Possible favorable lifestyle changes owing to the coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic among middle-aged Japanese women: An ancillary survey of the TRF-Japan study using the original “Taberhythm” smartphone app. *PLOS ONE*.
6. BARBOSA, C. – COWELL, A. J. – DOWD, W. N. (2020). Alcohol consumption in response to the COVID-19 pandemic in the United States. *J Addict Med*.
7. BOLISANI, E. – SCARSO, E. – IPSEN, C. – KIRCHNER, K. – HANSEN, J. P. (2020). Working from home during COVID-19 pandemic: Lessons learned and issues. *Management & Marketing. Challenges for the Knowledge Society*, 15(1), 458-476.
8. CAUCHEMEZ, S. – FERGUSON, N. M. – WACHTEL, C. – TEGNELL, A. – SAOUR, G. – DUNCAN, B. – NICOLL, A. (2009). Closure of schools during an influenza pandemic. *Lancet Infect Dis*. 9,8, pp. 473-481.
9. DAVIS, K. G. – KOTOWSKI, S. E. – DANIEL, D. – GERDING, T. – NAYLOR, J. – SYCK, M. (2020). The home office: Ergonomic lessons from the “new normal”. *Ergonomics in design*, 28(4), 4-10.
10. DAROUEI, M. – PLUUT, H. (2021). Work from home today for a better tomorrow! How working from home influences work-family conflict and employees' start of the next workday. *Stress and Health*.
11. DE ZEPETNEK, J. O. T. – MARTIN, J. – CORTES, N. – CASWELL, S. – BOOLANI, A. (2021). Influence of grit on lifestyle factors during the COVID-19 pandemic in a sample of adults in the United States. *Pers Individ dif*. pp. 175.
12. EUROFOUND (2020). *Living, working and COVID-19, COVID-19 series*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
13. FORMSOFT s.r.o. (2021). *Homeoffice a homeworking*. [online]. [cit. 2021-05-13]. Available at: <http://www.chovani.eu/homeoffice-a-homeworking/c903>
14. HOLGERSEN, H. – JIA, Z. – SVENKERUD, S. (2021). Who and how many can work from home? Evidence from task descriptions. *Journal for Labour Market Research*. 55, 4.
15. IPSEN, C. – van VELDHOVEN, M. – KIRCHNER, K. – HANSEN, J. P. (2021). Six key advantages and disadvantages of working from home in Europe during COVID-19. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(4), 1826.
16. KOYAMA, Y. – NAWA, N. – YAMAOKA, Y. – NISHIMURA, H. – SONODA, S. – KURAMOCHI, J. – MIYAZAKI, Y. – FUJIWARA, T. (2021). Interplay between social isolation and loneliness and chronic systemic inflammation during the COVID-19 pandemic in Japan: Results from U-CORONA study. *Brain Behav Immun*. 94, pp. 51-59.
17. KYZLINKOVÁ, S. – VEVERKOVÁ, H. – VYCHOVÁ, R. (2021). Práce z domova – popis stavu před pandemií a možné konsekvence do nových poměrů organizace práce. *Fórum sociální politiky* 5/2020. pp. 9-15.
18. MAUGERI, G. – CASTROGIOVANNI, P. – BATTAGLIA, G. – PIPPI, R. – D’AGATA, V. – PALMA, A. – DI ROSA, M. – MUSUMECI, G. (2020). The impact of physical activity on psychological health during Covid-19 pandemic in Italy. *Heliyon*. 6, 6.
19. NILLES, J. M. (1976). *The Telecommunications-transportation tradeoff: options for tomorrow*. New York: Wiley.
20. PARLAK, S. – CAKIROGLU, O. C. – GUL, F. O. (2021). Gender roles during COVID-19 pandemic: The experiences of Turkish female academics. *Gender, Work & Organization*. 28, S2, pp. 461 – 483.

21. REUSCHKE, D. (2019). The subjective well-being of homeworkers across life domains. *Environment and Planning A: Economy and Space*. 51, 6, pp. 1326–1349.
22. RUSSO, D. – HANEL, P. H. P. – ALTNICKEL, S. – VAN BERKEL, N. (2021). Predictors of well-being and productivity among software professionals during the COVID-19 pandemic – a longitudinal study. *Empirical Software Engineering*. 26, 62.
23. SAHAY, S. – WEI, W. (2021). Work-Family Balance and Managing Spillover Effects Communicatively during COVID-19: Nurses' Perspectives. *Health Communication*.
24. T-MOBILE CZECH REPUBLIC, a.s. *Průzkum: Jak si vedou lidé a firmy v době práce z domova?* (2021). [online]. [cit. 2021-05-13]. Available at: <http://www.t-mobile.cz/cs/tiskove-materialy/tiskove-zpravy-t-mobile/pruzkum-jak-si-vedou-lide-a-firmy-v-dobe-prace-z-domova.html>
25. VYAS, L. – BUTAKHIEO, N. (2020). The impact of working from home during COVID-19 on work and life domains: an exploratory study on Hong Kong. *Policy Design and Practice*. 4, 1, pp.1–18.
26. WALLENGEN-LYNCH, M. – DOMINELLI, L. – CUADRA, C. (2021). Working and learning from home during COVID-19: International experiences among social work educators and students. *International Social Work*, 00208728211051412.
27. WHO. *Coronavirus*. In: *Health topics* (2021). [Online]. [cit. 2021-02-02], Available at: https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1
28. YANG, E. – KIM, Y. – HONG, S. (2021). Does working from home work? Experience of working from home and the value of hybrid workplace post-COVID-19. *Journal of Corporate Real Estate*.

ADDRESS & ©

Kateřina KONARSKÁ
 Ústav podnikové strategie
 Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích
 Okružní 10, 370 01 České Budějovice
 Czech Republic
28000@mail.vstecb.cz

Ing. Miluše BALKOVÁ, Ph.D.
 Katedra řízení lidských zdrojů
 Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích
 Okružní 10, 370 01 České Budějovice
 Czech Republic
balkovam@mail.vstecb.cz

Ing. Iva KLEMENTOVÁ, Ph.D.
 Katedra řízení lidských zdrojů
 Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích
 Okružní 10, 370 01 České Budějovice
 Czech Republic
klementova@mail.vstecb.cz

POJEDNANIE O PARADIGME TEÓRIE BEZPEČNOSTI

A Treatise on the Paradigm of Security Theory

Radoslav IVANČÍK

Bratislava, Slovak Republic

ABSTRAKT: Ľudstvo, ktorého vývoj je v ostatných niekoľkých dekádach veľmi významne ovplyvnený prehľbujúcimi sa globalizačnými procesmi, musí v súčasnosti čeliť mnohým bezpečnostným problémom, ohrozeniam, rizikám a výzvam. Aj z toho dôvodu je v 21. storočí riešenie problémov bezpečnosti súčasťou riadiacich procesov na všetkých úrovniach a vo všetkých oblastiach života súčasnej ľudskej spoločnosti, nielen na úrovni štátu. Aby človek dokázal riešiť vzniknuté bezpečnostné problémy, eliminovať bezpečnostné hrozby a riziká a čeliť novým bezpečnostným výzvam, nevyhnutne potrebuje na plnenie svojich úloh v oblasti zaisťovania bezpečnosti adekvátne poznatky, znalosti, skúsenosti, metodické a iné nástroje – potrebuje teóriu bezpečnosti. Aj preto autor v tejto štúdii s využitím relevantných metód interdisciplinárneho vedeckého výskumu pojednáva o potrebe teórie bezpečnosti, pričom sa primárne zameriava na paradigmu teórie bezpečnosti.

Kľúčové slová: bezpečnosť – veda – teória – ľudstvo – spoločnosť – paradigma.

ABSTRACT: Mankind, whose development has been significantly affected in the last few decades by deepening globalization processes, now faces many security problems, threats, risks and challenges. For this reason, in the 21st century, solving security problems is part of the management processes at all levels and in all areas of life of contemporary human society, not only at the state level. To be able to solve the security problems, eliminate security threats and risks and face new security challenges, adequate findings, knowledge, experience, methodological and other tools to perform its security tasks are necessary – a security theory is needed. That is why the author of the study submitted uses relevant methods of interdisciplinary scientific research and discusses the need for security theory, focusing primarily on the paradigm of security theory.

Key words: security – science – theory – mankind – society – paradigm.

INTRODUCTION

The current stage of human society development is fundamentally affected by deepening globalization. On the one hand, globalization processes bring many positives for people as an individual and mankind as a whole, but on the other hand, there are also many negative trends, threats and challenges that require individual actors to change their relationship to security, to address global, regional and local problems of human society and also to ensure favourable conditions for the sustainable development and preservation of human civilization. Otherwise, irreversible changes in the natural environment, together with the failure or insufficient solutions to political, social, economic, environmental, demographic, security, technical and other problems, and challenges will escalate into a situation causing dramatic social crises and environmental disasters.

Numerous reports, information and data on natural disasters, industrial accidents, armed conflicts and incidents, terrorist and armed attacks, organized crime and criminality, epidemics and pandemics, and many other negative phenomena and tragic events indicate that people are failing to comply with security requirements and principles. It can be stated that without any doubt, many current manifestations of human behaviour and the activities of individual actors in the political, social, economic, environmental, technical, technological, and other sectors of society threaten the conservation of a man as a biological species.

For the above reasons, the demands to ensure the security of individuals, social groups, nations, states, and the whole civilisation are receiving increasing attention. Unfortunately, not always adequately. Man as an individual and mankind as a whole must, in their own interest, consider the possible impacts of their activities on the environment and on other people, social groups, ethnic groups or states. This requires perceiving security as a dynamic, multidimensional, multisectoral and multifactor phenomenon that is logically and causally interconnected to all areas of human society and the spheres of human existence.

In the processes of examining and ensuring security, man acts as a subject. The subject of scientific research and cognition are always cognizant, researching and practically acting people, with the required intellectual preconditions, knowledge, experience, and necessary personality traits [1]. This role requires mastering a wide range of knowledge, laws, regulations, requirements, techniques, and methods for solving security problems. Man, as the main subject of security, necessarily needs knowledge, methodological and other tools to fulfil the tasks in the field of ensuring security, they need a security theory [2].

METHODOLOGY AND GOAL

Basic research methods based on interdisciplinary security research were used in the study, especially the method of content analysis and analytical-synthetic methods, which are quite often used by other authors from research institutes dealing with security studies abroad. The text of the study is based on published works by renowned authors from Slovakia and the Czech Republic, as well as works of foreign authors dealing with the security issues. At the same time, it is supplemented by the author's own research concerning security.

The primary goal of the author of the study is to expand the perception of security and bring readers from the professional and lay public known, but also new information in the field of security with emphasis on the paradigm of security theory.

EXAMINING AND DEFINING SECURITY

The issue of security has accompanied humanity throughout its civilized history. The society itself began to organize primarily to ensure its security. The state and its previous organizational forms were created precisely to ensure the protection and survival of the community. The state performs a number of functions, but the function of ensuring security is one of its priority functions [3]. Today, at the beginning of the third decade of the third millennium, solving security problems is already part of management processes at all levels and in all areas of life of contemporary human society, not just at the state level.

Nevertheless, the acceptance of the field of security as an integral part of social life encounters problems that have provoked many heated debates on theoretical and methodological aspects not only of research, but also of the definition and overall understanding and perception of security. For example, in the case of the definition of security, it can be stated that, despite many attempts, there is still no uniform, unified, and generally accepted definition of security. The reason is the way in which politicians, scientists, academics, soldiers, security and other experts think about security, from what perspective it is viewed and how they approach it. Therefore, it is quite logical that each of them emphasizes different indicators and factors. In this context, Eichler states that the individual theoretical directions and the authors themselves differ in their approach to security and its definition in a few aspects, each of which has its strengths and weaknesses [4].

In the professional Slovak, Czech and foreign literature, there are many different definitions of security. As for the Slovak authors dealing with security, Volner defines security as “*a concrete-historical, dynamic, relative, diverse, multifaceted, multifaceted and multilevel phenomenon*” [5].

His perception of security is not abstract, permanent, and unchanging, but always concrete, because it always concerns a specific phenomenon, process, relationship or thing, specific conditions and circumstances, a specific environment, time and space, and a specific form of expression and quality. Unlike him, Hofreiter states that *“security is a state in which the security risks of an object and its interests are effectively limited and this object is effectively equipped to limit current and potential security risks”*. According to Lasicová and Ušiak, *“security is a complex concept, a category of being at various analytical levels of individual, group, local, state, regional and global level, where several differentiated, flexible external and internal social factors (military, economic, domestic, social, legal, environmental, energy, cyber), which have the capacity to create temporary (relative) stability at the causal level and through which all kinds of crises, risks, threats and wars can be eliminated”* [7].

As for the Czech authors, Slepecký defines security as *“the ability of a system to withstand external and internal threats that may be military, political, economic, environmental, social, information and energy”* [8]. Sak says that security is *“the state of an entity in which its existence, structure, and function are not disrupted or threatened”* [9]. According to Janošec *“security is a name for real elements, processes, ideas, structures ... at a specific time and space, when there is a balance between security actors”* [10]. Eichler considers security to be *“a fundamental value and the highest goal of any state or multi-state security community”* [4]. And according to Mareš (2002) *“security is a situation where threats to the object (usually the state, or even an international organization) and its interests are eliminated to the lowest possible level, and this object is effectively equipped and willing to cooperate in eliminating current and potential threats”* [11].

Among other Slavic academics dealing with security, Korzeniowski, as a representative of the Polish theoretical school, defines security as *“a certain objective state, which consists in the absence of a threat that subjectively is (perceived) by individuals or groups of people”* [12]. Pokruszyński and Piwowarski consider security *“to be the highest, absolute and eternal value, necessary for the development of human society. The highest, because it is the foundation of everything we do; absolute because it covers all sections of society; and eternal, because it is necessary at every stage of human development”* [13].

Ukrainian academician Zaplatynskyi speaks of security as of *“a state that enables the functioning, stability and development of the state, preserves peace, sovereignty, territorial integrity and inviolability of borders, internal order in the state, fundamental rights and freedoms of citizens and protection of life and health of people, property and the environment”* [14]. Serbian scientists Todorović and Trifunović consider security to be *“the science of the condition of the state and the*

processes within the state, specifically the conditions and processes that enable the normal functioning of the state and development” [15].

From other foreign authors, it is possible to offer readers definitions of Moller, Purpura and Bailliet for a better illustration and comparison of views on security. Moller refers to the term security as *“the absence of risks to the acquired values or the absence of fear that these values will be endangered”* [16]. Purpura defines security as *“getting rid of or resisting potential harm (or other undesirable coercive change) from external forces, where the recipients of security can be individuals and social groups, objects and institutions, ecosystems, and any other entity; or a phenomenon that is threatened by undesirable changes in its environment”* [17]. In contrast, Bailliet characterizes security as *“a state in which individuals, groups and states do not feel threatened by serious threats, resp. they are considered to be effectively protected from them and they can shape their future according to their own ideas”* [18].

As can be seen from the above definitions, depending on the perspective of security, the approach or position chosen, the differences between the definitions of security for some authors are either very small or very large. Sometimes even no intersection can be found between them. The only unity is that security is a difficult concept to grasp. Therefore, it is essentially impossible to determine exactly what this term means, or to assign unambiguous numerical values to it, in contrast to a number of quantities known from the natural or technical sciences [19]. However, it is certainly possible to agree by consensus that security is one of the highest values, which is a prerequisite for the development of mankind and a guarantee of the freedom of human society. At the same time, security is one of the basic human needs that must be constantly developed, protected, and met [6]. That is why mankind urgently needs a security theory.

THE NEED FOR SAFETY THEORY

So far, there has been no comprehensive security theory in the world that would be fully accepted by the society. However, there are at least two ways of understanding security theory. One is based on a political science and the other on a systems approach. The political science concept of security theory is based on the Copenhagen Security School (for more details see: [31]) and focuses primarily on solving security problems at the international and state level. It is perceived as part of international relations and is a subject of security studies at universities. It emphasizes in particular the relationships between actors and reference objects. The system concept of security theory focuses on security issues at lower analytical levels, at the state level, but especially at the level of

the organization and the human as individual. From the perspective of the state, this is an area of internal security. Other reference objects, organizations and individuals are added to the state. In contrast to the political science approach, the systems approach emphasizes the causality of security breaches [20].

For these reasons, security research is now evolving in several directions and in several ways. While it was initially focused, as indicated above, almost exclusively on the state, military, or military and political sector, armed conflicts, and military threats within the scope of security and strategic studies in the field of international relations theory or military science, later security research was gradually extended to other sectors (especially economic, social, and environmental) and other areas of society (such as the safety and protection of persons and property, protection of occupational health, information security, fire safety, food safety, human security, etc.).

According to Hofreiter and Zvaková, in each area of scientific research, researchers created their own categorical and conceptual apparatus, their own axioms and their own research methodology. The situation in the field of security research has gradually reached a stage where there are many paradigms, and representatives of individual directions conduct polemics and defend their positions against opponents or advocates of different understanding of security issues [2]. They work in the kind of security they have adopted and develop it. Thus, a pragmatic approach prevails in the study of security problems, security issues, its concept and research are carried out independently, by individual sectors and types of security [21]. That is why it is very important for the further development of security theory to find a common platform which would enable working towards a paradigm that will partly unite the entire security community, i.e. researchers from academia and security practice, and partly its application in security research.

REQUIREMENTS FOR SECURITY THEORY

The term theory generally refers to a set of statements, definitions, axioms, and postulates about a subject of research that are considered true at a given stage of knowledge. This set is required to be inconsistent with previous experience and experimental results and to be internally consistent. In terms of structure, theory represents an internally differentiated but integral system of knowledge, which is characterized by the logical dependence of one element on another, by creating the content of theory based on a certain set of statements and concepts from a given field of research [22]. In this context, Lukáš adds that a set of principles, rules, postulates, or axioms tends to be common to the entire scientific field [21].

Theory as such, as a special, universal form of intellectual cognition of the world, is applied in interaction with other forms of perception of reality. Every scientific theory is always connected in some way to certain philosophical and ideological attitudes, its development is stimulated by these attitudes and helps to strengthen their authority and influence in the system of scientific theories. Theory is the basis for thinking about the world, separate from the world, but still about it. In this way, it creates: a) stimuli for thinking about the unknown, b) a framework for critical understanding of phenomena, processes and events, c) the basis for thinking about how to organize what is unknown, d) the basis for organizing knowledge. Theories stimulate thinking about what is unknown and thus represent the driving force of research [23].

There are a number of different definitions of the term theory in the literature. Such definitions, as Lukáš state, usually emphasize the role of theory in cognition [21]. For example, in the Little Czechoslovak Encyclopaedia, the term theory is defined as: “*A complex of opinions, ideas and thoughts aimed at explaining a phenomenon. In the narrower sense, it represents the most developed form of scientific knowledge, giving a systematic, general picture of the laws and essential contexts of the area of reality which is the subject of it*” [24]. According to Hofreiter, “*theory is the most complex and developed form of scientific knowledge*” [22]. Reichel considers theory to be a “*fundamental goal of science*” [25]. Holcr and Porada define it as “*a system of generalized objectively true knowledge, or a system of knowledge derived from other theories*” [26].

The process of shaping scientific theory usually takes place in successive phases. These are mainly the following ones:

- gathering empirical experience from practice,
- generalization and evaluation of experience,
- record, description of positive experience - creation of simple methodologies,
- summary of partial methodologies into more extensive theoretical instructions,
- creating coherent theoretical concepts,
- verification of theoretical conclusions in practice [27].

Scientific theory should meet the following requirements:

a) Scientific theory must have its subject matter, which exists independently of it. The theory must be a theory of something (e.g., security, law, art, music, relativity, etc.); it must be a set of knowledge and assertions about something that exists outside of it.

b) Scientific theory must be a system of statements about its subject, and the following conditions must be met:

- the system of statements must be coherent, internally contradictory, statements about the object of examination must not contradict each other;
- the system of dismissals must be consistent, i.e. all statements entering the theory must be interrelated, conditional, complementary, etc.; it is not permissible for other statements and other theories unrelated to it to be included in the theory.

c) Scientific theory must be verifiable.

- What is not verifiable cannot be considered a scientific theory.
- Temporary, conditional unverifiability of the theory as a whole or its parts is admissible, but not permanent, principal unverifiability, impossibility of verification of the theory and its parts.

d) Scientific theory cannot be definitively confirmed or refuted because the independence of facts from theory is assumed.

e) Scientific theory is not immutable.

- New knowledge, new hypotheses (confirmed, but also those that are still awaiting confirmation) can be incorporated into the knowledge system, as well as opinions, assumptions or intuitions of scientists that can be confirmed or falsified in the research process [26].

Theory can be classified as either true or false. Mostly, we want theory to provide a true picture of reality, of the subject of inquiry. However, there is also the so-called alternative theory (not necessarily false), or plurality of theories, which allows for the development of science. A theory can be considered true, and thus an enrichment of science, unless its falsehood is scientifically proven [22].

It has already been stated in the previous text that in the processes of ensuring security, man acts as a subject, and this role requires mastering a wide range of knowledge, laws, requirements, techniques, and methods of solving security problems. To fulfil this role, man, as the main subject of security, needs a theory to fulfil it. The requirements for the development of a general theory of safety, in addition to the above, resulted from:

- the needs of people, societies, states and the whole world community for the preservation and development, as well as the various systems necessary for human survival,
- the global and complex nature of various threats with massive destructive potential,
- diversity of approaches to clarifying the nature and content of the concept of security, its factors, and the method of evaluation,

- different interpretation and use of terms in the field of security research,
- the fact that the basic laws, security categories as the subject of research have not been comprehensively defined so far,
- absence of generalization of previous experience from security practice.

In the context of these requirements, security theory should consist of a set of modern, interdisciplinary, scientifically sound opinions and knowledge, principles and rules related to the protection of vital interests of man, society, the state, humanity, as well as natural and technogenic systems necessary for human existence. Security theory can be considered a system composed of knowledge, concepts, thought constructs, statements because its elements (knowledge, concepts, constructs, research tools, etc.) are interconnected by logical links within the same subject of research (for more details see: [28], [29] a [30]).

The security theory can be classified as a theory whose objective is to explain the phenomena and processes related to security problems, while presenting them from a causal point of view as derivatives of developments, changes, and influences of security factors. The security theory can also be defined as a set of scientifically substantiated knowledge and claims about facts related to safety as a subject of research [2].

The following are considered to be security-related facts:

- events that already exist (have occurred and persist) or may occur in the relevant environment of the reference object,
- processes related to the change of security and the security situation of the reference object,
- phenomena, such as the sum of external variable, sensory-perceived properties, features of processes that take place in the security environment of the reference object,
- specific systems (social, natural, technical) that exist in the security environment of the reference object, are related to its security, or are created to ensure its security [25].

The main tasks of security theory include:

- revealing the patterns of change in the security of social, natural, and technical systems,
- qualitative and quantitative description of the mechanisms of interaction of these systems and equipment at different stages of the origin and development of dangerous situations and their consequences,
- creation of scientific bases for identification, diagnostics, monitoring, occurrence of dangerous phenomena, events and processes, their prediction, early warning, and prevention.

PARADIGM OF SECURITY THEORY

Addressing security issues is now part of management processes at all levels and in all areas of social life. The acceptance of security as an integral part of social life encounters problems that provoke a discussion about the theoretical and methodological aspects of understanding security. In today's society, security research is evolving in several ways and directions. Initially, it was only an examination of the phenomenon of security in the scope of Security Studies according to the state-centred paradigm, especially in the theory of international relations, later in other areas, usually associated with a wider range of security sectors (social, political, environmental, information, protection of persons and property, human security, etc.).

In each of the areas of security research, researchers developed their own categorical apparatus, their own axioms, their own research methodology. The situation in the scientific security community has reached a stage where there are many "paradigms" and representatives of individual directions conduct polemics and defend their positions against opponents, advocates of different understanding of security issues. For this reason, it is necessary to work towards a paradigm enabling the unification of the security community from the academic environment and from the wider security sector. It is a platform based on Kuhn's presentation of the paradigm and applied to the field of security research [22].

PARADIGM IN GENERAL

The term paradigm, used in the scientific community, has several meanings. In the theory of sciences, paradigms refer to fundamental ideas and theories that characterize scientific epochs and form their basis, or a certain system of accepted theories in a given field and at a given time. This term refers to a set of views, methods and procedures that are recognized by members of the scientific community. It is also understood as essential results of scientific research, which are used as models of problems and their solutions [22].

The Dictionary of the Slovak Language defines a paradigm as “*the sum of all understandings of a scientific discipline in a certain period of time*” [32]. According to Slovník cudzích slov, it is a “*set of assumptions on which the theory is respected, resp. a set of assumptions creating a framework for the existence of a certain phenomenon*” [33]. The Cambridge Dictionary of English explains paradigm as “*a set of theories that explain the way a particular subject is understood at a particular time*” [34]. And Merriam-Webster's Glossary characterizes it as “*the philosophical and*

theoretical framework of a scientific school or discipline in which theories, laws, and generalizations are formulated, as well as experiments performed to support them” [35].

Paradigm in its metaphysical meaning expresses the basic view representing how a scientist sees the world. According to the way of looking at reality and seeing the world, it is possible to characterize a certain community of researchers. A paradigm refers to the way a scientist sees a problem; it is the body of knowledge about the object of research and the relevant scientific procedures that a scientist has acquired and applies in their scientific work.

Paradigm, as a model or an example of research in a particular scientific field, is also what unites members of a scientific community. Paradigm is also understood as a common view of a given scientific community on specific models and common values. These common assumptions are the basis of communication between scientists and provide relative unanimity in scientific considerations. Paradigm is also understood as a construct, as a set of knowledge and scientific procedures and tools, which the scientists have acquired and which they apply in scientific practice [2].

Following the above characteristics of the term paradigm, the following components of the paradigm can be mentioned:

- the scientist's view of the subject of the given science,
- interpretation of opinions on the subject of given science,
- terminology used, language of science,
- the methodology used in the given science,
- defined range of problems, questions of a given science,
- the scientific community, which deals with solving the problems of a given science [2].

The paradigm in its most general concept fulfils three basic functions:

- a) indicative (defines the subject of research),
- b) methodological (determines the rules and procedures for solving problems),
- c) normative (forms stable solutions) [22].

THE PARADIGM OF SECURITY SCIENCE

The subject of individual scientific disciplines are various sections of reality (physical, biological, social, mental, etc.). Scientific disciplines also differ in the level of generality and abstraction (philosophy, mineralogy) or the time which the discipline deals with. For example, history or archaeology focuses on the past and prognostication on the future [36].

Security science is a complex science that arises at the interface of natural, social, and technical sciences, it is a science that examines the laws and mechanisms of ensuring the security and protection of man, social groups, states, and the environment [6]. It is also a science that deals with the threats and risks to the existence of an entity (man, group, organization, mankind, system, etc.), its structure (system) and the fulfilment of its functions. It develops a general theory of security, analytically searches for risks, and develops concepts that eliminate or reduce security risks for the entity [36].

Security science, as follows from the above, is not an autonomous science, but it is a science that is open to the environment in which it is located, which it affects and by which it is affected. It deals mainly with human activities and the consequences of such activities on humanity and the environment [6].

From the perspective of security science, security analysis is approached as a dynamic, complex, multifactor phenomenon with a horizontal and vertical structure. From the point of view of a comprehensive approach, security is considered as a whole, the final value of which is not only the sum of the values of its individual factors but arises as a result of their relationship [6]. In security science, each security factor, each of its dimensions, is analysed as a sum of interacting sub-factors and sub-dimensions that are characterized by common relationships of conditioning, interaction, and causality [22].

The security of people, social groups, states (reference objects) will always be the result of the interaction of internal and external security threats and their protective (defensive) possibilities, which are classified by vulnerability and resilience. The essence of the security science paradigm is the recognition of security (Security - S) as a category, causally secondary, which results from the action of primary causes causing the emergence / disappearance of threats (T) or reduction / increase of vulnerability (V), resistibility (Re) and Recoverability (Rc) of the reference object at a given time (t). The symbolic expression of this paradigm is in the following form:

$$S(t) = f\{T(t), V(t), Re(t), Rc(t)\}$$

where:

S (t) is the security value of the reference object at time t,

T (t) is the intensity (magnitude) of the threat at time t,

V (t) is vulnerability of the reference object at time t,

Re (t) is the degree of resistance of the reference object at time t,

$R_c(t)$ is the recoverability capability of the reference object at time t [37].

Based on the paradigm presented above, it is possible to analyse the security of any reference object (entity) using a model based on a causal mechanism, in which:

- real threats represent an independent variable, cause a change in the state or situation of the reference object,
- the security of the reference object is a dependent variable,
- the vulnerability, resistibility and recoverability of a reference object are mediating variables (conditions) that affect the sensitivity of the object to the threats posed [37].

CONCLUSION

Based on the above information, it can be concluded that the issue of research and security is challenging and places high demands on the education and training of those professionally involved in it, whether in research or practice. Creating a comprehensive and effective security system, guaranteeing security and protection for the reference object (entity) requires a multidisciplinary approach, the use of knowledge from various scientific disciplines. The acquisition of the necessary competencies to ensure the need for security can be ensured only in the process of education by mastering the necessary theory. In our case, it is the scientific security theory and its paradigm.

Scientific theory, as indicated in the previous text, represents the most complex and developed form of scientific knowledge, while its other forms (laws, classifications, typologies, etc.) can prevent the emergence of own theory and form the basis for its formation. It can be said that they quite often coexist with theory, interact, and co-operate with it in the system of science and at the same time enter the theory as its elements (theoretical laws, classifications and typologies based on theory, etc.). Theory itself, as a universal form of intellectual cognition of the world, is applied in interaction with other forms of perceiving the reality. At the same time, every scientific theory is always in some way connected to certain philosophical and ideological attitudes, while its development is both stimulated by these attitudes and helps to strengthen their authority and influence in the system of scientific theories.

It can be concluded that scientific theory is a set of scientific knowledge, claims about this knowledge arranged in such a way that allows their use in explaining and predicting phenomena

and events that have a decisive influence on developments in the realm of reality. In terms of the object of our interest, the reality is security.

Security, as well as the problem of ensuring the security of reference objects (entities) at various levels, has a multidisciplinary character; therefore, there is a need for its multidisciplinary research using methodological procedures and theoretical knowledge of many other sciences: political science, philosophy, psychology, sociology, history, economics, law, military, natural and technical sciences. Following the previous conclusions, security theory can be defined as “*a system of scientific knowledge, laws, principles and research methods, terms and definitions in the field of safety, enabling quantitative and qualitative analysis of safety factors, determination and determination of indicators and criteria for assessing the safety of reference objects and predicting development of security situation*” [22].

REFERENCES AND INFORMATION SOURCES

1. PORADA, V. a kol. (2017). *Bezpečnostní vědy. Úvod do teorie a metodologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, 134 s., ISBN 978-80-7380-658-3.
2. HOFREITER, L. – ZVAKOVÁ, Z. (2019). *Teória bezpečnosti*. Krakow: European Association for Security, 2019, 258 s., ISBN 978-83-61645-35-1.
3. LUKÁŠ, L. a kol. 2017. *Teorie bezpečnosti I*. Zlín: VeRBuM, 2017, 220 s., ISBN 978-80-87500-89-7.
4. EICHLER, J. (2009). *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha: Portál, 2009, 327 s., ISBN 978-80-7367-540-0.
5. VOLNER, Š. (2012). *Bezpečnosť v 21. storočí*. Bratislava: Iris, 2012, 384 s., ISBN 978-80-89256-74-7.
6. HOFREITER, L. (2006). *Securitológia*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika. 2006, 138 s., ISBN 97880-804-310-2.
7. LASICOVÁ, J. – UŠIAK, J. (2012). *Bezpečnosť ako kategória*. Bratislava: Veda, 2012, 264 s., ISBN 978-80-224-1284-1.
8. SLEPECKÝ, J. (2020). *Bezpečnostní management v kontextu aktuálních problémů současnosti*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2020, 178 s., ISBN 978-80-7556-072-8.
9. SAK, P. (2019). Úvod do teorie bezpečnosti. In Porada, V. a kol.: *Bezpečnostní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, 780 s., ISBN 978-80-7380-758-0.
10. JANOŠEC, J. (2009). Bezpečnostní realita – Předmět sekuritologie. In *Bezpečnosť a bezpečnostná veda*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2009, 472 s., ISBN 978-80-8040-372-0.
11. MAREŠ, M. (2002). *Bezpečnosť*. [online] Dostupné na: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=69511.
12. KORZENIOWSKI, L. F. (2016). *Securitology – security of a subject*. In *Securitologia*, 2016, No. 1, s. 111-120, ISSN 2449-7436.

13. POKRUSZYŃSKI, W. – PIWOWARSKI, J. (2019). *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka*. Krakow: Apeiron, 2019, 312 s., ISBN 978-83-64035-66-1.
14. ZAPLATYNSKYI, V., M. (2009). *Polimovnij tlumačnij slovník z bezpeki*. Kyjev: Vidavnictvo Centr učbovoj literaturi, 2009, 122 s., ISBN 978-911-01-0002-1.
15. TODOROVIĆ, B. – TRIFUNOVIĆ, D. (2020). Security Science as a Scientific Discipline - Technological Aspects. In *Security Science Journal*, 2020, roč. 1, č. 1, s. 9-20, ISSN 2737-9493. DOI: <https://doi.org/10.37458/ssj.1.1.1>.
16. MOLLER, B. (2001). *Common Security and Non-offensive defence*. [online]. Dostupné na: https://www.gmu.edu/programs/icar/ijps/vol1_2/Moeller.htm.
17. PURPURA, P. P. (2011). *Security: An Introduction*. Boca Raton: CRC Press, 2011, 637 s., ISBN 978-1-4200-9284-4.
18. BAILLIET, C. M. (2009). *Security: A Multidisciplinary Normative Approach*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2009, 383 s., ISBN 978-90-04-17296-8.
19. McSWEENEY, B. (1999). *Security, Identity and Interests*. Cambridge: Cambridge University Press. 1999, 0-521-66177-3.
20. LUKÁŠ, L. a kol. (2020). *Teorie bezpečnosti II*. Zlín: VeRBuM, 2020, 298 s., ISBN 978-80-88356-06-6.
21. LUKÁŠ, L. (2015). K teorii bezpečnosti. In *Košická bezpečnostná revue*, 2015, roč. 5, č. 2, s. 187-192, ISSN 1338-4880.
22. HOFREITER, L. (2019). O potrebe a význame teórie pre bezpečnostné vzdelávanie. In *Krizový manažment*, 2019, roč. 10, č. 2, s. 85-94, ISSN 1336-0019.
23. SILVERMAN, D. (2005). *Ako robiť kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar, 2005, 327 s., ISBN 978-80-5510-904-4.
24. Kolektív autorov. (1987). *Malá československá encyklopedie*. Praha: Academia, 1987, 1008 s., ISBN 21-056-87.
25. REICHEL, J. (2009). *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, 2009, 184 s., ISBN 978-80-247-3006-6.
26. HOLCR, K. – PORADA, V. (2011). *Policajné vedy. Úvod do teórie a metodológie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 242 s., ISBN 978-80-7380-329-2.
27. BUZALKA, J. – PORADA, V. (2017). Vedecké poznanie bezpečnostnej praxe a rozvoj teórie bezpečnostných rizík, významná súčasť konštituujúcich sa bezpečnostných vied. In *Forenzní vědy, právo, kriminalistika*, 2017, roč. 2, č. 2, s. 132-150, ISSN 2533-4387.
28. SMITH, C. L. – BROOKS, D. J. (2012). *Security Science. The Theory and Practice of Security*. Waltham: Butterworth-Heinemann, 2012, 280 s., ISBN 978-0-12394-785-7.
29. MANUNTA, G. (1997). *Towards a Security Science Through a Specific Theory and Methodology*. Leicester: University of Leicester, 1997.
30. RAMSAY, J. – COZINE, K. – COMISKEY, J. (2020). Introduction to security theory. In *Theoretical Foundations of Homeland Security*, s. 1-15, New York: Routledge, 2020, ISBN 978-0-42925-992-0.
31. BUZAN, B. – WEAVER, O. – WILDE, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers. 1998, 239 s., ISBN 1-55587-784-2.
32. Slovník slovenského jazyka. (2003). *Paradigma*. [online] [Cit. 29-07-2021] Dostupné na: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=paradigma&s=exact&c=F66d&cs=&d=kssj4&d=psp&d=sssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=berno lak&d=noundb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&d=psken#>.
33. Slovník cudzích slov. (2005). *Paradigma*. [online] [Cit. 29-07-2021] Dostupné na: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=paradigma&s=exact&c=F66d&cs=&d=kssj4&d=psp&d=sssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=berno lak&d=noundb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&d=psken#>.

34. Cambridge Dictionary. (2020). *Paradigm*. [online] [Cit. 30-07-2021] Dostupné na: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/paradigm>.
35. Merriam-Webster Dictionary. (2021). *Paradigm*. [online] [Cit. 30-07-2021] Dostupné na: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/paradigm>.
36. SAK, P. (2018). *Úvod do teórie bezpečnosti*. Praha: Petrklíč, 2018, 272 s., ISBN 978-80-7229-652-1.
37. HOFREITER, L. (2013). Ako vzdelávať bezpečnostný sektor? In *Nové trendy vo vyučovaní spoločenskovedných predmetov na školách zameraných na bezpečnosť – zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2013, s. 44-49, ISBN 978-80-8040-476-5.
38. NEČAS, P. – UŠIAK, J. (2010). Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2010, 167 s., ISBN 978-80-8040-401-7.
39. KAZANSKÝ, R. (2018). Nové prístupy k výskumu transformácie bezpečnostného sektora. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálnych štúdií, 2018, 133 s., ISBN 978-80-7556-040-7.
40. JURČÁK, V. a kol. (2020). Teoretické prístupy k skúmaniu bezpečnosti. Ostrava: Key Publishing, 2020, 134 s., ISBN 978-80-7418-358-4.

ADDRESS & ©

Ing. Radoslav IVANČÍK, PhD. et PhD.
Department of Management and Information Science
Academy of the Police Force
Sklabinská 1, 817 35 Bratislava
Slovak Republic
radoslav.ivancik@akademiapz.sk

SKANDÁL METAFORY UMBERTA ECA

Umberto Eco's Scandal of Metaphor

Pavel BLUŽOVSKÝ

České Budějovice, Czech Republic

ABSTRAKT: Článek analyzuje filozofický pohled Umberta Eca na metaforu v jeho eseji *The Scandal of Metaphor* (Skandál metafory) vycházející zejména z interpretace Porphyriova stromu a disharmonie mezi encyklopedickým a slovníkovým heslem s odkazem na Aristotelovy teze a snaží se přinést analýzu Ecových východisek a myšlenek o úloze metafory ve vývoji poznání na pozadí současného filozofického, lingvistického a psychologického přístupu k metafoře. Pozornost není věnována Ecově literární tvorbě, ale jeho samotné metajazykové reflexi metafory.

Klíčová slova: metafora – Porfyriův strom – encyklopedie – tropa – sémantika.

ABSTRACT: The article analyses Umberto Eco's philosophical view of metaphor in his essay *The Scandal of Metaphor*, based mainly on the interpretation of Porphyry's tree and the disharmony between encyclopaedic and dictionary entries with reference to Aristotle's theses, and tries to provide an analysis of Eco's background and ideas about the role of metaphor in the development of knowledge against the background of contemporary philosophical, linguistic and psychological approaches to metaphor. The focus is not on Eco's literary output, but on his actual linguistic reflection on metaphor.

Key words: metaphor – Porphyry's tree – encyclopaedia, trope, semantics.

ÚVOD

Tropa přidávající na plasticitě uměleckého sdělení, figura, bez které se básník neobejde, nebo prostředek běžné komunikace? Odkud se metaforická vyjádření berou, jak vznikají? Jde o pouhé spontánní rozšíření významu denotátu nebo ustálená klišé? Do jaké míry závisí tvoření a porozumění metaforických sdělení na našich qualiích, znalostech a zkušenostech? Jsou tropy vhodné pro věcné sdělování, vědecký text či nikoli? Co je metafora? Podobné otázky si od samých počátků kladla filozofie, ovšem prostor pro reflexi metafory postupně začal přesahovat její disciplinární hranice, aby se tak stala předmětem zájmu mimo jiné psychologie, sociologie, antropologie, a moderní lingvistiky (Demjén & Semino, 2017). V posledních desetiletích je potom metafora podrobována analýze nebývalou měrou, a pokud něco charakterizuje její současné studium, je to pluralita a heterogeneze přístupů, které se jí zabývají.

Může se zdát, že nově vzniklé disciplíny si tuto problematiku na úkor filozofie přisvojily, nicméně ve zmenšujícím se okruhu otázek, které si filozofie může klást, stojí v současnosti jazyk na předních místech. Obrat k jazyku 20. století si potom klade za cíl přezkoumání historicky pokládaných otázek a potvrzení či vyvrácení jejich smysluplnosti. Umberta Eca je možné považovat za určité ztělesnění snahy o zachycení podstaty jazykových jevů a jejich komplexnosti na základě širokého spektra své působnosti v oblastech lingvistiky, sémiotiky a filozofie, ale i matematiky.

Jedna z hlavních současných koncepcí filozofické analýzy jazyka staví na existenci úzkého vztahu mezi významem a skutečností. V souladu s tímto sémantickým pojetím jsou formální nároky na teorii významu a skutečnosti rovnocenné, a to tím způsobem, že určení podmínek platnosti určitého výroku odpovídá vysvětlení jeho významu. Tato koncepce ovšem naráží na následující problém. Přirozený jazyk není pouze modelem skutečnosti, nýbrž je nástrojem komunikace s různorodým účelem, který nelze zredukovat na prostý popis světa kolem nás. Ovšem skutečnost není pojmem méně problematickým než význam. Termín skutečnost totiž implikuje korespondenci mezi jazykovou podstatou a jejím modelem, ovšem ani přirozený jazyk, ani skutečnost, kterou je úmyslem popsat, nejsou exaktními entitami, na které by se daly vždy aplikovat matematické nebo logické modely.

Význam metafory v tomto kontextu tkví v její roli prubířského kamene sémantiky skutečnosti. Ta se však jeví jako podstatná, pouze pokud se na ni aplikují sdělení doslovná, jejichž reference je normální čili taková, která podléhá běžnému úzu. Tudíž by znamenalo, že metaforická sdělení jsou buď redukovatelná na sdělení doslovná anebo se na ně pojem skutečnosti nebo pravdy

aplikuje nesprávně. První alternativa představuje možnost, že metaforická vyjádření odporují jakémukoli zjednodušení na doslovná srovnání a ta druhá otevírá hned dvě možnosti: buď existuje znalost skutečnosti, která se aplikuje specificky na metafory anebo se známá skutečnost na takovéto výpovědi aplikovat nedá.

Skutečnost nebo pravda je pro mnoho filozofů termínem klíčovým, o jejím odhalování a dokazování bylo napsáno mnoho a metafora se zdá být výzvou pro svou schopnost, se kterou zachází s tím, co označujeme za pravdu a skutečnost. Pokud budeme brát v úvahu, že pravda je odpovídajícím vztahem mezi řečí a skutečností, potom nezbývá místo pro rozlišení různých forem, které mohou představovat tento vztah. Podle jiné teze nemají metaforická vyjádření odlišný význam od doslovného, tudíž neexistuje metaforický význam ani metaforická pravda.

Na polemice s touto tezí, kterou se v osmdesátých letech zabývali např. D. E. Cooper (1984) nebo E. F. Kittay (1987), staví částečně i Umberto Eco (1983) ve své eseji *The Scandal of Metaphor*.

SKANDÁL METAFORY

Eco si především si ale klade otázku, co je vůbec podstatou metafory, zda má smysl ji definovat, a vrací se přitom do minulosti nedávno minulé i k samým kořenům filozofie.

Vůbec první definice metafory se objevuje v Aristotelově Poetice (1996, s. 97) poněkud překvapivě v kapitole 21. O druhých jmen a česky zní takto: „*Metafora je přenesení jména na něco jiného, a to buď z rodu na druh, nebo z druhu na rod, nebo podle analogie.*“

Tato definice, která podle Eca dala vzniknout všemu, co bylo v následujících staletích o metafoře řečeno, a tzv. Porfyriův strom, který genericky určuje společné jmenovatele denotátů, jsou potom základními východisky eseje.

Eco upozorňuje na fakt, že slovníky a encyklopedie vykazují při definování metafory značné obtíže. Uvádí příklady encyklopedických definic a jejich nedostatků: „*The transfer of the name of one object to another object through a relation of analogy.*“ (but what a relation of analogy in itself if not a metaphorical); *The substitution of an appropriate term with one that is figurative (qua species of the genus of figures, metaphor is defined by a synecdoche); An abbreviated simile [...]*“ (Eco, 1983, s. 219)¹. Podíváme-li se na současnější encyklopedické definice metafory, můžeme nalézt určitý posun, ovšem podstata se nemění, např. „*Figura retórica de pensamiento por medio*

---

¹ „*Transfer názvu jednoho objektu na jiný objekt na základě analogického vztahu.*“ (Ovšem, jakým je analogický vztah sám o sobě, pokud ne metaforickým?) „*Nahrazení nevhodného výrazu výrazem, který je figurativní.*“ (Jakožto druh z rodu jazykových figur, metafora je definována synekdochou) anebo „*Zjednodušené přirovnání [...]*“

de la cual una realidad o concepto diferentes con los que lo representado guarda cierta realción de semejanza.“ (Diccionario de uso, 2002, s. 1240).²

To, na co Eco upozorňuje ohledně bádání o metafoře od dob Aristotelových, je skutečnost, že se de facto stalo tautologií na jedno téma, a sice že *”A metaphor is that artifice which permits one to speak metaphorically.*“ (Eco, 1983, s. 218)³. Některé z výroků o metafoře ovšem obsahují epistemické variace, jichž následně využívá jako základních stavebních prvků svých myšlenek. Obecně by se potom výroky o metafoře daly posuzovat podle následujících vzájemně opačných paradigmat: buď je jazyk přirozeně metaforický a užívání metafory spoluutváří jazykovou aktivitu, a proto každé pravidlo nebo konvence vzniká za účelem zredukovat metaforický potenciál, anebo je jazyk mechanismem řízeným pravidly, která rozhodují, která věta se může vytvořit a která ne, a zároveň, které z těch možných vět jsou smysluplné. Metafora v tomto případě představuje rozkol, dysfunkci v jazyce, ale zároveň také impuls pro obnovení. Eco spatřuje v dialektickém napětí mezi těmito dvěma koncepcemi klasický symbolický protiklad přirozenosti a pravidla, který očividně představuje výzvu pro moderní sémantiku, která stanovuje význam jazykového vyjádření tím způsobem, že skládá významy jeho komponentů (Lyons, 1977). Tvrdí, že denotativní teorie jazyka může brát v potaz případy, kdy je jazyk použit „nesprávně“, ale přesto zjevně něco vyjadřuje, ovšem takováto teorie se ostýchá sdělit jak a proč a uchyluje se k tautologickým definicím typu *„There is a metaphor every time something unexplainable happens which the users of a language perceive as a metaphor.*“ (Eco, 1983, s. 218)⁴ Samo tvrzení o skandálu metafory je přitom určitou metaforou na sebe sama a zjevně naráží na koncept cyklických definic, viz výše. Nicméně metafora je jev, který sice povolují prakticky všechny sémiotické systémy ovšem představuje jakousi tolerovanou výjimku, která odporuje pravidlům. *” The inner nature of metaphors produces a shifting of the linguistic explanation onto semiotic mechanisms that are not peculiar to spoken languages; one need only think of the frequently metaphorical nature of oneiric images“* (Eco, 1983, s. 218).⁵

Metafora se může jevit jako pouhý ornament, ozdobné vyjádření něčeho, co lze vyjádřit přímým způsobem. Potom by bylo možné metaforu vysvětlit z pohledu sémantiky denotátu. Metafora ovšem může být i expresivním prostředkem s kognitivní hodnotou a je tudíž vhodné se o ni zajímat jako o doplňující nástroj poznání. Podle Eca tento úhel pohledu ale neznamená, že by

---

² *„Rétorická ideová figura, díky níž se skutečnost nebo koncept vyjadřují prostřednictvím jiné skutečnosti nebo konceptu, se kterými vykazuje jistý vztah podobnosti.“*

³ *„Metafora je důmyslný prostředek, který nám umožňuje vyjadřovat se metaforicky.“*

⁴ *„Metafora se vyskytuje pokaždé, když se stane něco nevysvětlitelného, co uživatelé jazyka vnímají jako metaforu.“*

⁵ *„Podstata metafory zapříčiňuje posun od lingvistického pojetí k sémiotickým mechanismům, které nejsou vlastní přirozenému jazyku, pouze je třeba se zamyslet nad často metaforickou podstatou snových výjevů.“*

se měla metafora studovat ve smyslu pravdivosti. Pokud se někdo vyjadřuje metaforicky, z hlediska doslovné interpretace dotyčný lže, nebo přinejmenším záměrně pronáší nepravdu. Ovšem ten, kdo mluví metaforicky, se nevyjadřuje v doslovném slova smyslu, nýbrž se snaží činit narážku na jinou skutečnost (Eco, 1983).

Na tomto místě je vhodné připomenout pragmatickou stránku věci. Metaforou často nevyjadřujeme jen naše zdání skutečnosti, ale sledujeme i nějaký záměr a je tudíž i strategickým výrazovým prostředkem. Z pragmatického pohledu je metafora též zajímavým jevem, neboť porušuje hned několik konverzačních maximů⁶ (Yule, 2003) a navzdory tomu je, hlavně v případě konvenční metafor, obecně správně interpretována.

Zde si Eco klade otázku, jak je možné, že navzdory sémantickým nesrovnalostem a porušování maximů je většinou autor metafor správně pochopen v tom smyslu, že chtěl ve skutečnosti říci něco jiného, nedoslovného. Co způsobí, že si uvědomíme, že mluvčí měl na mysli evidentně něco jiného?

Důležitou roli v tomto ohledu hraje naše povědomí o skutečnosti, znalosti fungování světa a také to, co vnímáme jako pravdu. Z historie víme, že hledání jediné objektivní pravdy může mít fatální následky pro společnost. Ovšem základem lidských činností je obvykle to, co považujeme za pravdivé. Pravdy o fungování světa shromažďujeme v průběhu celého života a v podstatě jsou pro nás praktickým předpokladem pro přežití. O co se ale jedná, když chápeme nějakou větu jako pravdivou? Vezměme si jednoduchou větu: „Doktor stojí před vozem.“ Představa situace, kterou tato věta popisuje, se subjektivně různí v závislosti na individuální zkušenosti a projekci světa. Pod pojmem doktor je možné si představit poměrně obsáhlou skupinu lidí, stejně tak pojem vůz může být výrazem pro nespočet dopravních prostředků. Na první pohled méně zřejmá se ale může jevit prostorová projekce celé situace. „Před vozem“ může stejně tak znamenat v prostoru z jedné strany ohraničeném přední částí vozu jako mezi vozem a mluvčím. Pokud nás k tomu nenutí kontext, snažíme se jazyková sdělení chápat na základě informačních prototypů, které propůjčují výrazům funkční, motorické, vjemové nebo třeba účelové vlastnosti. Např. větu „Doktora srazil vůz.“ lze prototypicky interpretovat jako situaci, kdy do chodce narazí vozem nepozorný řidič. Je to situace bližší našemu normálnímu chápání než například jiná situace, kdy do běžícího psa jménem Doktor narazí skopce samovolně jedoucí vůz bez řidiče. Znalci českých filmů si potom možná také vybaví pana doktora, který se kochal. Z těchto příkladů je zřejmé, že role kontextu je pro pochopení

---

⁶ George Yule rozlišuje čtyři maximy neboli zásady, při jejichž dodržení se mluvčí vyjádří s přesností, která má zamezit jiné, než předpokládané interpretaci. Jedná se o maxim kvantity, který vyžaduje uvedení přiměřeného množství informací, o maxim kvality, který vybízí k uvádění pouze podložených informací, o maxim vztahu, který hovoří o relevanci vyjádření a o maximu způsobu, nabádajícím ke zřejmosti, jednoznačnosti, stručnosti a chronologičnosti.

metaforického vyjádření stěžejní. Lze tedy metaforicky vyjádřit, že svět je tkán v konverzačních situacích (narativní diegéze) a že nit hovoru naplňuje diskurzivní podstatu připisování významů (Gutiérrez Escalante, 2019).

Naznačili jsme, jak je to s chápáním významu nemetaforického vyjádření. Podle většiny názorů na metaforu je v případě její interpretace vycházet z jiných principů než prototypického významu. Ovšem například George Lakoff a Mark Johnson (2002) se snaží dokázat, že je tomu naopak. Rozdělují metafory na konvenční, které jsou v jazyce, kultuře a myšlení ustáleny takovým způsobem, že je za metafory často ani nepovažujeme, a metafory nekonvenční, tvořivé. Jako příklad konvenční metafory uvádějí větu „*Vyprávěj mi příběh svého života.*“ Jaká skutečnost se skrývá pod pojmem „*příběh života*“ se můžeme dozvědět, když sémanticky zanalyzujeme jeho prvky. Předpokládá se, že život je strukturován jako povídkový příběh, s určitou osnovou a zvraty až do momentu, kdy je vyprávěn, a toto určitým způsobem klišé je přijímáno jako obecný fakt. Naproti tomu fráze „*Život? ... povídačka idiota, samá vřava a smysl žádný*“ na první pohled nemusí představovat ekvivalent pro „*Život je příběh.*“ Nicméně při bližším ohledání zjistíme, že při vybavování si vlastní minulosti můžeme narazit na nekoherentní shluk epizod, které dohromady nemusejí logicky zapadat, a přesto se všemi zvraty a nepředvídatelnostmi tvoří dějovou linii. Tuto nekonvenční metaforu tedy lze považovat za variaci na již zmíněnou konvenční metaforu, jejímž úmyslem vyjádřit chronologickou podstatu života inovativním způsobem. Povídačka idiota, nesouvislá, chaotická, plná neočekávaných zvrátů, evokuje podstatu životního procesu podobně jako obecnější výraz příběh. Chápání metafory v souladu s naším pojetím pravdivosti tak závisí kromě vlastní zkušenosti i nepřímo na společném jmenovateli na jejím pozadí.

Umberto Eco ve své analytické koncepci zobecňující podstatu metafory staví tohoto jmenovatele na vrchol hierarchie již zmíněného Porfyriova stromu. Myšlenka hierarchického uspořádání hmoty, kde vrchol představuje *genus generalissimus* a konce větví dále již nedělitelné *differentiae specificae*, vychází z Porfyriova *Úvodu do Aristotelových kategorií (Isagoge)* a stala se na dlouhou dobu zdrojem inspirace středověké scholastiky při hledání univerzálií. Porfyriův strom je přitom sám o sobě metaforou uspořádání tehdejšího vědění s paradigmatickou rolí se silným vlivem na logiku a filozofii (Mazzocchi, 2013).

Přes pomyslný vrchol stromu, nebo jeho dílčí vrcholy, tedy vede spojovací cesta mezi jednotlivými hyponymy, druhy v rámci rodu, která se díky metaforickému vyjádření dostanou do korelace. Podle Porfyria jsou druhy včleněny do generických označení, která se opět mohou stát druhy v rámci vyššího generického označení. V pozdějších pracích, např. *Semiotics and the philosophy of language*, se Eco (1984) snaží argumentovat ve prospěch logické neudržitelnost

stromu jakožto způsobu reprezentace struktury vědění. Ovšem ve Skandálu Metafory se nepouští do kritiky hlouběji, ale poukazuje na určité nepřesnosti. Třeba v případě konvenční metafory „smrtelníci“, kterou se běžně rozumí „lidé“, by se podle původního Porfyriova stromu dalo uvažovat i o zvířatech, jelikož náleží současně do dvou paralelních větví. Proto navrhuje vytváření vždy takové ad hoc variace Porfyriova stromu, která by nejlépe postihovala danou situaci.

Rod, který se vždy nachází na vyšší úrovni, se tak stává prostředníkem mezi metaforizujícím a metaforovaným druhem. Pro ilustraci svých tvrzení potom používá původních Aristotelových příkladů metafory, kterým ač vytýká neobratnost, vyzdvihuje význam jejich autora pro rozvoj pozdější metaforologie.

Dalším zajímavým aspektem Ecovy analýzy metafory je rozpor mezi slovníkovým a encyklopedickým heslem, což je téma, kterým se autor zabývá také samostatně v jiných svých pracích⁷. Slovníkovým neboli analytickým heslem, rozumí sémantický popis pouze těch vlastností, které jsou nezbytné, v rámci klasické rétoriky tzv. konceptuální obsah, zatímco encyklopedické, nebo také syntetické, heslo zahrnuje veškerý kontext i mimojazykové skutečnosti, ve kterých se daný lexém nachází.⁸

„ ... *dictionary properties are artifices of metalinguistic economy by which it is possible to avoid listing all of an object's encyclopedic properties* “ (Eco, 1983, s. 229).⁹

Podle této teorie by tak bez existence limitujících slovníkových vlastností bylo možné přisoudit lexému prakticky nekonečný seznam encyklopedických vlastností, což by zásadně znesnadňovalo jeho umístění do Porfyriova stromu. Ecovo pojetí encyklopedie se podstatně liší od představ francouzských encyklopedistů, kteří se snažili zaznamenat a shrnout veškeré lidské poznání. Jinými slovy využívá pojmu pro abstraktní a prakticky nekonečnou množinu hypotetických vlastností a stavů. V lingvistickém pojetí by se tedy Ecovy slovníkové a encyklopedické vlastnosti daly přirovnat k sémům určitého lexému.

V závěru se Eco neobává ani odvážnějších výroků a na příkladu 4. typu Aristotelovy metafory demonstruje význam restriktivní a amplifikační složky lexému pro interpretaci metaforického vyjádření a sahá přitom ke srovnání Aristotelovy kondenzace metafory s Freudovou

---

⁷ Eco, U. (1979). *The role of the reader: explorations in the semiotics of texts*. Indiana University Press.

Eco, U. (1984). *Semiotics and the philosophy of language*. Indiana University Press.

⁸ Kriticky se k Ecově reflexi Porfyriova stromu a encyklopedie vyjadřuje např. Andrei Cornea (2009), který v ní spatřuje vytržení z původního metaforického kontextu.

⁹ „Slovníkové vlastnosti jsou důmyslnostmi lingvistické hospodárnosti, díky nimž je možné vyhnout se vypisování veškerých encyklopedických vlastností předmětu.“

homogenizací snu, kdy se marginální aspekty dostávají do popředí a nabývají tak významu, který pro ně není běžný.

„There remains the criterion of the greater or lesser openness, that is, how far a metaphor allows us to travel along the pathways of semiosis and to penetrate the labyrinth of the encyclopaedia. In the course of such traverses, the terms in question are enriched with properties that the encyclopedia did not yet grant them” (Eco, 1983, s. 254).¹⁰

ZÁVĚR

Ecův Skandál metafory nastavuje metafyzickým a místy matematickým způsobem zrcadlo staletím filozofování o metafoře a snaží se způsobem sobě vlastním upozornovat na nedostatky historických i současných teorií způsobem s nadsázkou skandálním, ovšem se zachováním veškeré úcty k nim. Hlavní oporou byl Ecovi pro vyjádření svých myšlenek zejména Aristotelés, první teoretik jazyka, který se jako první pokusil o analýzu a definování metafory je a zároveň vyjádřil její důležitost pro poznání, a také novoplatónský filozof Porfyrios se svou ideou generického uspořádání světa, tzv. Porfyriovým stromem. Syntézou Aristotelovy teorie metafory, principu Porfyriova stromu a sémiotických vlastností jazyka, které nazývá slovníkovými a encyklopedickými, mapuje a objasňuje úlohu metafory ve vývoji poznání skrze obecné koncepty a zákony pokrývající spektrum skutečnosti. Podle Eca v rozšiřování poznání hraje metafora zásadní úlohu. Umožňuje totiž zachycovat neznámé jako důsledek poznaného v souladu se skrytou homogenitou skutečnosti. Metafora je prostředkem přenosu zkušenosti s neznámým na již poznané a umožňuje asimilaci v lidském kognitivním systému, je integrací známého s nepoznaným, které díky ní vnímáme jako vlastní.

---

¹⁰ *„Zůstává zde kritérium větší či menší otevřenosti, a sice, jak daleko nám metafora dovolí postupovat po stezkách semiózy a proniknout do labyrintu encyklopedie. Během těchto přechodů jsou diskutované termíny obohacovány o vlastnosti, které jim doposavad encyklopedie neposkytovala.“*

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. AGUILAR ESPAÑA, D. (Ed.). (2002). *Diccionario de uso del español de América y España* (1a. ed). VOX.
2. ARISTOTELÉS. (1996). *Poetika* (Vyd. 8., Trans. M. Mráz). Svoboda.
3. BERAN, O. (2010). *Náš jazyk, můj svět: Wittgenstein, Husserl a Heidegger – vzájemná setkávání a mjení*. Filosofie.
4. BLACK, M. (1955). XII - Metaphor. *Proceedings of the Aristotelian Society*, 55(1), 273-294. <https://doi.org/10.1093/aristotelian/55.1.273>
5. COOPER, D. E. (1986). *Metaphor* (2nd). Basil Blackwell.
6. CORNEA, A. (2009). Umberto Eco's Encyclopedia vs. Porphyry's Tree. *Laval théologique et philosophique*, 65(2), 301-320. <https://doi.org/10.7202/038404ar>
7. DEMJÉN, Z., SEMINO, E. (Eds.). (2017). *The routledge handbook of metaphor and language*. Routledge.
8. ECO, U. (1979). *The role of the reader: explorations in the semiotics of texts*. Indiana University Press.
9. ECO, U. (1984). *Semiotics and the philosophy of language*. Indiana University Press.
10. ECO, U., & Paci, C. (1983). The Scandal of Metaphor: Metaphorology and Semiotics. *Poetics Today*, 4(2), 217-257. <https://doi.org/10.2307/1772287>.
11. GUTIÉRREZ ESCALANTE, A. (2019). Metáfora y construcción social. *Athenea Digital*, 19(1), 1-21. <https://doi.org/https://doi.org/10.5565/rev/athenea.2049>.
12. KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. (Eds.). (2016). *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Nakladatelství Lidové noviny.
13. KITTAY, E., F. (1987). *Metaphor: Its Linguistic Structure and Its Cognitive Force*. Oxford University Press.
14. LAKOFF, G., JOHNSON, M. (2014). *Metafory, kterými žijeme* (Vyd. 2, Trans. M. ČEJKA). Host.
15. LYONS, J. (1977). *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511620614.
16. MAZZOCCHI, F. (2013). Images of Thought and Their Relation to Classification: The Tree and the Net. *Knowledge Organization*, 2013(40). doi.org/10.5771/0943-7444-2013-6-366.
17. PEREGRIN, J. (2003). *Filozofie a jazyk*. Praha: Triton.
18. PEREGRIN, J. (2008). *Filozofie pro normální lidi*. Praha: Dokořán.
19. PEREGRIN, J. (1999). *Význam a struktura*. Praha: Oikoymenh.
20. YULE, G. (2003). *Pragmatics* (Seventh impression). Oxford: Oxford University Press.

ADDRESS & ©

Mgr. Pavel BLUĐOVSKÝ
Ústav humanitních studií v pomáhajících profesích
Zdravotně sociální fakulta
Jihočeská univerzita v českých Budějovicích
Czech Republic
pbludovsky@zsf.jcu.cz

VZDELÁVANIE RÓMSKYCH ŽIAKOV A ŽIAČOK Z MARGINALIZOVANÉHO PROSTREDIA V ŠPECIÁLNYCH ŠKOLÁCH A JEHO VPLYV NA UPLATNENIE SA NA SLOVENSKOM TRHU PRÁCE

Education of Roma pupils from marginalized environment in special schools and its impact on success in the Slovak labor market

Zuzana HAVÍROVÁ – Erik ŠATARA

Nitra, Slovak Republic

ABSTRAKT: V súvislosti s konaním Európskej komisie voči Slovensku vo veci segregácie rómskych žiakov a žiačok vo vzdelávacom procese a ich zaradovania do systému špeciálnych škôl sa stávajú legitímnymi aj otázky spojené s ich následným pracovným uplatnením. Cieľom príspevku je identifikovať, ako vplýva vzdelávanie v špeciálnych školách na ich uplatnenie sa na trhu práce. Vychádzame zo sekundárnej analýzy dát, ktoré sú dostupné v oblasti vzdelávania a štatistík z oblasti nezamestnanosti. Z našich zistení vyplýva, že na Slovensku je veľký podiel detí s diagnostikovaným mentálnym znevýhodnením. Pri komparácii so stavom v zahraničí hovoríme o trojnásobne, v niektorých regiónoch až o štvornásobne vyššom podiele detí s diagnostikovaným mentálnym znevýhodnením. Pre rómske deti to v praxi znamená, že vzdelávanie absolvujú segregovane od svojich rovesníkov a majú len obmedzenú možnosť pokračovať vo svojom štúdiu na stredných školách. Môžeme skonštatovať, že slovenský vzdelávací systém systematicky vylučuje desaťtisíce detí a mladých ľudí nie len zo systému vzdelávania, ale aj z možnosti plnohodnotne sa uplatniť vo svojom živote a na trhu práce.

Kľúčová slova: špeciálne vzdelávanie – trh práce - zamestnanosť

ABSTRACT: In connection with the European Commission's action against Slovakia concerning the segregation of Roma pupils in the educational process and their inclusion in the system of special schools, issues related to their subsequent employment are also becoming legitimate. The aim of the paper is to identify how education in special schools affects their employment ability in the labour market. It is based on a secondary analysis of data available in the field of education and unemployment statistics. Our findings show that in Slovakia, there is a large proportion of children diagnosed with mental disabilities. When comparing with the situation abroad, we speak of a threefold, in some regions up to four times higher proportion of children diagnosed with mental disabilities. For Roma children, this means in practice that they complete their education segregated from their peers and have only a limited opportunity to continue their studies at secondary schools. We can state that the Slovak education system systematically excludes tens of thousands of children and young people not only from the education system, but also from the possibility of full employment in their lives and on the labour market.

Key words: special education– labour market – employment

ÚVOD

Vzdelávanie vo svojej formálnej a neformálnej podobe presahuje všetky aspekty ľudského života. Vzdelávanie, implicitne všetko to, čo s ním priamo súvisí, ponúka spoločenskú prestíž a zároveň sa môže stať prostriedkom sociálnych nerovností (Toma, 2021). Základným rysom slovenského vzdelávacieho systému je skoré a rigidné prerozdelenie detí do jednotlivých vrstiev vzdelávania s rozdelením na špeciálne a štandardné vzdelávanie. To umocňuje sociálne nerovnosti a u detí z nízkopríjmových rodín prispieva k väčšej pravdepodobnosti dosiahnutia nižšieho vzdelania, čo zvyšuje riziko chudoby a sociálnej exklúzie (Friedman, a kol., 2009).

Veľké množstvo rómskych detí žije v tak neštandardných podmienkach, že majú sťažený prístup ku kvalitnému vzdelávaniu, zdravotnej a sociálnej starostlivosti (Hornák, 2005; Klaus, Marsh, 2014). Pod vplyvom chudoby a sociálnej exklúzie čelia výrazným bariéram, ktoré sa odrážajú aj v oblasti vzdelávania (Portik, 2004; Facuna, 2016; Radó, 2020). Absencia kvalitného vzdelania následne zapríčiňuje vznik väčšiny identifikovaných problémov Rómov (Šlosár, 2003; Klein, a kol., 2011).

Segregácia vo vzdelávacom systéme na Slovensku

Hlavná myšlienka segregácie je podľa Masseyovej teórie segregácie jednoduchá. Segregácia oddeľuje skupiny s vysokou mierou chudoby od skupín s nízkou mierou chudoby. Výsledkom tohto procesu oddelenia je koncentrácia chudobných, ktorá sa ďalej kumuluje (Massey, Tannen, 2016; Hess, a kol., 2019). Jedným zo závažných dopadov segregácie je práve segregácia vo vzdelávaní. Rómske deti sú vystavené segregácii v rámci vzdelávacích systémov v celom európskom priestore (Peleg, 2018). Často sú posielané do špeciálnych škôl, ktoré sú vnímané ako alternatíva k integrovanému vzdelaniu a nie sú pre nich vhodnou alternatívou. Rómske deti sú automaticky umiestňované do tried pre mentálne znevýhodnené deti, alebo sú premiestnené do samostatných tried. Napriek snahe riešiť znevýhodnenie vo vzdelávaní, predstavuje segregácia rómskych žiakov a žiačok trvalý a multidimenzionálny problém. Takéto praktiky nepriaznivo vplyvajú na vývoj rómskych detí, čo následne obmedzuje ich možnosť uspieť v dospelosti na pracovnom trhu (O’Nions, 2010; Šuvada, 2015; Rostas, Kostka, 2014; O’Hanlon, 2016; Cashman, 2017; Nyitray, 2017).

Špeciálne vzdelávanie rómskych detí s variantom A

Špeciálna základná škola zabezpečuje vzdelávanie na základe výchovno-vzdelávacích programov pre žiakov s mentálnym znevýhodnením (Klein, Rusnáková, Šilonová, 2012). Špecifickým problémom vo vzdelávaní rómskych detí je ich vysoké zastúpenie v systéme špeciálneho školstva. Za hlavnú príčinu tohto stavu považujeme proces diagnostiky školskej zrelosti rómskych detí, v absencii komunikačných zručností najmä detí z marginalizovaného prostredia rómskych komunít a vo vyššom výskyte mentálneho znevýhodnenia v tomto prostredí (Lukáč, 2015). Dostupné metodologické testy, ktoré sú na Slovensku najčastejšie, nie sú metodologicky vhodné pre posudzovanie rómskych detí. Deti sú umiestňované do špeciálnych škôl na základe neadekvátneho psychologického testovania. Preukázalo sa, že došlo k porušeniu predpisov pri hodnotení testov rómskych detí (Roma Education Fund, 2007; Friedman, a kol., 2009). Dôvodov, ktoré vplyvajú na umiestnenie detí do špeciálnej školy, je mnoho. Veľké množstvo rómskych detí v európskom priestore nenavštevuje materskú školu a v ich prirodzenom rodinnom prostredí nemajú dostatok podnetov pre rozvoj svojich schopností. Ďalším dôvodom je, že základné školy zlyhávajú v procese edukácie rómskych detí z dôvodu prehliadania potrieb spojených so sociálnoekonomickým postavením detí so segregovaného prostredia. Preraďovanie rómskych detí z bežnej školy do špeciálnych škôl považujeme za prejav jej dysfunkčnosti na administratívnej-politickej-vzdelávacej úrovni (Daniel, a kol. 2011).

V špecializovaných triedach sa vzdelávajú žiaci, ktorí nemajú predpoklady na to, aby úspešne zvládli obsah vzdelávania príslušného ročníka. Špecializovanú triedu môžu zriadiť len tam, kde majú najmenej štyroch žiakov a najviac ôsmich žiakov jedného ročníka (245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní). Podľa Školského zákona základná škola, ktorá vzdeláva žiakov s mentálnym postihnutím alebo s mentálnym postihnutím v kombinácii s iným postihnutím, vnútorne člení žiakov a žiačky podľa stupňa mentálneho postihnutia na:

- a) variant A s ľahkým stupňom mentálneho postihnutia,
- b) variant B so stredným stupňom mentálneho postihnutia,
- c) variant C s ťažkým alebo hlbokým stupňom mentálneho postihnutia.

Pre účely našej analýzy je dôležité si uvedomiť, že do variantu A, do ktorého sa dostávajú deti z marginalizovaného prostredia rómskych komunít, patria jednotlivci s diagnózou ľahká duševná zaostalosť F(70) do ktorej spadajú jedinci s IQ 50-69 (Vančová, a kol., 2007; Gogolová, Verešová, 2020).

METODIKA A CIEĽ

Hlavným cieľom príspevku je identifikovať, ako vplýva vzdelávanie rómskych žiakov a žiačok z prostredia marginalizovaných rómskych komúnít v špeciálnych školách (variant A), na ich následnú schopnosť uplatniť sa na trhu práce. Pre účely sekundárnej analýzy sme pri výbere dokumentov, výskumných štúdií postupovali na základe intencionálneho výberu (Gavora, 2015). Zamerali sme sa na tie, ktoré boli svojim obsahom zamerané na vzdelávanie rómskych detí v špeciálnych školách, konkrétne s variantom A, ktorý je z hľadiska využívania diagnostických nástrojov konfrontovaný nedostatočnou flexibilitou a schopnosťou prihliadať na sociálnokultúrny kontext, v ktorom žijú a vyrastajú rómske deti. Naším zámerom je priniesť odpovede na otázky, ako vplýva vzdelávanie rómskych žiakov a žiačok v špeciálnych školách, na ich segregáciu, životné šance a možnosti uplatniť sa na súčasnom trhu práce.

Sekundárna analýza dát je vhodným nástrojom na komparáciu národných, medzinárodných výskumných štúdií a dát zhromaždených inými výskumníkmi (Cheng, Phillips, 2014; Šťastný, 2016; Wickham, 2019). V procese sekundárnej analýzy výskumných dát sme ďalej analyzovali výstupy, ktoré dokazujú vplyv vzdelávania v špeciálnych školách na prehĺbovanie priestorovej segregácie a znižovanie šanci nájsť si vhodné zamestnanie (Roma Education Fund, 2007; Friedman, a kol., 2009; Daniel, a kol., 2011; Klein, Rusnáková, Šilonová, 2012; Lukáč, 2015; RECI, 2017). Pre uvedenú analýzu sme vyžívali aj dáta zo zdrojov Centra vedecko-technických informácií o špeciálnych školách na Slovensku a Inštitútu pre výskum práce a rodiny.

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Hlavným cieľom špeciálneho primárneho vzdelávania je rozvoj vedomostí, skúseností a postojov žiakov s ľahkým stupňom duševnej zaostalosti na úrovni, ktorá je pre nich dosiahnuteľná. (ŠVP, 2010). Z medzinárodných štúdií vyplýva, že priemerný výskyt mentálneho znevýhodnenia medzi deťmi a mládežou sa pohybuje na úrovni 1,83 % (Maulik, a kol., 2010). Na Slovensku je však počet detí s diagnózou mentálneho postihnutia dlhodobo takmer trojnásobne vyšší. Napríklad v školskom roku 2019/2020 navštevuje špeciálne školy 18 397 žiakov s variantom A, čo predstavuje až 70 % všetkých žiakov a žiačok v špeciálnych školách (CVTISR, 2020).

Obrázok č. 1: Špeciálne školy na Slovensku

Špeciálne školy - základné k 15. 9. 2019

Územie Postih	Novozaradení podľa ročníkov									
	pripravný		1.		2.		3.		4.	
	spolu	z toho dievč.	spolu	z toho dievč.	spolu	z toho dievč.	spolu	z toho dievč.	spolu	z toho dievč.
Slovenská republika	998	344	866	331	439	187	230	101	192	71

Zdroj: CVTISR (2020).

Obrázok č. 2: Novozaradení žiaci/ky podľa ročníkov

Špeciálne školy - základné k 15. 9. 2019

Územie Postih	Novozaradení podľa ročníkov											
	5.		6.		7.		8.		9.		10.	
	spolu	z toho dievč.	spolu	z toho dievč.	spolu	z toho dievč.	spolu	z toho dievč.	spolu	z toho dievč.	spolu	z toho dievč.
Slovenská republika	323	143	185	81	97	39	85	31	52	22	1	

Zdroj: CVTISR (2020).

Počet žiakov preradených zo špeciálnej školy na bežnú základnú školu sa podľa údajov v tabuľke 1 zvyšuje od školského roka 2017/2018, do tohto školského roka sa údaje o prestupe žiakov zo špeciálnej školy do bežnej základnej školy nezverejňovali v štatistikách. Pri týchto štatistikách však nie je zreteľné, či žiaci prestúpili do bežnej triedy alebo do špeciálnej triedy v rámci základnej školy.

Tabuľka 1: Žiaci a žiačky v špeciálnych školách na Slovensku

Školský rok	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Celkový počet žiakov v špeciálnych školách	14 146	19 759	26 038
Počet prestupov zo špeciálnej školy na základnú školu	189	224	301
Percentuálny podiel prestupov zo špeciálnej školy na základnú	1,33 %	1,13 %	1,15 %

Zdroj: Vlastná tvorba.

Vysoký počet detí s diagnózou mentálneho znevýhodnenia nie je prítomný naprieč celým Slovenskom. Viac ako 70 % detí s takouto diagnózou žije v troch krajoch: v Prešovskom samosprávnom kraji (28 %), Košickom samosprávnom kraji (27 %) a Banskobystrickom samosprávnom kraji (15 %). V Košickom a Prešovskom kraji tvoria deti s mentálnym postihnutím takmer 8 %, v Banskobystrickom viac ako 6 % žiakov základných škôl, zatiaľ čo napríklad v Bratislavskom kraji má mentálne znevýhodnenie diagnostikované iba 1,3 % žiakov základných

škôl. Vysoký podiel detí s diagnózou mentálneho znevýhodnenia v Prešovskom, Košickom a Banskobystrickom samosprávnom kraji pravdepodobne súvisí s tým, že tam žije väčšina obyvateľov marginalizovaných rómskych komunít (takmer 80 %). Na to, že časti rómskych detí je diagnostikované mentálne znevýhodnenie, aj keď ho reálne nemajú a sú neopodstatnene smerované do špeciálneho školstva, už viac ako desať rokov upozorňujú slovenské aj zahraničné mimovládne organizácie a medzinárodné organizácie, Európska komisia, ako aj štátna školská inšpekcia, verejná ochrankyňa práv, či Metodicko-pedagogické centrum. Podľa najnovších údajov Útvary hodnoty za peniaze má každé piate dieťa (19,3 %) z prostredia marginalizovaných rómskych komunít diagnostikované ľahké mentálne postihnutie. Zároveň deti z marginalizovaných rómskych komunít tvoria až 71,2 % žiakov špeciálnych tried pre deti s ľahkým mentálnym postihnutím a 41,7 % žiakov špeciálnych škôl, hoci ich celkové zastúpenie v populácii žiakov základných škôl je len 12,3 % (Denník N, 2019).

Z hľadiska vplyvu vzdelávania rómskych detí z marginalizovaného prostredia v špeciálnych školách, je potrebné urobiť zmenu aj v oblasti stredoškolského vzdelávania. Žiaci a žiačky, ktorí ukončia špeciálne vzdelávanie nemôžu pokračovať na riadnych stredných školách. Ďalej sa môžu vzdelávať len na praktických školách alebo odborných učilištiach (Uznesenie Vlády SR, 2018). Pri pohľade na štatistické dáta o nezamestnanosti na základe dosiahnutého vzdelania, zistíme, že najviac uchádzačov o zamestnanie má nižšie vzdelanie ako úplné stredoškolské vzdelanie, čo predstavuje 59,15 % všetkých uchádzačov o zamestnanie v mesiaci január 2020 (IZ, 2019).

Národná rada Slovenskej republiky schválila 20.10.2021 vládny návrh, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon), v ktorom sa objavil pojem inkluzívne vzdelávanie. Inkluzívne vzdelávanie predstavuje spoločnú výchovu a vzdelávanie, ktorá je uskutočňovaná na základe rovnosti príležitostí a rešpektovania výchovno-vzdelávacích potrieb a individuálnych osobitostí žiakov a žiačok (Uznesenie 1010, 2021). Stále však nedošlo k presnému zadefinovaniu pojmu segregácia. Školský zákon síce segregáciu zakazuje, ale neuvádza definíciu tohto pojmu. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky vyjadrilo svoj záujem podporovať model inkluzívneho vzdelávania aj prostredníctvom národných projektov, ako napríklad NP PRINED a tiež NP Škola otvorená všetkým. Avšak aj v tomto prípade je potrebné uviesť, že inkluzívne vzdelávanie musí byť systémová zmena a nesmie byť riešená projektovým prístupom. V Monitorovacej správe občianskej spoločnosti o implementácii národnej stratégie integrácie Rómov na Slovensku (2018) môžeme vidieť, že Slovensko malo ambíciu byť inkluzívne, ale implementácia konkrétnych opatrení narážala na prekážky v rôznych lokalitách. Zámerom nášho príspevku nebolo hodnotiť jednotlivé národné projekty. Ich hodnotenie je k dispozícii

prostredníctvom externých evaluačných správ, ktoré sú povinnou súčasťou každého národného projektu a tiež sú spomenuté v monitorovacích správach neziskových organizácií (napr. Roma Civil Monitor).

ZÁVER

V súčasnosti sa Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychologie (vid'. VÚDPaP) snaží nájsť inovatívne spôsoby v oblasti diagnostiky a rediagnostiky tak, aby rómske deti neboli obeťami testovania, ktoré im predurčí život. Ak totiž dieťa absolvuje špeciálne vzdelanie, má veľmi mizivé šance na to, aby sa mohlo v živote a profesijne uplatniť. Diagnóza mentálneho znevýhodnenia predurčuje jeho nositeľa študovať len na praktickej škole. A i napriek tomu, že absolvuje takéto vzdelávanie, nemôže pokračovať v ďalšom štúdiu, aby získal úplné stredoškolské vzdelanie. A bez úplného stredoškolského vzdelania majú takmer nulovú šancu pokračovať napríklad na vysokej škole alebo uplatniť sa na trhu práce.

POĎAKOVANIE

Tento príspevok vznikol v rámci projektu APVV – 17-0141 Analýza prístupu k pracovným príležitostiam pre marginalizované skupiny obyvateľstva: Vybrané regióny Slovenska v sociálno-ekonomickej, geografickej a sociálno-antropologickej perspektíve a projektu UGA IX/7/2021 Pracovná mobilita obyvateľov marginalizovaných rómskych komunít na Slovensku.

POUŽITÁ LITERATÚRA A INFORMAČNÉ ZDROJE

1. CASHMAN, L. (2017): New label no progress: institutional racism and the persistent segregation of Romani students in Czech Republic. *Race Ethnicity and Education*, 20, 5, pp. 595-608.
2. DANIEL, S. et all. (2011): *Odpovede na otázky (de)segregácie rómskych žiakov vo vzdelávacom systéme na Slovensku*. Bratislava: Nadácia Otvorenej Spoločnosti, pp. 104.
3. FACUNA, J. (2016): *Školská sociálno práca so žiakmi z marginalizovaných rómskych komunít*. Bratislava: ŠPÚ, pp. 128.
4. FRIEDMAN, E. et all. (2009). Škola ako geto. Systematické nadmerné zastúpenie Rómov v špeciálnom vzdelávaní na Slovensku. Bratislava: ROMA Education Fund.
5. GAVORA, P. (2015): Obsahová analýza v pedagogickom výskume: Pohľad na jej súčasné podoby. In. *Pedagogické orientace*. 25, 3, pp. 345-371.
6. GOGOLOVÁ, D. – VEREŠOVÁ, J. (2020): *Realizácia pedagogického výskumu v školách a zariadeniach pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami*. Bratislava: MPC. pp. 79.

7. HESS, CH. et all. (2019): Does Hypersegregation Matter for Blac-White Socioeconomic Disparities? In. *Demography*. 55, 6, pp. 2169-2191.
8. HORŇÁK, L. (2005): Aktuálne otázky vzdelávania minorít ako súčasť pregraduálnej prípravy učiteľov primárneho vzdelávania. In. JANDOVÁ, R. et all. (2005): *Příprava učitelů a aktuální proměny v základním vzdělávání: zborník z konferencie Jihočeská univerzita v Českých Budejovicích*, pp. 198.
9. CHENG, G. H. – PHILLIPS, R. M. (2014): Secondary analysis of existing data: opportunities and implementation. In. *Shangai Archives of Psychiatry*. 26, 6, pp. 371-375.
10. KLEIN, V. – RUSNÁKOVÁ, J. – ŠILONOVÁ, V. (2012): *Zero Grade and Education of Roma Pupils*. Spišská Nová Ves: Roma Education Fund. pp. 265.
11. KLEIN V. et all. (2014): Oblast' edukácie (chudobných) rómskych žiakov – teoretické východiská a analýzy empirických poznatkov. In. RUSNÁKOVÁ, J. et all. (2011): *Životné stratégie obyvateľov rómskych osídlení*. Nitra: UKF, pp. 231.
12. KLAUS, S. – MARSH, A. (2014): A special for Europe: the inclusion of Roma children in early years education and care. In. *European Early Childhood Education Research Journal*. 22, 3, pp. 336-346.
13. LUKÁČ, M. (2015): *Rómovia a vzdelanie*. Prešov: Prešovská Univerzita, pp. 134.
14. MASSEY, D. S. – TANNEN, J. (2016): Segregation, Race, and the Social Worlds of Rich and Poor. In. KIRSCH, I. – BRAUN, H. (2016): *The Dynamics of Opportunity in America. Evidence and Perspectives*. New York: Springer. pp. 508.
15. MAULIK, K. P. et all. (2010): Prevalence of intellectual disability: a meta-analysis of population-based studies. *Research in Developmental Disabilities*. 32, 2, pp. 419-436.
16. *Návrh na zlepšenie vzdelávania Rómov na Slovensku*. [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z https://www.romaeducationfund.org/wpcontent/uploads/2019/05/we_lovakia_report_slovak.pdf.
17. *Uznesenie Národnej rady Slovenskej republiky č. 1010, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon)*.
18. NYITRAY, Z. (2017): The European Court of Human Rights' Jurisprudence Regarding the Segregation of Roma Schoolchildren: A Children's Rights Perspective. In. *United Nations Convention on the Rights of the Child: Taking Stock After 25 Years and Looking Ahead*. [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupný z https://apps1webofknowledge1com110bsvkvx0da6.hanproxy.cvtisr.sk/full_record.do?product=WOS&search.
19. O'NIONS, H. (2010): Different and unequal: the educational segregation of Roma pupils in Europe. In. *Intercultural Education*. 21, 1, pp. 1-13.
20. O'HANLON, C. (2016): The European Struggle to Educate and Include Roma People: A Critical Practice in Western and Eastern EU Countries. In. *Social Inclusion*. 4, 1, pp. 1-10.
21. PELEG, N. (2018): Marginalisation by the Court: The Case of Roma Children and the European Court of Human Rights. In. *Human Rights Law Review*. 18, 1, pp. 111-131.
22. QUILIAN, L. (2012): Segregation and Poverty Concentration: The Role of Three Segregation. In. *American Sociology Review*. 77, 3, pp. 354-379.
23. RADÓ, P. (2020): *Social Selection in Education: The Wider Contest of the Segregation of Roma Pupils in Hungary*. Budapešť: Center for Policy Studies. pp. 25.
24. *Regióny Slovenska*. [online], [cit. 2021-03-05]. Dostupné z <https://www.iz.sk/sk/projekty/regiony-slovenska>.
25. *Roma Early Childhood Inclusion+*. [online]. [cit. 2021-03-07]. Dostupné z https://osf.sk/wp-content/uploads/2017/07/RECI_Slovak-Republic-report_ENG-06-18-2017.pdf.
26. ROSTAS, I. – KOSTKA, J. (2014): Structural Dimensions of Roma School Desegregation Policies in Central and Eastern Europe. In. *European Educational Research Journal*. 13, 3,

- pp. 268-281.
27. ŠLOSÁR, D. (2003): Edukácia Rómov. In. KOLTHOF, H. W. – LUKÁČ, M. (2003): *Zlepšenie podmienok pre vstup Rómov na trh práce, SK 0002.01 a grantová úloha VEGA č. 1/0457/03 Kvalita života – kvalitou sociálnej práce a vzdelávania dospelých: zborník príspevkov z teoreticko-praktického seminára*. Prešov: Potenciál. pp. 51.
  28. *Školský vzdelávací program žiakov s mentálnym postihnutím ISCED 1 – Primárne vzdelanie*. [online].[cit. 2021-03-05]. Dostupné z http://www.zscinobana.edu.sk/dokumenty/2010/SKVP_ISCED.pdf.
  29. ŠŤASTNÝ, V. (2016): Kľúčové témy a metódy súkromného doplnkového doučovania vo výskume. In. *Orbis*, 10, 1, pp. 35-62.
  30. *Štatistická ročenka: Špeciálne školy 2019/2020*. [online].[cit. 2021-03-05]. Dostupné z https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statistickarocenkapublikacia/statistickarocenkaspecialneskoly.html?page_id=9600.
  31. ŠUVADA, M. (2015): *Rómovia v slovenských mestách*. Bratislava: POMS, pp. 168.
  32. TOMA, S. (2021): Counteracting the Schools' Demon: Local Social Changes and Their Effects on the Participation of Roma Children in School Education. In. MENDES, M. M. – MAGANO, O. – TOMA, S. (2021): *Social and Economic Vulnerability of Roma People*. [online] Lisabon: Springer, pp. 117-134 [cit. 2021-03-05]. Dostupný z https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/46800/2021_Book_SocialAndEconomicVulnerability.pdf?sequence=1#page=130.
  33. VANČOVÁ, A. et all. (2007): *Základy špeciálnej pedagogiky pre prácu so študentmi stredných a vysokých škôl*. Bratislava: UK, pp. 171.
  34. WICKHAM, J. R. (2019): Secondary Analysis Research. In. *Journal of the Advanced Practitioner in Oncology*. 10, 4, pp. 395-400.
  35. *Uznesenie Vlády Slovenskej republiky č. 525 z 20. novembra 2018 k Informácii o opatreniach na posilnenie uplatnenia marginalizovaných skupín na trhu práce*.
  36. *Zákon č. 322/2008 Z.z. Vyhláška o špeciálnych školách*.

ADDRESS & ©

Mgr. Erik ŠATARA
FSVaZ
Ústav romologických štúdií
Kraskova 1, 949 74 Nitra
Slovak Republic
erik.satara@ukf.sk

Mgr. Zuzana HAVIROVÁ
FSVaZ
Ústav romologických štúdií
Kraskova 1, 949 74 Nitra
Slovak Republic
havir.zuzana@gmail.com

MATEŘSKÁ A RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ - MOTIVACE ŽEN K NÁVRATU DO VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU PO UKONČENÍ MATEŘSKÉ DOVOLENÉ. VZDĚLÁVACÍ TRENDY

Maternity and Parental Leave – Motivation of woman to return to the educational system after parental leave. Trends in education

Iva Seifertová

Praha, Czech Republic

ABSTRAKT: Má publikace se zabývá dalším vzděláváním žen v průběhu a po ukončení mateřské, nebo rodičovské dovolené. Publikace je rozdělená na dvě části a to teoretickou a dále empirickou. V teoretické části se obecně věnuji možnostem a trendům celoživotního vzdělávání a jeho formami. V empirické části je popsána metodologie výzkumu šetření a jsou v ní zahrnuty a předloženy analyzovaná data. Jedná se o kvantitativní výzkumná šetření. V závěrečné diskuzi jsou zjištění konfrontována s dosud získanými poznatky a jsou předloženy návrhy pro další zkoumání, či nové diskuze.

Klíčová slova: formální vzdělávání, celoživotní učení, další vzdělávání, neformální vzdělávání, informální učení, dospělý, vzdělávání dospělých, mateřská nebo rodičovská dovolená, bariéry, motivace, duševní hygiena, prevence duševních chorob, sebeuznání.

ABSTRACT: This paper deals with further education of women on maternity or parental leave and after their termination. The paper is divided into two parts, theoretical and empirical. The theoretical part generally deals with the overall concept of lifelong learning from an early age and its forms. The empirical part describes in detail the methodology of the research and interprets the analysed data. These are quantitative research surveys. In the final discussion, the findings are compared with the already existing knowledge and suggestions for further examination or new discussion are presented.

Key words: Lifelong learning, formal education, continuing education, non-formal education, informal learning, adult, adult education, maternity or parental leave, barriers, motivation, mental hygiene, prevention of mental illness, self-recognition.

ÚVOD

Text se zabývá dalším vzděláváním žen v průběhu mateřské, nebo rodičovské dovolené ale i vzděláváním žen, které již tuto dovolenou ukončily. Tato publikace je rozdělena na dvě části. A to na část teoretickou a empirickou. Teoretická část se detailněji zaměřuje na vzdělávací trendy žen na mateřské dovolené.

Cílem mé publikace je popsat postoje žen na mateřské, nebo rodičovské dovolené a na ukončené mateřské, nebo rodičovské dovolené k dalšímu vzdělávání a to buď navazujícímu, nebo nenavazujícímu na již dosažený stupeň vzdělání. Pro tento účel byla zvolena kvantitativní metodologie. V empirické části je popsána metodologie výzkumného šetření. Hlavní část tvoří interpretace analyzovaných dat.

Z výsledků zkoumání vyplynulo, že postoje žen, které ukončily nebo stále jsou na rodičovské dovolené k pokračujícímu, nebo dalšímu vzdělávání se, vycházejí především z jejich momentální životní ale i duševní situace. Velmi často pak z prostředí ve kterém se aktuálně pohybují. Ženy po mateřské, nebo rodičovské dovolené se zajímají o všechny formy celoživotního učení, ale nejvíce se kloní k neformálnímu typu vzdělávání a častěji pak informálnímu učení, stejně jako ženy, které stále na mateřské dovolené jsou. K formálním formám vzdělávání se klonily především ženy s vyšším stupněm již dosaženého vzdělání a s vyšším stupněm ekonomického zázemí. Respondentky poukazují na přínos vzdělávání a co od něj očekávají. Nejčastějšími očekáváními byla potřeba seberealizace, prevence proti dušením chorobám, například úzkostem či Alzheimerovy choroby, přínos pro jejich momentální etapu samotného mateřství a rodičovství, například edukace v oblasti výchovy a vzdělávání dětí, zdravotní a jiné praktické oblasti. Z výsledků dále vyplývá, že ženy měly větší zájem o obory humanitní.

Výsledky výzkumu jsou uvedené v práci a otevírají náměty pro další možná šetření v oblasti dalšího vzdělávání žen na mateřské, nebo rodičovské dovolené ale i možnosti pro technologické využití školitelům, které by k dalšímu vzdělávání žen přimělo. Veškeré náměty pro další diskuzi, jsou uvedeny v závěru této publikace.

Pohybujeme se ve společnosti, kde je zásadním a klíčovým faktorem produkce vědění, právě díky tomuto faktu se následně výrazně mění i veškeré společenské instituce, které se věděním, učením a informacemi zabývají. Informace tvoří převážně kapitál člověka, troufnu si říci stěžejní kapitál a umožňují mu stálou angažovanost ve společnosti vědění ale i v pracovním životě. Obecně se hovoří, že informace je údaj o reálném prostředí, o jeho stavu a procesech, které v tomto prostředí probíhají. Informaci chápeme také jako komunikovatelný poznatek, který je pro příjemce přínosný,

nebo takové sdělení, které usnadňuje volbu mezi několika různými alternativami (KTD – Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy, 2005).

Tyto cenné informace člověk získává během svého života prostřednictvím učení se. Nejedná se ale jen o vzdělávání v dětství v rámci formálního vzdělávacího systému, tedy vzdělávání, které se začíná základním vzděláním, středním vzděláním (které může být ukončeno maturitou, vyučením nebo závěrečnou zkouškou) a terciálním vzděláváním, které je praktikováno po vykonání maturitní zkoušky a náleží k němu vysokoškolské studium a studium na vyšších odborných školách. Cenné informace může člověk získat i během učení v průběhu celého života, tedy zde již můžeme hovořit o celoživotním učení. Celoživotní vzdělávání, celoživotní učení či další vzdělávání je složitý komplex aktivit, které dovolují přechody mezi vzděláváním a zaměstnáním, který dovoluje získávat stejné kvalifikace různými cestami kdykoli během života (Strategie celoživotního učení ČR, 2007). V konceptu celoživotního učení je kladen stěžejní důraz na učení, které není dáno pouze určitou životní etapou. I proto je v něm zahrnuto získávání znalostí a dovedností nejen prostřednictvím formálního vzdělávání, ale i díky neformálnímu vzdělávání, a dokonce i informální učení. Pravděpodobně, nežli by šlo o neustálý proces, jde o stálou připravenost člověka se učit. Mít potřebu se učit. Jedním ze zásadních dokumentů, které se zabývají celoživotním učení, je Memorandum o celoživotním učení, který vznikl na konferenci v Lisabonu v roce 2000. Cílem tohoto memoranda bylo vyvolat debatu o účinné strategii pro uskutečňování celoživotního učení. Jedná se o jeden ze stěžejních dokumentů v oblasti vzdělávání dospělých. Cílem tohoto dokumentu je, aby každý jedinec měl zaručený přístup k učení během celého života a mohl si tak obnovovat nebo získávat nové znalosti a dovednosti (Memorandum o celoživotním učení, 2000).

Na tento fakt poukazuje jedna ze šesti klíčových otázek tohoto dokumentu, který hovoří o přiblížení učení domovu. Tato skutečnost se ukázala být nejen možností, ale v dnešní době i nutností, bez které se jedinec nemůže uplatnit nejen na pracovním trhu, ale často zvládat i nároky běžného, měnícího se moderního života. Veliký vliv na tuto skutečnost má jak informační technologie, tak stále lepší zdravotní péče, díky které se prodlužuje průměrný věk obyvatelstva. Dále jsou zde stěžejní faktory otevření světa, tudíž stále větší potřeba po jazykové dovednosti. Memorandum o celoživotním učení z roku 2000 obsahuje, psáno výše, 6 problémových okruhů.

Motivy, proč se dospělý jedinec vrací do vzdělávacího procesu, a to v jakékoli formě, jsou závislé na osobnostních charakteristikách konkrétního člověka a na aktuální situaci, ve které se právě nachází, i na stupni dosaženého vzdělání aj. Potřeba člověka pro návrat do vzdělávacího procesu vzniká v momentu, kdy mu nestačí dosavadní vzdělání, nebo vědění k tomu, aby se zapojil do aktuálního pracovního procesu, nebo aby se vyrovnal s vlastním sebepojetím či emocí, a to i

v rámci duševní hygieny a sociálního zařazení. Pracovní potřeba je závislá buď na poptávce na pracovním trhu, nebo individuální změnou jednotlivce v průběhu jeho života. Tyto procesy a proměny probíhají neustále, a proto vzniká stále větší potřeba po celoživotním učení, a to v jakékoli formě, ať už hovoříme o vzdělávání formálním, neformálním, nebo dokonce o informálním učení. Potřeba sociální je pak z větší části motivovaná vnitřním faktorem a v mé práci se jím budu podrobněji zabývat.

Cílem práce je analyzovat motivaci ženy k návratu do vzdělávacího systému v průběhu a po ukončení mateřské a rodičovské dovolené, konfrontovat zjištění s dosud získanými poznatky a předložit návrhy pro další zkoumání, či novou diskusi.

Možnosti a trendy vzdělávání pro ženy na mateřské a rodičovské

Ženy, zejména ve věkové kategorii 25–34 let, mají obtížnější přístup ke vzdělávání, a to ve srovnání s mužskou populací. Problémem je, že často zůstávají 3 i více let na mateřské a rodičovské dovolené, a přístup ke vzdělávání nebo návrat do zaměstnání pak bývá složitý. Jedinou možností žen na mateřské a rodičovské dovolené jsou dle Zormanové (2017) kurzy neformálního vzdělávání a samostudium. V českém prostředí jsou jedinou, poměrně dostupnou nabídkou pro tyto ženy, projekty ESF. Nabízejí ženám na mateřské a rodičovské dovolené vzdělávací kurzy usnadňující návrat do práce, zvyšující jejich konkurenceschopnost na trhu, či aktivizující je k samostatné výdělečné činnosti. Náplní bývají oblasti jako podnikání, počítačová gramotnost, sebe prezentace, pracovní právo, sladění rodinných a pracovních povinností. Jakékoliv vzdělávání umožňuje matkám zvýšení kvalifikace. Příkladem takového projektu jsou “Maminky na cestě zpátky” (Zormanová, 2017, s. 50-52, viz Tabulka 17).

Tabulka 17 Maminky na cestě zpátky

Jedním z nich je zlínský projekt Cesta zpátky. Pomáhá rodičům malých dětí zvládnout nesnadný úkol zapojit se do pracovního procesu a naučit se sladit rodinný a pracovní život. Díky finanční podpoře z ESF může projekt bezplatně nabízet vzdělávání a rekvalifikační kurzy. V posledních dvou letech se do nich zapojilo pětadesát osob, mezi nimi i Michaela Straková. „O projektu jsem se dozvěděla od kamarádky, která v jeho rámci absolvovala rekvalifikační kurz nazvaný Pečovatelka o děti od tří let. Další informace už jsem hledala cíleně na webových stránkách realizátora projektu společnosti Profima Effective,“ vzpomíná s odstupem času Michaela. Sama byla postavena před volbu, na co se profesně zaměřit. Původně chtěla jít obdobnou cestou jako kamarádka, ukázalo se však, že rekvalifikační kurz na pečovatelku o děti je pro mámu s dvěma malými ratolestmi časově hodně náročný. Přihlásila se proto raději do kurzu základu podnikání. „Rozhodující bylo, že kurz nevyžadoval tolik času, byl zdarma a nejvíc mi imponovalo, že nabízel hlídání dětí“, dodává. Michaela se ještě na mateřské rozhodla, že se do původního zaměstnání vrátit nechce. „Zároveň jsem si ale uvědomila, že nechat hledání nové práce až na období po mateřské se nemusí vyplatit a že bez nějaké rekvalifikace na trhu práce asi neobstojím,“ říká. Hnací motorem jejích snah bylo i to, že se jako čerstvá maminka zapojila do dobrovolnických aktivit v oblasti volného času a věděla, že by se jí podobná práce líbila. Tak si ke kurzu podnikání přidala ještě kurz zážitkové pedagogiky. Za dva roky existence nabídl projekt Cesta zpátky účastníkům zejména z řad žen vzdělávací a rekvalifikační kurzy, pracovní diagnostiku a poradenské programy. Značnou výhodou bylo hlídání dětí během účasti na kurzech nebo příspěvky na cestovné a stravné. Michaela Straková strávila v projektu necelý rok. Štěstí se na ní usmálo v podobě dotovaného pracovního místa, které jí organizátoři projektu našli u jedné neziskové organizace. „Hodně si toho místa vážím – dělám to, co mě baví: pomáhám rozvíjet volnočasové aktivity. V komerční sféře bych to dělat nemohla, ale neziskovka tu šanci nabízí. Znalosti, které jsem v kurzech získala, využívám prakticky denně a v duchu jsem si už mnohokrát blahopřála, že jsem se do projektu zapojila,“ konstatuje spokojená Michaela. Rekvalifikační kurzy a projekty, které pomáhají v návratu do práce po mateřské, vřele doporučuje: „Vzdělávat se je nutné i během rodičovské dovolené. Je třeba dělat všechno pro to, aby člověk nezakrněl. Dobře vím, že rodičovská dovolená žádnou dovolenou není, že je to časově, psychicky i fyzicky hodně náročná činnost často doprovázená stresem. Přesto je potřeba si na takové kurzy čas prostě najít. Maminky malých dětí to opravdu posune dál. Zvláště ty, které nemají vysokoškolské vzdělání. Po několika letech doma se pracovní místo hledá těžko, sebevzdělávání jde rychle dolů, a tak je každá pomoc v tomto směru nenahraditelná. Chtělo by to ale více flexibilních, zkrácených či sdílených pracovních míst.“

Zdroj: ZORMANOVÁ L.: Didaktika dospělých. Praha: Grada, 2017, s. 50–51.

Problémem, který může v praxi často nastat, je hlídání dětí, pokud se žena rozhodně vzdělávat. Mnoho projektů ovšem nabízí ženám pomoc s hlídáním v podobě mini školek či dětských koutků, (Zormanová, 2017, s. 50-52), jak je patrné z příkladu v rámci Tabulky 18.

Tabulka 18 Projekt Baby Office podporuje ženy s malými dětmi

Mise: Mít dítě neznamená být vyloučen z profesního a společenského života.
Inovativní projekt Baby Office vznikl před třemi lety. Hlavním impulzem pro jeho založení byl nedostatek pracovních příležitostí pro ženy na rodičovské dovolené a při návratu do práce. Podnikavé ženy Hana Krejčí a Pavlína Bandrowská se chopili příležitosti a otevřely centrum pro pracující rodiče. Co všechno centrum nabízí?
Základem je miniškolka s flexibilní docházkou, kde zkušené lektorky pečují o děti od šesti měsíců, sdílená kancelář s možností pronájmu zasedačky, kterou si lze pronajmout hodinově nebo za měsíční paušál. Součástí projektu jsou také vzdělávací kurzy pro začínající a zkušené podnikatele, kurzy osobního rozvoje a networkingové akce, které jsou skvělou příležitostí pro navazování nových obchodních i osobních vztahů.
Mobilní dětské koutky
Centrum Baby Office najdete v Prze 4 naproti Thomayerově nemocnici. Zakladatelky se ale nechtěly omezovat pouze na jednu lokalitu a začaly nabízet hlídání dětí všude tam, kde se předpokládá účast rodičů s dětmi. Jednak jsou to vzdělávací akce pro ženy, jako je pracovní zážitková konference Ženy

sobě (16. 3. 2016), dále výstavy a veletrhy, kulturní a sportovní akce pro rodiny s dětmi a další. Celkový přehled akcí, kde je o děti postaráno, najdete na stránkách mobilnikoutky.cz.

Podpora rodičů ve firmách

Přestože na mateřské dovolené mnoho žen uvažuje o podnikání, většina touží po stabilní práci s možností sladit ji s péčí o rodinu. Proto se projekt Baby Office zaměřuje i na podporu zaměstnavatelů, kteří si chtějí udržet kvalitní zaměstnance a motivovat je k dosahování maximálních výsledků.

Nabízí programy pro matky na mateřské a rodičovské dovolené, které jim umožní držet krok i v době, kdy se starají o děti a umožní jim pak snadný návrat do pracovního procesu. Kromě toho nabízí mobilní dětské koutky na firemních akcích a pořádání zážitkových programů pro rodiny zaměstnanců.

Dotace na podporu rodičů

Ve spolupráci s agenturou Work Life Agency se Baby Office zaměřují také na získávání dotací z evropských fondů, které jsou zaměřené na sladění práce a rodiny.

Článek je součástí projektu Pro Fair Play. Projekt podpořila Nadace Open Society Fund Praha z programu Dejme (že)nám šanci, který je financován z norských fondů.

Zdroj: ZORMANOVÁ L.: Didaktika dospělých. Praha: Grada, 2017, s. 51–52.

Častými formami vzdělávání pro ženy na mateřské nebo rodičovské dovolené jsou webináře, e-learningy (Zormanová, 2017, s. 50-52, viz Tabulka 19).

Tabulka 19 Maminky na mateřské studují přes internet

Poskytnout adekvátní odpověď na potřeby žen na mateřské a rodičovské dovolené, které se vrací na trh práce, je posláním projektu s názvem Efektivní návrat ekonomicky vzdělaných žen na trhu práce po rodičovské dovolené 2015 (č. CZ.2.17/2.1.00/37191). Projekt byl zahájen v lednu 2015 a realizuje jej Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozní ekonomická fakulta, katedra informačních technologií ve spolupráci s dalšími odbornými katedrami PEF. Projekt je podpořen Evropským sociální fondem, Operačním programem Praha – Adaptabilita. Ženy, které se vrací po mateřské či rodičovské dovolené na pracovní trh, potřebují získat orientaci v nejnovějších informacích z oboru, prokázat zaměstnavateli aktivitu při návratu na trh práce a mít možnost studovat v takové formě, která je časově a obsahově flexibilní, aby mohly sladit péči o rodinu a studium zároveň. Odpovědí na tyto potřeby je vzdělávání přes internet, které se skládá ze šesti on-line kurzů: (1) účetnictví a daně, (2) informatika, (3) pracovní právo, (4) komunikace a sebeprezentace, (5) anglický jazyk, (6) podnikání – založení firmy. Součástí kurzů jsou multimediální materiály. „Cílem je, aby ženy našly zaměstnání, které odpovídá jejich kvalifikaci, schopnostem a dovednostem. Tím dojde ke zvýšení rentability prostředků, které do jejich vzdělání vložila jak společnost, tak ony samy,“ říká manažerka projektu Ing. Martina Konečná. Vzdělávací kurzy jsou určeny ženám na mateřské/rodičovské dovolené, případně do dvou let od jejího skončení nebo pro rodiče-samoživitele s dětmi do 15 let věku, kteří prokážou vazbu na hlavní město Praha (trvalé nebo přechodné bydliště). Projekt je zaměřen také na muže v obdobné situaci. Účast v projektu je pro uvedenou cílovou skupinu zdarma. Účastnice si samy volí vzdělávací kurzy, které vyhovují jejich potřebám. Mohou studovat všechny, ale také třeba jen jeden z nich. Protože jsou kurzy on-line, organizace studijního času je zcela na účastnících podle jejich aktuálních možností. Na konci každého kurzu je závěrečný test, po jeho úspěšném složení získají certifikát ČZU v Praze. K 11. květnu 2015 studuje přes internet již více než 80 maminek. Projekt byl ukončen 31. října 2015. všichni přihlášení však budou moci dále studovat. Obdobný projekt se připravuje pro všechny regiony ČR pro nadcházející programovací období.

Zdroj: ZORMANOVÁ L.: Didaktika dospělých. Praha: Grada, 2017, s. 52.

AKTUÁLNÍ TRENDY VE VZDĚLÁVÁNÍ

Vzhledem k rychle se měnícímu prostředí, je pravděpodobné, že možnosti vzdělávání dospělých a zejména žen na mateřské a rodičovské dovolené, a po jejich ukončení, se inovují rychlým tempem. Podle Beneše (2014) se mezi stabilnější aktuální trendy ve vzdělávání řadí systematizace a institucionalizace (tj. zaměření na rozvoj kompetencí; zvětšený důraz na přípravu, vyhodnocení a transfer získaných kompetencí do pracovní činnosti; zohlednění eficientnosti vynaložených prostředků; rozvoj lidských zdrojů se stává explicitní úlohou vedení; zodpovědnost nadřízených), nové chápání učení se a vyučování (tj. nutnost neustálého učení se; rostoucí význam sebe-organizovaného učení a učení se v týmech; hledání potenciálů a rozvojových možností, ne deficitů; zaměření na rozvoj nejen odborný, ale osobnostní a metodický; reflexivní učení s možností nalezení vlastního stylu a metod), a v neposlední řadě orientace na problémy a reálné situace (tj. namísto učení se do zásoby propojení s řešením konkrétních problémů; na míru šité programy; nejen zajišťování schopnosti výkonu, ale propojení s cíli rozvoje organizace), (Beneš, 2014, s. 163-164).

Musíme zmínit i moderní technologie ve vzdělávání, které velmi usnadňují přístup ke vzdělávacím programům právě maminkám. Díky nim, jako jsou počítače, internet, e-learning a webináře, se mohou matky účastnit distančního vzdělávání, tedy vzdělávání tzv. na dálku. O distančním vzdělávání bylo již psáno v rámci vzdělávání dospělých, ale je třeba připomenout, že tato forma je vhodná zejména pro ty, kteří mají rodinu, zaměstnání nebo i další mimopracovní aktivity. Předpokladem pro účast na distančním vzdělávání je schopnost samostudia a ovládnutí elektronických kanálů (elektronická pošta, webová prezentace, internet). Zejména covidová doba přispěla k rozvoji e-learningového vzdělávání, což otevírá dveře řadě maminkám na mateřské nebo rodičovské dovolené, i po jejím ukončení (Bertl, 2017, s. 53). „E-learning je velice často využíván v celé řadě vysokoškolských studijních oborů v kombinované a distanční podobě studia. Jedná se o multimediální a didaktickou podporu vzdělávacího procesu. Kladem e-learningu je, že umožňuje na čas i prostoru svobodný a neomezený přístup ke vzdělávání a je velice efektivním didaktickým prostředkem, neboť umožňuje získat co nejvíce vědomostí v co nejkratším čase, s co největším trvalým efektem, s co nejmenší námahou, s co nejmodernějšími technologiemi, v co nejvhodnějším čase, s respektováním individuality studujícího apod. E-learning také pomáhá zrovnoprávnit přístup ke vzdělávání ve smyslu překonávání sociální nebo genderové nerovnosti plynoucí z role matky-pečovatelky, překonávání vzdálenosti a další“ (Zormanová, 2017, s. 37). E-learningové vzdělávání může být organizováno dvojí formou: on-line nebo off-line. U on-line výuky je v okamžitém kontaktu, i když prostorově oddělen lektor a účastník. Tato forma umožňuje aktuální reakce a kladení otázek. Kdežto u off-line formy není okamžitý časový kontakt, a pro účastníka bývá

zapojení se do kurzu vhodnější, protože si svůj čas může řídit a naplánovat (Bertl, 2017, s. 56).

Jedním z dalších trendů, který panuje v oblasti vzdělávání žen na mateřské a rodičovské dovolené je jejich motivace. Co vede ženy ke vzdělávání? Motivů je dle Kalnického (2017, s. 9-10) hned několik:

- poznání reality a výsledek poznání informačně fixovat,
- hodnocení podle hodnotového systému a současně tento systém vytvářet,
- využívání pro určitou potřebu, převedení do praxe,
- změnu, přetvoření, kombinování s určitými jinými částmi, snahu o rekonstrukci a zdokonalování,
- estetické vnímání, posuzování a pociťování,
- formální alternaci neboli transformaci do abstrakcí či metafor,
- využití jako signálu pro jiné jevy, či stimulu pro jiné činnosti,
- představivost v extrémních, alternativních až protikladných podmínkách, neskutečných kombinacích,
- kombinace všech předchozích dimenzí,
- sociální interpretace a na základě předchozích dimenzí k vytvoření sociálních vztahů.

METODOLOGIE VÝZKUMU

Cíl výzkumu a řešený problém

Cílem výzkumu je zjistit motivační faktory žen k návratu do vzdělávacího systému v průběhu a po ukončení mateřské a rodičovské dovolené. Tento cíl je stanoven s ohledem na výsledky teoretické části publikace, kdy bylo zjištěno, že ženy na mateřské nebo rodičovské dovolené se ve snaze o zlepšení rodinného rozpočtu snaží zvyšovat svoji kvalifikaci, nebo si ji udržet, nebo se chtějí věnovat i jiné činnosti než jen péči o dítě, tedy seberozejí a vzdělávání. V mezinárodním kontextu máme v České republice výrazně nadstandartní délku rodičovské dovolené, kdy ženy zcela přerušují pracovní dráhu a setrvávají doma. Bohužel na trhu práce je nedostatečné množství flexibilních úvazků, a nedostatečná nabídka vzdělávání pro tuto specifickou skupinu žen. Podíl aktivních žen s malými dětmi je u nás jedním z nejnižších. Obecně mají přitom více příležitostí ženy s vyšším vzděláním. Je tato skutečnost motivací žen k dalšímu vzdělávání?

Stěžejní otázkou je, zda se ženy na mateřské či rodičovské dovolené chtějí vzdělávat a učit. Jestliže chtějí, tak o jaké vzdělávání a učení mají zájem? O jakou vzdělávací oblast mají zájem?

Jedná se o vzdělávání formální, neformální, nebo jen informální učení? Jakým způsobem se ženy na mateřské, nebo rodičovské dovolené vzdělávají a učí? Co je hlavní motivační faktor pro jejich rozhodnutí k návratu do vzdělávacího systému. Zda se jedná o faktor společenský, pracovní, osobní? A jaké jsou hlavní důvody, pokud se ženy na mateřské, nebo rodičovské dovolené nevzdělávají a neučí? Je to nemotivovanost, nebo finanční bariéra? Jaké jsou nejčastější bariéry pro ženy, které se nevzdělávají a neučí. Vede nedostatečná nabídka péče o děti ke ztrátě motivace se vzdělávat? Tyto všechny oblasti jsou řešeným problémem empirické části publikace.

Návrh řešení a zvolená metoda

Návrhem řešení je za pomoci kvantitativní výzkumné metody analyzovat motivaci ženy k návratu do vzdělávacího systému v průběhu a po ukončení mateřské a rodičovské dovolené. Tato metoda je vybrána z toho důvodu, že chci získat konkrétní a validní postoje samotných žen na mateřské a rodičovské dovolené, nebo těsně po jejich ukončení, které se dotýkají dalšího vzdělávání, a které mohu pomocí absolutních a relativních četností vyhodnotit. Mnou určenou metodologií kvantitativního šetření pro sběr dat je dotazník o 14 otázkách zaměřený na matky. Dotazování je nejčastější metoda, kterou lze charakterizovat jako způsob shromažďování informací od respondentů (dotazování subjektů), a na to na základě předkládaných otázek (Průcha, 2014, s. 114). V této publikaci je použit online dotazník.

Výsledky výzkumného šetření předkládám v rámci interpretace analyzovaných dat. Výsledná zjištění porovnám s teorií a dosavadními výzkumy, které byly v této oblasti zjištěny a provedeny. Dále popíšu svůj vlastní názor k danému šetření a výsledků z něj vzešlých. Popíši, jaký je hlavní motivační faktor pro matky, které se vracejí do vzdělávacího systému, a zodpovím výzkumné otázky. Výstupem práce bude konfrontace zjištění s dosud získanými poznatky a návrhy pro další zkoumání, či novou diskusi.

VO a jejich operacionalizace

Hlavní výzkumná otázka disertace zní: Jaké jsou motivační faktory žen k návratu do vzdělávacího systému v průběhu a po ukončení mateřské a rodičovské dovolené? Tato hlavní VO je dále rozpracována do podoby 7 dílčích výzkumných otázek s následnou operacionalizací (Viz Tabulka 20).

1 dílčí VO - Jaká je struktura žen?

2 dílčí VO - V jaké míře se ženy na mateřské a rodičovské dovolené, nebo po jejím ukončení vzdělávají?

3 dílčí VO - Co ženy motivuje ke vzdělávání?

4 dílčí VO - Jaké vzdělávání ženám vyhovuje?

5 dílčí VO - Co účast na vzdělávání ženám dává?

6 dílčí VO - Co brání ženám se vzdělávat?

7 dílčí VO - Jaká je současná situace v oblasti motivace žen ke vzdělávání?

Výzkumný vzorek

Výzkumným vzorkem jsou ženy, které jsou dle odborné literatury specifickou skupinou vzdělávání dospělých. Zkoumaným vzorkem jsou konkrétně ženy na mateřské či rodičovské dovolené, nebo ženy, které ukončily mateřskou či rodičovskou dovolenou, a to bez ohledu na jejich lokalitu. Zkoumán je pouze věk a nejvyšší ukončené vzdělání, protože z teoretické části a dostupných výzkumů vyplynulo, že obecně mají více příležitostí ženy s vyšším vzděláním, což bude výzkumem ověřováno.

Ženy na mateřské a rodičovské dovolené, nebo těsně po jejím ukončení jsou vybrány jednak s ohledem na charakter a cíl práce, ale také proto, že jsem sama matkou, která se účastnila a stále účastní na formálním vzdělávání, a která se domnívá, že celoživotní vzdělávání, je nezbytnou součástí každého člověka, a to z mnoha důvodů. Jelikož je životní fáze mateřské a rodičovské dovolené časově omezenou, proto se z mého pohledu jedná o velmi zajímavou výzkumnou skupinu.

Osloveno je v rámci výzkumného šetření 100 žen, jejichž výběr probíhal online, a jediným kritériem byla účast na mateřské nebo rodičovské dovolené, nebo její nedávné ukončení - tj. do 2 let. 100 žen tedy představuje 100 % respondentek.

Shrnutí empirické části

Empirická část této publikace se věnovala výzkumnému šetření, jehož cílem bylo zjistit motivační faktory žen k návratu do vzdělávacího systému v průběhu a po ukončení mateřské a rodičovské dovolené. Tento cíl byl stanoven s ohledem na výsledky teoretické části publikace, kde bylo zjištěno, že ženy na mateřské nebo rodičovské dovolené se ve snaze o zlepšení rodinného rozpočtu snaží zvyšovat svoji kvalifikaci, nebo si ji udržet, nebo se chtějí věnovat i jiné činnosti než jen péči o dítě, tedy seberozvoji a vzdělávání.

Na základě interpretace analyzovaných dat bylo zjištěno, že hlavní motivací žen k dalšímu

vzdělávání jsou jejich vnitřní/subjektivní motivy a aktuální změny na trhu práce. Více jsou přítom motivované ženy s vyšším vzděláním. Dále bylo zjištěno, že ženy na mateřské či rodičovské dovolené se chtějí vzdělávat a učit, a cirká z 50 % mají zájem o vzdělávání v oblasti sebe prezentace a zvyšování nebo změny kvalifikace. Preferují témata jako sebe prezentace a sladování rodinných a zájmových povinností, a dále neformální a informální vzdělávání. Ty ženy, které se na mateřské nebo rodičovské dovolené vzdělávají, se učí v rámci večerního nebo dálkového studia. Hlavním motivačním faktorem pro jejich rozhodnutí k návratu do vzdělávacího systému je osobní a pracovní faktor. Pokud se ženy nevzdělávají, tak nejsou motivované, nemají zajištěné hlídání dětí, mají nedostatek času, rodinné povinnosti, nebo nízkou dostupnost dalšího vzdělávání v dané lokalitě. Dle mého názoru právě nedostatečná nabídka péče o děti vede ke ztrátě motivace se vzdělávat.

Syntéza poznatků a návrhy

Výstupem práce je konfrontace zjištění s dosud získanými poznatky a návrhy pro další zkoumání, či novou diskusi. Je třeba zhodnotit, že řada tvrzení odborné literatury i výsledky dostupných a použitých výstupů, korespondují s výsledky realizovaného výzkumného šetření. Jediným zjištěným rozdílem je aktivizace vzdělávacích programů k samostatné výdělečné činnosti. Dle výsledků teoretické části je v české praxi dostatečná nabídka vzdělávacích programů zaměřených na podnikání. Naopak dle výsledků realizovaného výzkumného šetření tom tak není. Toto poznání, které přináší empirická část práce, otevírá náměty pro další možná šetření v oblasti dalšího vzdělávání žen na mateřské, nebo rodičovské dovolené s ohledem na podporu samostatné výdělečné činnosti žen na rodičovské dovolené, protože česká legislativa neumožňuje podnikat při pobírání dávek mateřské.

ZÁVĚR

Závěrem práce lze shrnout, že hlavním tématem bylo celoživotní vzdělávání a učení dospělých s ohledem na matky. Lze zhodnotit, že rozebraný teoretický koncept celoživotního vzdělávání a učení ze stran celé řady odborných autorů „zahrnuje veškeré účelné formální i neformální činnosti související s učením, které se průběžně realizují s cílem dosáhnout zdokonalení znalostí, dovedností a profesních kompetencí. Celoživotní učení představuje v ideálním případě kontinuální proces, který předpokládá komplementaritu a prolínání uvedených forem učení v průběhu celého života jedince. V současnosti zřejmá preference pojmu učení na úkor termínu vzdělávání je výrazem toho, že aktivita a zodpovědnost za získávání a rozvíjení schopností a

dovedností, znalostí a kompetencí je přenesena na jednotlivce“ (Veteška, 2016, s. 93).

Cílem práce bylo analyzovat motivaci ženy k návratu do vzdělávacího systému v průběhu a po ukončení mateřské dovolené, konfrontovat zjištění s dosud získanými poznatky a předložit návrhy pro další zkoumání, či novou diskusi. Mohu zhodnotit, že cíle se podařilo naplnit, neboť bylo zjištěno, že ženy ponejvíc motivují k návratu do vzdělávacího systému vlastní subjektivní motivy nebo změny na trhu práce. Tato zjištění korespondují s teoretickými východisky, jak bylo v rámci diskuse rozebráno. Velmi často se setkáváme s tím, že dospělý člověk je postaven do situace, kdy je nucen se vzdělávat i průběhu dospělosti po dokončení školní docházky. Nelze se domnívat, že člověk bude odborníkem na vše na celý život, jak uvádí Bertl (2017, s. 5). Proto se tato práce věnovala dalšímu vzdělávání dospělých žen na mateřské, či rodičovské dovolené, nebo po jejím ukončení. V jejím závěru bylo navrženo další zkoumání v této oblasti, neboť jisté odchylky mezi výsledky teoretických východisek a vlastního výzkumného šetření byly zjištěny v oblasti podnikatelského vzdělávání.

Práce dospěla k závěru, že vzdělávání žen jakožto matek není nutně jen prostředek ke zvyšování kvalifikace nebo uplatnitelnosti na trhu práce, ale je důležitým prostředkem k seberozvoji a seberealizaci.

LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. BENEŠ, M. (2014). *Andragogika 2. aktualizované a rozšířené vydání*. Praha: Grada Publishing, a.s.
2. BERTL, I. (2017). *Jak vzdělávat dospělé? Andragodidaktická doporučení pro vzdělávání dospělých*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně.
3. KALICKÝ, J. (2017). *Didaktický přínos edukačních metod s vyšší participací edukantů*. Ostrava: Repronis s.r.o.
4. KTD - Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV). (2005). (Online – dostupné na: <https://tdkiv.nkp.cz/> (cit. 2010-04-06).
5. Memorandum o celoživotním učení. (2000). (Online – dostupné na: <https://www.nuv.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2001/ZP01PIIa.pdf> (cit. 2010-04-06).
6. PRŮCHA, J. (2014). *Andragogický výzkum*. Praha: Grada Publishing, a.s.
7. *Strategie celoživotního učení ČR*. (2007). In: Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, (Online – dostupné na: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr> (cit. 2010-04-06).
8. VETEŠKA, J. (2016). *Přehled andragogiky, Úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Portál, s.r.o.
9. ZORMANOVÁ, L. (2017). *Didaktika dospělých*. Praha: Grada.

ADDRESS & ©

Mgr. Iva SEIFERTOVÁ
Nad Šárkou 32, Praha 6
160 00
Czech Republic
Iva.stastna@seznam.cz

RECENZE · REVIEWS

Jiří DUŠEK a kol.: *Politiky a strategie pro regionální a udržitelný rozvoj v místním kontextu. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2021. 207 s., ISBN 978-80-7556-103-9.*

Jiří DUŠEK et al.: *Policies and strategies for regional and sustainable development in the local context. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2021, 207 s., ISBN 978-80-7556-103-9.*

V posledních letech došlo a dochází k významným společenským a ekonomickým změnám. V kontextu globalizačních a integračních procesů ve světové ekonomice se zároveň mění úloha substanciálních územních celků, které sehrávají stále významnější úlohu. Jedním z projevů změn je také to, že se úkoly a kompetence v oblasti místního a regionálního rozvoje přesouvají na místní a regionální instituce. Otázka rozvoje regionální ekonomiky tak přestává být výlučnou záležitostí centrálních vlád a stává se úkolem nižších správních orgánů. Obce, města, nejrůznější místní anebo regionální společenství již nejsou pouhými pasivními příjemci rozhodnutí investorů anebo centrálních orgánů veřejné správy, ale stávají se aktivními činiteli (skutečnými aktéry) rozvojových aktivit a strategií, na což se různými pohledy zaměřuje i autorský kolektiv této monografie.

Autoři strukturují monografii do 4 vzájemně a logicky navazujících kapitol. Úvodní kapitola *Udržitelný rozvoj v regionech a obcích* tvoří základní teoretickou materii celé monografie, kdy se věnuje řadě aspektů rozvoje regionů – od managementu místní rozvoje po problematiku trvale udržitelného rozvoje, opomenut není ani vliv pandemie COVID-19. Druhá kapitola *Strategické plánování jako nástroj rozvoje území* se věnuje regionální konkurenceschopnosti nejen z pohledu optimálního využití strategického plánování, ale i konkrétním příkladům infrastrukturního rozvoje v podobě bytové výstavby či výstavby VRT tratí. Třetí kapitola *Environmentální a právní aspekty cestovního ruchu* se zaměřuje na nemainstreamová témata cestovního ruchu v podobě problematiky menšinových památek v ČR i zahraničí a možnostem udržitelného rozvoje cestovního ruchu v CHKO Šumava. Poslední kapitolu *Dopady vybraných veřejných politik na společnost a regiony* tvoří tuzemské i zahraniční případové studie věnující se vybraným otázkám surovinové politiky, modernizačním aspektům rozvoje ekonomiky, monetární a sociální politice.

Komplexní pohled a názor recenzenta na monografii kolektivu autorů je více než kladný. Kolektivu autorů se velmi výstižně podařilo na příkladu ČR, SR a Ukrajiny charakterizovat problematiku regionálního a udržitelného rozvoje v místním kontextu a přiblížit ji tak odborné i laické veřejnosti. Na základě všech uvedených skutečností a důvodů doporučuji publikaci k otištění v předložené podobě.

ADDRESS & ©

Ing Jiří Alina, Ph.D.
Katedra aplikované ekonomie a ekonomiky
Ekonomická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích
Studentská 787/13 370 05 České Budějovice
Czech Republic
jalina@ef.jcu.cz

Alexander ONUFRÁK: *Vznik a vývoj britskej sociálnej politiky*. Košice: UPJŠ v Košiciach, 2021. 238 s. ISBN 978-80-8152-998-6.

Alexander ONUFRÁK: *The Origin and Development of British Social Policy*. Košice: UPJŠ v Košiciach, 2021, 238 s., ISBN 978-80-8152-998-6.

Když se řekne „britský sociální model/stát“, většině průměrně vzdělaných lidí se v mysli vybaví většinou britský ekonom John M. Keynes či jeho o něco málo starší kolega William H. Beveridge, který se proslavil zejména svou zprávou ze začátku 40. let minulého století. Nejnovější monografie košického politologa Alexandra Onufráka toho ale, naštěstí, nabízí mnohem víc. Zaměřená je totiž na vznik a vývoj sociální politiky Spojeného království v širším kontextu a v poměrně rozsáhlém časovém oblouku: zákony pro chudé ze 16. století počínaje a poválečným vývojem konče. Ačkoli se jedná o práci vesměs interdisciplinární (prolínají se v ní oblasti jako politologie, právo, veřejná politika, ekonomie, sociologie či historie), přece jen si dovoluji konstatovat, že její největší síla spočívá právě v poslední zmíněné disciplíně, tedy ve studiu dějin. To je primární zorný úhel, který na analyzovanou problematiku autor uplatňuje. Navazuje tím tak v našem geografickém okruhu především na práce Jakuba Rákosníka, které i hojně cituje.

Pokud se jedná právě o použité zdroje, autor hned v úvodu (s. 7) zmiňuje jisté svízele ohledně literatury, jelikož své dílo psal během jedné z epidemických vln, kdy byl omezen přístup do knihoven. Z tohoto důvodu nalezneme v knize velké množství (někdy až trochu přemíru) zdrojů z internetu, a to různé povahy. Včetně značného počtu titulů tzv. šedé literatury, tedy různých závěrečných prací, s nimiž je vzhledem k jejich povaze potřeba vždy pracovat obezřetně, jelikož se nejedná o standardní vědecké práce, které by prošly rigorózním recenzním procesem, a tedy můžou obsahovat chyby či nepřesnosti. Autorovi se však i díky zmíněným omezením povedlo shromáždit úctyhodné množství zdrojů, díky čemuž se jeho kniha stává nejenom informačně mimořádně bohatou (místy až problematiku téměř vyčerpávající), ale také v mnohém obohacující.

Navzdory hutnosti textu a předkládaných informací se autorovi daří udržovat docela dobře čtivost a přehlednost textu, který je rozdělen do tří kapitol, plus obligátní „slovo na úvod“ a závěr. Mimochodem, sympatické (a poněkud inovativní) na závěru je, že v něm autor v deseti stručných bodech shrnuje svá zjištění, díky čemuž jsou hlavní postřehy podány v kondenzované a pro čtenáře příjemné podobě. Tomuto soupisu závěrů se vymyká akorát poslední, desátý bod, kde autor poukazuje na terminologické nesnáze při překládání anglických pojmů do slovenštiny. Mám za to, že tato poznámka je vhodná spíše do předmluvy, event. úvodu než právě do posledního bodu závěru.

V každém případě, Onufrák podává v jednotlivých kapitolách (Zákony pro chudé, Zákony pro pracující, Na cestě k welfare) zasvěcený a do jisté míry i impozantní přehled a průřez příslušnou legislativou tak, jak se chronologicky vyvíjela na území slavného ostrovního království napříč staletími, jak už bylo zmíněno. Na s. 65 však trochu překvapí velký historický „skok“, kde se autor po Statutu o řemeslnících (1562) věnuje následně velmi krátce několika zákonům z 18. století a následně již rozsáhle hned legislativě století následujícího.

Jednotlivé zákony nejsou „rozpitvávány“ úplně do detailů (to by bylo jistě zbytečné), ale je nabídnut přehled hlavních inovací, které ve své době do britského sociálního legislativního rámce přinesly. Navzdory tomu, že se nemůže vyhnout popisu dobové sociální reality (zejména pokud se jedná o tehdejší pracovní podmínky, hygienickou situaci či v minulosti též práci dětí a žen), nesklouzává k laciné patetičnosti či srdceryvnosti, ale zůstává věcný, popisný a faktografický. Nejde navíc jenom o výčet legislativy. Do autorova výzkumného pole se dostala třeba i různá neštěstí, především co se týče náročné a nebezpečné práce v dolech v dobách průmyslové revoluce 19. století, ale také různé vládní dokumenty nelegislativní povahy, především rozličné „bílé knihy“ (o národní zdravotní službě či o zaměstnanosti). To vše je doplněno fakty o hospodářské a sociální situaci analyzovaných časových period, se zřetelem k pracovním, zdravotním, ekonomickým a sociálním podmínkám pracujících.

Je nutno ocenit, že autor zachovává striktní neutralitu výzkumníka a nepreferuje žádný partikulární ideologický pohled na tak citlivou oblast, jakou je sociální politika a zákonodárství s ní spjaté. Zdůrazňuje, naopak, že přijímání opatření v této sféře bylo věcí britských vlád různého politického zabarvení, a že tedy úspěchy na tomto poli nelze přičíst pouze labouristům, jak by se při povrchním hodnocení a na první pohled mohlo zdát. Je sympatické, že autor se nebojí ani odkazů na práce Marxe a Engelse, které ve své době přinesly docela přesný popis a adekvátní kritiku pracovních podmínek proletariátu. Pomáhá tím k „odkletí“ těchto sociálních teoretiků v našich zeměpisných šířkách, které se mělo uskutečnit už dávno. V knize kromě toho najdeme také určité aktualizací momenty vzhledem k současné přetrvávající pandemii, kdy Onufrák zmiňuje tzv. Národní anti-vakcinační ligu z konce 90. let 19. století (s. 127), která sdružovala odpůrce tehdy nově aplikované metody: očkování proti neštovicím. Pozornému čtenáři nemůže uniknout analogie s naší současností, kdy se objevují podobné, možná ještě mohutnější a hlasitější společenské tendence.

Navzdory nesporným kvalitám knihy si na závěr dovolím tři kritické poznámky. Ty se netýkají ani tak obsahu, jako spíše formy. Za první, publikace zahrnuje převzatý obrázkový či tabulkový

materiál. Jeho smyslem je patrně vhodně ilustrovat autorův výklad. Nejsem si však jist, zda tyto doplňky splňují kýžený úmysl, a to vzhledem ke své nižší kvalitě, někdy i velikosti. Jakožto čtenář bych je klidně oželel a domnívám se, že text by jejich absence nijak neznehodnotila. Možná spíše naopak. Druhá poznámka se týká poznámek pod čarou. Autor je využívá vsutku hojně a na mnoha místech knihy až extenzivně. Lze nalézt dokonce strany, kde není prakticky žádný „hlavní“ text, ale tvoří je jenom a pouze poznámky pod čarou (např. s. 43, 68, 83–84, 158, 167–171, 189, 198). Mám za to, že informace v nich obsažené bylo buďto možné zkrátit, úplně vynechat, včlenit přímo do „hlavního“ textu nebo pro ně vytvořit speciální informační „boxy“, které by text zpřehlednily při zachování zamýšleného sdělení. Třetí kritická poznámka je zaměřena na způsob odkazování zdrojových dokumentů. V právě zmíněných poznámkách pod čarou je často u internetových zdrojů uváděn celý, někdy mimořádně dlouhý weblink. Míním, že nebylo nutné jít touto cestou a bylo by dostatečné ponechat weblinky (pokud jsou relevantní) pouze u bibliografických záznamů ve seznamu použité literatury. Jejich extenzivnost pod čarou totiž neúměrná.

Když odhlédneme od uvedených kritičtějších poznámek je nepochybné, že prakticky v celé publikaci je patrné velké autorovo zaujetí tématem a jeho osobní (jistě pozitivní) vztah k britskému prostředí, což ostatně i sám již na prvních stránkách knihy přiznává. Díky tomu, ale také díky její přehledné vnitřní struktuře a didaktické povaze, je možné ji vnímat i jako vhodný učební text pro studenty. A to i když má formálně parametry odborné monografie a byla vydána v rámci univerzitní řady „*Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Šafarikianae*“. Bylo by jistě zajímavé, kdyby se autor rozhodl třeba po pokračování svého výzkumu (ideálně v návaznosti na nějaký výzkumný grant), třeba analýzou dalších modelů sociálních politik. A pokud si mohu dovolit ještě jedno doporučení: vydat následně takovou knihu v nakladatelství, které zajistí větší náklad a lepší distribuci, než je tomu v případě recenzované monografie vydané univerzitním nakladatelstvím v nákladu pouhých 150 ks a víceméně bez zajištění distribuce titulu v širší síti knihkupectví.

ADDRESS & ©

PhDr. Marián Sekerák, Ph.D.
AMBIS Vysoká škola, a.s.,
Lindnerova 575/1
180 00 Praha 8 – Libeň
Czech Republic
marian.sekerak@gmail.com

Miroslav SAPIK a kol.: *Inkluzivní vzdělávání a současné problémy trhu práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2021, 70 s., ISBN 978-80-7556-100-8.

Miroslav SAPIK et al.: *Inclusive education and current labour market problems*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2021, 70 s., ISBN 978-80-7556-100-8.

Text monografie se věnuje klíčovým problémům v současném systému evropského školství a na to navazující trend spojený s trhem práce, který představuje nedílnou součást občanské společnosti. Není příliš snadné dát vzniknout monografickému zaměření publikace, která pojednává o rychle se měnících tendencích ve společnosti, jež samotné, mají nestabilní interpretaci. To je ale zásadní, co se projevilo v posuzovaném textu monografie, která je výsledkem odborné a vědecké práce kolektivu dvanácti autorů z českých a slovenských vysokoškolských pracovišť. Je zcela prokazatelné, že autorský kolektiv se dlouhodobě věnuje problematice inkluzivního vzdělávání a praktickým otázkám trhu práce. V jednotlivých osmi kapitolách je podána jak teoretická rovina problematiky inkluze a trhu práce, tak praktické poznatky, které jsou standardním způsobem interpretovány v textu, a navíc mají i doporučený význam možného dalšího využití, nejen v pedagogické v praxi, což je vždy velmi prospěšné a ukazuje tak i na odbornou erudici jednotlivých autorů. Jako příklad je možné uvést doporučený význam a praktické dopady didaktických her, které mají v současné škole renesanční význam. A to hned z několika důvodů, prvním je jejich bezprostřední využití na jednotlivých hodinách a možnost adaptace do jakéhokoli prostředí školního klimatu. Druhým je motivační aspekt, který je naopak zase podstatný pro jednotlivé žáky a jejich zapojení do vyučovacího procesu. Tak, jak uvádějí autoři, došlo k zásadní proměně vnímání inkluzivního vzdělávání ve společnosti, mění se i přístup škol, rovněž i rodičů. Společnost jako celek vnímá fenomén inkluze jako standardní přístup ve vzdělávání a umožňuje jeho aplikaci do prostředí každodenního školního klimatu.

Problematika trhu práce, éra digitalizace jsou stínovými fenomény moderní doby, ve které prioritu získává plnohodnotné využívání sociálních sítí a jejich možná éterizace. Bezpochyby jsou otázky trhu práce aktuální a mají i nový rozměr v době celosvětové pandemie a zvýšeného zájmu o homework. Je skutečností i to, že dosažená úroveň vzdělání byla a bude základním standardem a lidskou investicí na trhu práce, s předpokladem lepší využitelnosti pracovní síly a následně i kariérního růstu. Prostředí trhu práce ovlivňuje řada faktorů, které mají přímý vliv na rozsah ekonomické migrace v jednotlivých lokacích a národních státech. Otázkou zůstává skutečnost, zda

současná míra nezaměstnanosti je relevantní společenským proměnám a celkové poptávce po zaměstnancích v jednotlivých odvětvích hospodářství. Na tyto a řadu dalších otázek najde čtenář přímé odpovědi v textu monografie.

Publikace je připravena ve standardní podobě a se všemi náležitostmi. Recenzovaná monografie představuje tolik potřebný příspěvek k další odborné diskusi, která musí mít pokračování z důvodu probíhající inkluze ve školním prostředí, měnícími se trendy na trhu práce a jejími následnými možnostmi, které by měly být diskutovány právě touto formou a prostřednictvím vědeckých publikací, které mají odezvu v pedagogickém prostředí, odborníky z praxe, mezi širokou veřejností a laiky. Je třeba konstatovat, že autorský kolektiv se zhostil odborně a vědecky původního cíle a precizním způsobem se podařilo vyložit stěžejní zaměření publikace.

ADDRESS & ©

doc. PaedDr. PhDr. Miroslav Škoda, PhD.
Katedra managementu a ekonomie
Vysoká škola DTI
Sládkovičova 533/20, 01841 Dubnica nad Váhom
Slovak Republic
skoda@dti.sk

Katarína LIPTÁKOVÁ, Zuzana RIGOVÁ, Filip FLAŠKA: *Ekonomické a priestorové aspekty miestneho zdaňovania*. Praha: Leges, 2021, 105 s., v tisku.

Katarína LIPTÁKOVÁ, Zuzana RIGOVÁ, Filip FLAŠKA: *Economic and spatial aspects of local taxation*. Praha: Leges, 2021, 105 s., in the press.

Téma místních daní a poplatků ve vztahu k místním rozpočtům je zejména v době, kdy svět prochází ekonomickou recesí, velmi aktuální a důležité. Samozřejmě nelze opomenout skutečnost, že veřejné rozpočty nejsou optimálně řešeny, ale také nelze argumentovat nadřazeností ekonomiky nad funkcemi státu. Můžeme říci, že problematika rozpočetnictví a rozpočtů je v jádru problematikou politickou, protože jsou to zpravidla politici, kteří musí nastavit mantinely a jasná pravidla pro rozpočty, především pro státní rozpočet. Ekonomické a prostorové aspekty místního zdaňování jsou na Slovensku o to významnější, neboť Slovensko disponuje obdobně jako Česká republika velmi specificky rozdrobenou sídelní strukturou. Zatímco v roce 1950 bylo na Slovensku celkem 3 344 obcí, v roce 1989, na sklonku předchozího režimu jich bylo již jen 2 669, což byl nejnižší stav počtu obcí na Slovensku v novodobé historii. Za celé období 1950–1989 se tak zredukoval počet obcí téměř o 20 %. Po celospolečenské změně začátkem 90. let docházelo v sídelní struktuře na Slovensku k navrácení do původního stavu a procesy dezintegrace byly nejvýraznější. Aktuálně má Slovensko již 2 891 obcí, tato struktura územních samospráv však dlouhodobě přináší problémy z hlediska standardu veřejných služeb, jejich financování a stále se zvyšujícího množství úředních agend a povinností, které na obce přenáší stát, bohužel bez odpovídajícího finančního plnění. Financování územních samospráv a zejména jednotlivých měst a obcí je tak dlouhodobě aktuální a významnou problematikou.

Autorský kolektiv strukturoval svou publikaci do dvou kapitol *Teoretické východiská skúmania vybraných aspektov miestneho zdaňovani* a *Miestne zdaňovanie a jeho priestorové aspekty vo väzbe na sociálno-ekonomickú úroveň okresov na Slovensku*. První kapitolu lze považovat za výchozí teoretickou bázi výzkumné práce, která na základě řady tuzemských i zahraničních zdrojů rozpracovává a sumarizuje teoretická východiska místních daní a nastiňuje tuto problematiku i z pohledu dalších zemí V4. Závěr první kapitoly se zaměřuje na majetkové daně jako nejvýznamnější položku místních daní a ukazatele používané při hodnocení vybraných aspektů místního zdaňování a sociálně-ekonomické úrovně území.

Druhá, prakticky orientovaná, kapitola se zaměřuje na prostorové aspekty místního zdaňování. Ve své úvodní části poskytuje základní charakteristiky místních samospráv v SR (míra

nezaměstnanosti, index ekonomického zatížení, počet podniků atd.) a specifikuje strukturu příjmové základny místních samospráv v SR. Datově i obsahově nejzajímavější je bezesporu kapitola 2.3 posuzující význam příjmů z místních daní pomocí kvantifikace vybranými poměrovými ukazateli. Závěr publikace se pak zaměřuje na deskripci teoretických, metodologických a praktických poznatků a diskusi možného využití výzkumných výstupů v oblasti místního zdaňování.

Je zřejmé, že autoři při přípravě a zpracování publikace využili nejen bohatých osobních zkušeností, ale i zajímavých výsledků z realizovaného výzkumu, což doplňují i zahraničními zkušenostmi a poznatky. Publikace tak přináší celou řadu zajímavých námětů a stane se jistě užitečnou pomůckou pro zájemce o specifickou problematiku místního zdaňování nejen v akademické, ale zejména ve veřejné sféře. Vědecká monografie je výstupem grantového projektu VEGA č. 1/0151/18 *Kauzalita výberu miestnych daní a výdavkov na výkon samosprávnych funkcií v ekonomicky rozvinutých a zaostávajúcich územiach v kontexte Industry 4.0.*

ADDRESS & ©

doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.
Katedra managementu a marketingu služeb,
Vysoká škola evropských a regionálních studií
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice,
Czech Republic
dusek@vsers.cz

RECENZNÍ ŘÍZENÍ PRO Č. 2/2021

Jednotliví oponenti (12) recenzovali 1–2 články. Redakce od nich obdržela na každý příspěvek 1–2 posudky, celkem 12 posudků.

doc. PaedDr. Silvia BARNOVÁ , PhD., MBA	Katedra školní pedagogiky a psychologie, Vysoká škola DTI, Dubnica and Váhom, Slovensko
Ing. Jan FUKA , Ph.D.	Ústav správních a sociálních věd, Fakulta ekonomicko-správní, Univerzita Pardubice, ČR
doc. PaedDr. Zuzana GERŠICOVÁ , PhD.	Katedra školní pedagogiky a psychologie, Vysoká škola DTI, Dubnica nad Váhom, Slovensko
Ing. Lucie KAMRÁTOVÁ Ph.D.	Ústav veřejné správy a sociální politiky, Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě, ČR
Mgr. Šárka KOPŘIVOVÁ , Ph.D.	Katedra zdravotně - sociální, Fakulta sociálních studií, Ostravská univerzita, ČR
doc. PhDr. PaedDr. Slávka KRÁSNA , PhD.	Katedra školní pedagogiky a psychologie, Vysoká škola DTI, Dubnica and Váhom, Slovensko
Mgr. Kristýna MLEJNKOVÁ , Ph.D.	Katedra psychosociálních věd a etiky, Husitská teologická fakulta, Univerzita Karlova, Praha, ČR
Dr.h.c. prof. Ing. Pavel NEČAS , PhD., MBA	Katedra bezpečnostních studií, Fakulta politických věd a mezinárodních vztahů, Univerzita Matěja Bela v Banské Bystrici, Slovensko
prof. Ing. Jaroslav NENADÁL , CSc.	Katedra managementu kvality, Fakulta materiálově-technologická, VŠB - TU Ostrava, ČR
doc. PhDr. Miroslav SAPÍK , Ph.D.	Katedra managementu a marketingu služeb, Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú., České Budějovice, ČR

Ing. Irena **SZAROWSKÁ**, Ph.D.

Katedra financí a účetnictví, Obchodně
podnikatelská fakulta v Karviné, Slezská
univerzita v Opavě, **ČR**

doc. Ing. Pavel **ŽUFAN**, Ph.D.

Ústav managementu, Provozně ekonomická
fakulta, Mendelova univerzita v Brně, **ČR**

POČET OBRŽENÝCH VĚDECKÝCH ČLÁNKŮ:	9
POČET RECENZOVANÝCH VĚDECKÝCH ČLÁNKŮ:	8
POČET OBRŽENÝCH RECENZNÍCH POSUDKŮ:	12
POČET PUBLIKOVANÝCH VĚDECKÝCH ČLÁNKŮ:	8

INFORMACE O ČASOPISU AUSPICIA

Základní charakteristika

Časopis *Auspicia* je nezávislým recenzovaným vědeckým časopisem pro otázky společenských a humanitních věd. Obsah časopisu prezentuje původní vědecké příspěvky, které jsou orientované na stěžejní obory zaměření periodika a rovněž v současnosti významné a řešené problémy. Mnohé z nich podávají formou přehledových studií návrh na reálné řešení konkrétních problémů, polemik ve smyslu akademické plurality názorů.

Historicky je založen na 5 základních a respektovaných principech:

- řádné a přísné recenzní řízení;
- mezinárodnost;
- otevřenost;
- výběrovost;
- kontinuální zvyšování kvality.

Historie

Časopis *Auspicia* je vydáván od r. 2004 Vysokou školou evropských a regionálních studií (VŠERS) a Vysokou školou technickou a ekonomickou (VŠTE) dvakrát ročně, pouze elektronicky. V dosavadních 41 číslech bylo otištěno zhruba 860 příspěvků a recenzí.

Rada pro výzkum, vývoj a inovace jako odborný a poradní orgán vlády ČR zařadila časopis *Auspicia* (ISSN 1214-4967) pro léta 2008–2013 a znovu pro rok 2015 (<http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=733439>) mezi recenzované neimpaktované časopisy, které uvedla v oborech Národního referenčního rámce excelence (NRRE).

V roce 2016 byl recenzovaný vědecký časopis *Auspicia* zařazen do mezinárodní databáze ERIH PLUS.

Tematické sekce

Na základě úspěšného recenzního řízení jsou jednotlivé vědecké příspěvky řazeny do sekcí:

- 1. Společenské vědy**
- 2. Bezpečnost**
- 3. Veřejná správa, řízení**
- 4. Recenze**

Základní pokyny autorům

Jazyk vědeckého příspěvku: angličtina, čeština; **recenze:** angličtina, čeština, Články mohou být psány v angličtině nebo češtině, ale vzhledem k mezinárodnímu rozměru časopisu jsou preferovány anglické články.

Požadovaný rozsah v sekcích 1–3: max.8 normostran (1NS – 1800 znaků včetně mezer).

Data uzávěrek: 1. číslo – 1. 2. • 2. číslo – 1. 8.

Použitá literatura: 25 % zdrojů indexovaných v databázích Web of Science a/nebo Scopus.

Recenzní řízení: oboustranně anonymní, nezávislé, objektivní.

Data vydání: 1. číslo – 1. 6. • 2. číslo – 1. 12.

Podrobný zdroj: <https://vsers.cz/auspicia/>

Jak citovat vědecký příspěvek: In.: Pro autora. Šablona článku –

<https://vsers.cz/auspicia/>

Autorský poplatek: Za výdaje spojené s uveřejněním vědeckého příspěvku v českém jazyce (příspěvky v angličtině jsou do odvolání dočasně bezplatné) v délce **max. 8 normostran** v sekcích 1–3 hradí autor částku **1 000,- CZK** (*popř. částku zvýšenou o 200,- Kč za každou další normostranu*), nebo příslušnou částku v EUR dle aktuálního přepočtu, a to nejpozději do uzávěrky příslušného čísla (tj. před recenzním řízením) převodem na účet vydavatele (VŠERS) u Fio banky, a. s. (pobočka České Budějovice) č. 2101783605/2010, účet EUR/IBAN: CZ71 2010 0000 0024 0178 3607, BIC kód: FIOBCZPPXXX (zahraniční plátcí si poplatek za převod hradí sami), nebo v hotovosti na ekonomickém oddělení VŠERS. Variabilním symbolem je IČO autora a pracovního místa a specifickým symbolem číselný kód 12342022. Do zprávy pro příjemce se uvede jméno autora / autorů a pracovního místa.

Kontaktní adresa:

Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú.

Žižkova tř. 6

370 01 České Budějovice

doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D., šéfredaktor

Telefon: +420 386 116 839

E-mail: sapik@vsers.cz

<https://vsers.cz/auspicia/>

INFORMATION ON JOURNAL

Basic characteristics

The Auspicia Journal is an independent peer-reviewed scientific journal on the social sciences and humanities. The content of the journal presents the original scientific contributions, which are focused on the core areas of the periodical focus, as well as currently significant and solved problems. Many of them submit in the form of survey studies a proposal for a real solution to specific problems, a controversy in the sense of academic plurality of opinions.

Historically, it is based on 5 basic and respected principles:

- proper and rigorous review procedures;
- internationality;
- openness;
- selectivity;
- continuous quality improvement.

History

It has been published since 2004 by the College of European and Regional Studies (VŠERS) and the Institute of Technology and Business (VŠTE) twice a year, in electronic form only. So far, 860 scientific contributions and reviews have been published in 42 issues.

Innovation Council, being a professional and advisory board of the Government of the Czech Republic, integrated Auspicia Journal (ISSN 1214-4967) into reviewed, non-impact scholarly journals which were involved in the topics of National Reference Framework of Excellence (NRRE) in 2008-2013, and it was involved there in 2015 again (<http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=733439>).

In 2016 The Auspicia reviewed scholarly journal was listed in the international database ERIH PLUS.

Thematic sections

Based on a successful review procedure, individual scientific papers are divided into sections:

- 1 Social Sciences**
- 2 Safety**
- 3 Public administration, management**
- 4 Reviews**

Basic instructions to authors of articles

Language of the scientific paper: English, Czech; **reviews:** English, Czech. Articles can be written in either English or Czech, but English articles are preferred due to the international dimension of the journal.

Required range in sections 1-3: maximum 8 standard pages (1 standard page - 1800 characters including spaces).

Deadlines: 1st issue – 1st February, 2nd - 1st August.

Bibliography: 25 % of resources indexed in Web of Science and/or Scopus databases.

Review process: mutually anonymous, independent, objective.

Publishing dates: 1st issue – 1st June • 2nd – 1st December.

Detailed source: <https://vsers.cz/auspacia/>

How to cite a scientific paper: In: For the author. Article template - <https://vsers.cz/auspacia/>

Author's fee

The authors of the papers (contributions) are to pay the amount of CZK 1,000 for the expenses connected with publishing the scholarly contributions in the Czech language (contributions in English are temporary free of charge until further notice) of a maximum of 8 standard pages (or the amount increased by CZK 200 per every other standard page), or the appropriate amount in EUR in accordance with the current exchange rate in sections 1–3. They are to do this by the closing date of the relevant volume (i.e., before the review process) either by means of payment by bank transfer to the publisher's bank account No. 2101783605/2010, at Fio Banka, a. s. (České Budějovice branch), account EUR/IBAN code: CZ71 2010 0000 0024 0178 3607, BIC code: FIOBCZPPXXX (foreign payors pay the transfer charge by themselves), or they can pay it in cash at the Economic department of the College of European and Regional Studies. Registration numbers of authors' workplaces are variable symbols, the specific symbol is a code of the following digits: 12342022. The information for payee shall include the name of author / authors and workplace.

Contact address:

College of European and Regional Studies

Žižkova tř. 6

370 01 České Budějovice

doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D., editor-in-chief

Telephone number: +420 386 116 839

Email: sapik@vsers.cz

<https://vsers.cz/auspicia/>